

Vliv institucionalizace na příslušníky vojenských zahraničních misí

Bc. Radek Olšina

Diplomová práce
2016

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Radek Olšina**

Osobní číslo: **H140314**

Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Vliv institucionalizace na příslušníky vojenských zahraničních misí**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a následné studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti institucionalizace, totálních institucí a sociálně pedagogické intervence.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovoru.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

KELLER, Jan. Úvod do sociologie. Praha: Sociologické nakladatelství(SLON), 2006. ISBN 80-86429-39-3.

KELLER, Jan. Sociologie organizace a byrokracie. Praha: Sociologické nakladatelství(SLON), 2007. ISBN 978-80-86429-74-8.

GOFFMAN, Erving. Všichni hrajeme divadlo: Sebe prezentace v každodenním životě. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon, 1999. ISBN 80-902482-4-1.

ŠUBRT, Jiří a kolektiv. Soudobá sociologie II: Teorie sociálního jednání a sociální struktury. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1413-7.

ŠVAŘÍČEK Roman a Klára ŠEĐOVÁ. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

Vedoucí diplomové práce:

doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce:

1. prosince 2015

Termín odevzdání diplomové práce:

15. dubna 2016

Ve Zlíně dne 1. prosince 2015

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 6.4.2016

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se zabývá vlivem institucionalizace na příslušníky organizace, kterou je v tomto případě armáda a její vojenské mise. V teoretické části jsou definovány pojmy a jevy, které z institucionalizací přímo souvisí, včetně propojení s armádou a sociální pedagogikou. Podrobněji se pak věnujeme totálním - vojenským institucím. Cílem výzkumu je zjistit, jaký vliv má institucionalizace na příslušníky armádní vrtulníkové jednotky přímo v podmínkách vojenské mise. Pomocí výzkumných otázek na souboru záměrně vybraných respondentů, je snahou získat informace o dopadech institucionalizace, sociální izolaci a mezilidských vztazích ve specifickém prostředí, včetně role sociálního pedagoga. Vzhledem k povaze zvoleného tématu provádíme šetření kvalitativním výzkumem, dotazovací metodou formou interview, pomocí něhož hledáme a zjišťujeme individuální subjektivní názory válečných veteránů, které vedou k hlubšímu poznání zkoumaného jevu.

Klíčová slova: Institucionalizace, totální instituce, armáda, vojenské mise, sociální pedagog, kvalitativní výzkum, válečný veterán.

ABSTRACT

This diploma thesis deals with the influence of institutionalization on the members of the organization, which, in this case, is the army and its military mission. In its theoretical part, concepts and phenomena directly relating to institutionalization are defined. They include connections with the army and social education. In more detail, then, we focus on total - military institutions. The aim of the research is to determine what is the influence of institutionalization on the members of the army helicopter units - directly in conditions of the military mission. Using the research questions on a set of purposefully selected respondents, the objective is to get information about the effects of institutionalization, social isolation and interpersonal relations in a specific environment, including the role of social educator. Due to the nature of the selected topic, we carry out the investigation by means of qualitative research, a query method in the form of an interview. We are seeking

and learning about the individual subjective views of war veterans, which leads to a deeper understanding of the investigated phenomenon.

Keywords: Institutionalization, a total institution, the military, the military mission, the social educator, qualitative research, the war veteran.

Tímto velmi děkuji Doc. PhDr. Mgr. Jaroslavu Balvínovi CSc., za jeho laskavost a ochotu, poskytnuté rady a připomínky při odborném a trpělivém vedení mé diplomové práce.

Rovněž bych chtěl touto cestou poděkovat své rodině především za trpělivost, která byla z jejich strany nezbytná, při této velmi náročné formě mého studia.

Tuto diplomovou práci bych rád věnoval všem válečným veteránům - příslušníkům vojenských misí.

S úctou pak vzdávám hold všem vojákům, kteří prolili svou krev při plnění služebních úkolů a zejména pak těm, kteří se již domů nevrátili a položili svůj drahocenný život daleko od domova a svých blízkých.

Čest jejich památce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

„Národu, který si neváží svých hrdinů, hrozí, že nebude žádné mít, až je bude skutečně potřebovat!“

Motto: „DUM SPIRO SPERO“ (DOKUD DÝCHÁM, DOUFÁM) Marcus Tullius Cicero

Motto 601. skupiny speciálních sil generála Moravce

OBSAH

ÚVOD	10
TEORETICKÁ ČÁST	12
1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA	13
1.1 OBRAZ TÉMATU V LITERATUŘE DOMÁCÍ, ZAHRANIČNÍ A CIZOJAZYČNÉ	13
1.2 VZTAH TÉMATU K SOCIÁLNÍ PEDAGOGICE	14
1.3 K ZÁKLADNÍM POJMŮM	16
1.3.1 Instituce a organizace	17
1.3.2 Instituce	17
1.3.3 Sociální instituce	19
1.3.4 Formální organizace	20
1.4 TOTÁLNÍ INSTITUCE	23
1.4.1 Totální instituce dle Ervinga Goffmana	24
1.4.2 Vojenské instituce	25
1.5 INSTITUCIONALIZACE	27
1.6 DEINSTITUCIONALIZACE	29
2 ARMÁDA JAKO SOCIÁLNÍ ORGANIZACE	31
2.1 ARMÁDA – OZBROJENÉ SÍLY	34
2.2 VOJENSKÁ MISE	36
2.3 VÁLEČNÝ VETERÁN	37
2.4 HISTORICKÝ KONTEXT MISÍ	39
2.4.1 Československé legie	39
2.4.2 Naši vojáci na bojištích druhé světové války	41
2.5 HISTORIE NOVODOBÝCH MISÍ	43
3 INSTITUCIONALIZACE A MEZILIDSKÉ VZTAHY V ARMÁDĚ	44
3.1 ROLE SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA-PEDAGOGA V ARMÁDĚ	45
3.2 SOCIÁLNĚ PSYCHOLOGICKÉ ASPEKTY MISÍ	48
3.2.1 Návrat z mise a sociálně psychologické aspekty	50
3.3 INSTITUCIONALIZACE V ARMÁDĚ A JEJÍ DOPADY NA MEZILIDSKÉ VZTAHY	51
PRAKTICKÁ ČÁST	56
4 VÝZKUM	57
4.1 POJETÍ VÝZKUMU	58
4.1.1 Cíl výzkumu	58
4.1.2 Výzkumné otázky.....	58
4.1.3 Charakteristika výzkumného souboru	59
4.2 STRATEGIE VÝZKUMU	59
4.2.1 Metoda získávání dat.....	60
4.2.2 Analýza dat.....	60
4.2.3 Realizace výzkumu a sběr dat	61
5 VÝSLEDKY VÝZKUMU	63
5.1 ANALYTICKÝ PŘÍBĚH	63
5.1.1 Příčinné podmínky: Příprava a odjezd do mise.....	64

5.1.2	Jev: Markantní vliv institucionalizace	68
5.1.3	Kontext: Složité podmínky v misi.....	75
5.1.4	Intervenující podmínky: Ovlivňující faktory	81
5.1.5	Jednání a interakce: Mezilidské vztahy.....	86
5.1.6	Následek: Pozitivní vliv sociálního pedagoga a úspěšná zpětná adaptace.....	91
5.1	TEORETICKÝ MODEL PŘÍBĚHU	98
5.2	ROZHOVOR SE SOCIÁLNÍM PRACOVNÍKEM-PEDAGOGEM	99
6	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	112
	ZÁVĚR	115
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	118
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	120
	SEZNAM OBRÁZKŮ	122
	SEZNAM PŘÍLOH.....	123

ÚVOD

Svět se změnil. Došlo k tomu v jediném krátkém okamžiku. Vše začalo dnes již památným dnem 11. září 2001. V tento den, kdy bylo zmařeno několik tisíc nevinných lidských životů, se západní civilizovaná společnost dostala do přímého konfliktu s do té doby neviditelným, nicméně přítomným a velmi nebezpečným nepřítelem. Teroristy. Tímto masivním sebevražedným útokem na předem naplánované objekty v USA, byla spuštěna obrovská mašinérie bezpečnostních opatření veškeré civilizované společnosti v boji proti světovému terorismu. Během následujících let se vytvořila světová protiteroristická aliance sdružující vyspělé země, mezi které patří i Česká republika. Zavázali jsme se k pomoci v obraně společnosti budované po staletí, kde platí zákony, morální zásady a kde svoboda člověka, včetně jeho názorů a náboženského vyznání, je základním kamenem každé demokratické společnosti. V současné době, kdy Evropa řeší problém migrace občanů z islámských zemí a teroristické útoky se objevují čím dál častěji kousek od našich hranic, je reálné nebezpečí a nutnost proti teroristům bojovat čím dál tím více naléhavější. Byli jsme uvrženi do velmi tvrdé a kruté reality kdy zjišťujeme, že společnost je nutné bránit veškerými dostupnými prostředky tak, aby naši potomci mohli i nadále budovat výdobytky demokratické společnosti.

Česká republika se zapojila do protiteroristických akcí svou aktivní přítomností především při vojenských operacích koaličních sil v Afghánistánu, který na místech ovládaných Tálibánem poskytoval útočiště a zázemí teroristům. V těchto mezinárodních jednotkách, které byly dislokovány v různých částech Afghánistánu, bojovalo mnoho českých vojáků, z nichž někteří zde prolili svou krev a někteří zde položili i svůj život. Tito vojáci byli vycvičeni k tomu, aby překonávali nejtěžší překážky a byli schopni reagovat v nejsložitějších situacích, které před nimi vyvstanou. V těžkých podmínkách, které vyžadují nejen fyzickou, ale především psychickou odolnost a připravenost, se na vojenských základnách museli umět připravovat ke splnění složitých úkolů, které byly na ně kladeny.

Každá jednotka českých vojáků je složena ze specialistů a profesionálů ve svém oboru. K těmto vojákům patří i specialista – sociální pedagog, který má ve své náplni práce pomáhat překonávat a řešit problémy sociální izolace, mezilidských vztahů, sociálních interakcí mezi jednotlivými vojáky, které byly v těchto nelehkých podmínkách klíčem k úspěchu ke zdárnému splnění úkolů. Vojáci, kteří žijí na uzavřené základně, musí čelit

velmi vysokému tlaku na jejich psychiku a musejí se umět vypořádat se všemi nástrahami, které obnáší totální instituce, především s institucionalizací.

V teoretické části této diplomové práce se podrobněji zabýváme definicemi a úlohami sociálního pedagoga nejen všeobecně, ale především v podmínkách totálních institucí. Rozebereme zde podrobněji typy institucí, včetně jejich charakteristik a znaků. Objasníme zde důležitost misijní činnosti, její úlohu a historii, včetně misí soudobých a popíšeme rozdíly, které mezi jednotlivými misemi jsou. Podrobněji se pak pokusíme vysvětlit a objasnit činnost příslušníků misí na vojenských základnách a zejména činnost a roli sociálního pedagoga v těchto podmínkách. Cílem praktické – empirické části práce je pak zjistit, jaký přímý vliv měla institucionalizace na válečné veterány, kteří těmito misemi prošli. Výzkumný soubor respondentů pro kvalitativní výzkum tvoří bez výjimky váleční veteráni - profesionální vojáci armády České republiky - specialisté svých oborů, se kterými je provedeno interview.

V první kapitole teoretické části se věnujeme především vysvětlením základních pojmů, které s institucionalizací přímo souvisí, objasňujeme širší souvislosti a propojení sociální pedagogiky s organizací jakou je armáda.

Ve druhé kapitole se seznamujeme s armádou ČR jako sociální organizací. Charakterizujeme zde ozbrojené síly a mise samotné, popisujeme jejich historické kořeny vzniku, včetně misí novodobých a jejich typologie.

Ve třetí kapitole objasňujeme úlohu sociálního pedagoga v armádě a popisujeme vlivy sociálně psychologických aspektů, které mohou negativně působit na příslušníky především zahraničních vojenských misí.

Tato práce by měla poskytnout nejen základní informace o oboru sociální pedagogiky v obecné rovině, ale zejména poukázat na širší využití a provázanost tohoto multidisciplinárního, neustále se rozvíjejícího pedagogického oboru ve zcela specifických podmínkách a netradičním odvětví pracovní činnosti, jakou armáda bezesporu je.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

Vše se zrychluje. V soudobé společnosti, která ruku v ruce s rozvojem nových a nových technologií, nezadržitelně chvátá kupředu, se objevuje mnoho vzniklých problémů společnosti, které je nutné řešit.

V dnešní uspěchané a dravé době, kdy většinu společnosti zajímají především její vlastní výhody zajištěné ekonomickým růstem, zapomínáme, jak kvalitně žít. Ve společnosti se čím dál větší mírou rozevírají pomyslné nůžky mezi elitou a sociálně slabými. Mezi bohatými a chudými zeměmi. Sociolog J. Keller velmi výstižně hovoří o přechodu společnosti vzducholodě k modelu přesýpacích hodin. Slovo solidarita se dostává někam na periferii používaných výrazů. Platíme nutnou daň za pohodlí naše i společnosti a nevíšimáme si, že od daně přecházíme pomalými krůčky k obětem. V každém oboru, ať technického nebo humanitního rázu, najdeme něco, kde tím, že děj, proces nebo věc zdokonalíme, tak tím zároveň o něco přicházíme.

Sociální oblast není výjimkou. Patrné je to zejména v oblasti mezilidských vztahů a komunikace. Sociální chování ve společnosti se změnilo. Tím, že vznikly virtuální sociální vztahy na internetové síti, jsme se izolovali ve svých skutečných vztazích a interpersonální komunikaci. Pomalu, ale jistě ztrácíme návyky, které pro nás byly přirozené. Z toho pramení mnoho společenských problémů spojených s chováním dětí i dospělých. Dnes si již zřejmě žádný z nás nedovede představit komunikaci bez mobilního telefonu, Skypu či Facebooku. Ano, ulehčily nám tyto vymoženosti moderní doby komunikaci, ale je potřeba najít rozumnou míru, ve které je budeme využívat. Je tedy potřeba společnost permanentně vychovávat a vzdělávat.

V případě tématu naší diplomové práce, jak později uvedeme, však tyto moderní komunikační technologie sehrály a nadále sehrávají velmi významnou pozitivní roli.

1.1 Obraz tématu v literatuře domácí, zahraniční a cizojazyčné

Vzhledem k tomu faktu, že je sociální pedagogika považována za hraniční vědní disciplínu a má tudíž multidisciplinární charakter a základ spočívající především ve společenských vědách sociologie, pedagogiky a psychologie, vycházíme v této diplomové práci především z literatury těchto humanitních věd. Čerpáme zde také ze specifické odborné literatury, která vznikla aplikací těchto věd do prostředí armády. Zde jsme však

naráželi na problém spočívající v tom, že této literatury je jen velmi malé množství s velmi omezeným dostupem.

Základní studijní literaturou nám byly zejména knihy E. Goffmana, J. Kellera, J. Krause, P. Bergera a T. Luckmana, O. Matouška a M. Procházky. Z autorů specifické literatury týkající se humanitních věd ve vojenství pak můžeme jmenovat E. Goffmana, O. Dziakovou, M. Balabána, B. Pernicu, C. Kostíka.

1.2 Vztah tématu k sociální pedagogice

Sociální pedagogika má již v současné době své stálé místo mezi pedagogickými vědami. Nebývalo tomu ale tak vždy. Její historické kořeny v Čechách i na Slovensku sice sahají do doby před rokem 1989, ale pouze jen jako součást pedagogického studia oborů učitelství na pedagogických nebo filozofických fakultách. Samostatný obor se začal na vyšších odborných školách a vysokých školách či univerzitách studovat až po roce 1989 a ke skutečnému rozmachu tohoto oboru docházelo v devadesátých letech minulého století.

Vznik této samostatné vědní pedagogické disciplíny reagoval především na změnu politického režimu a systému, se kterým přicházely i nově vzniklé problémy naší společnosti. Společnost vznikající na demokratických základech se tak snažila ustoupit od represe k prevenci. Vznikají nové typy sociálních služeb, pro které jsou absolventi škol oboru sociální pedagogiky kandidáty s ideálními předpoklady. Vzhledem k dynamickému rozvoji nově se rozvíjejícího průmyslu a obchodu, který souvisí především s otevřením našeho trhu po sametové revoluci, dochází k restrukturalizaci požadavků na výchovu a vzdělání nejen dětí, ale i dospělých. Společnost poznává nové možnosti, které byly lidem dříve zapovězeny a s postupným oživením našeho trhu dochází ke zvyšování nároků jak na pracovní činnost, tak i na volný čas a jeho využití. Zvyšuje se také starostlivost o seniory, o tělesně či mentálně postižené, lidi na okraji společnosti a v neposlední řadě o národnostní menšiny. Bohužel ne vše nové je vždy pozitivní a otevírající se společnost se začíná potýkat s rizikovým chováním. Narůstá kriminalita dětí a mládeže, agresivita, záškoláctví, dětská prostituce, vznikají nové formy závislostí, zvyšující se projevy xenofobie, časté útoky na sociálně slabé či seniory a mnoho dalších. Právě na tyto negativní aspekty reflektuje naše společnost a formou vytvoření studijních oborů sociální pedagogiky pomáhá předcházet a eliminovat tyto negativní jevy společnosti. Na vysokých školách a univerzitách se proto objevují vedle oboru sociální pedagogiky i obory příbuzné jako andragogika, gerontopedagogika, sociální práce, prevence a resocializace či mediační a

probační činnost. Vytvořením těchto studijních oborů si je společnost velmi dobře vědoma přítomnosti rizikového chování a proto se snaží těmto negativním společenským jevům předcházet.

Určit jeden pojem, nebo jednu definici sociální pedagogiky, která by nám objasnila její široký obsah, je velmi obtížné. Z tohoto důvodu uvedeme více definic významných autorů, kteří se sociální pedagogice systematicky věnují.

K. Mollenhauer jako jeden z hlavních představitelů vidí v sociální pedagogice *system* *společenské pomoci, kterého má být využito v konfliktních společenských situacích a jejím úkolem je vytvářet rovnováhu mezi požadavky jednotlivce strukturou nároků společnosti. Sociální pedagogika je teorií pomoci při řešení problémů při socializaci a odstraňování příčin, ze kterých tyto problémy vznikají.* (Mollenhauer in Kraus, 2008, s. 14)

Ve Slovníku sociální práce je definována sociální pedagogika jako specifická disciplína zabývající se především *rozpoznáváním veškerých sociálních činitelů ohrožujících vývoj člověka a uplatňováním postupů, jež vyvažují jejich nepříznivé působení.* (Matoušek, 2003, s. 210)

Podle Krause označujeme sociální pedagogikou obor, *který se soustřeďuje zejména na otázky pomoci při utváření optimálního životního způsobu. Sociální pedagogika pojednává o tom, jak optimalizovat a usměrňovat životní situace a procesy, a to s akcentem na vnitřní potenciál jedince a jeho aktivitu.* (Kraus, 2004, s. 17)

Hřebíček svou definicí sociální pedagogiky označuje jako *soubor veškerých teoretických principů, teorií, obsahových úkolů, specifických metod, forem, prostředků, institucí, jejichž prostřednictvím se podporuje u jednotlivců i celých vrstev lidí kompetentnost pro uspokojivou realizaci jejich životních trajektorií v duchu individuálních předpokladů a zájmů i v duchu objektivních společenských možností, respektive společenských rolí.* (Hřebíček, 2000, s. 16)

Procházka uvádí, že se *sociální pedagogika zrodila na základě setkání sociologie a pedagogiky, z oboru vědeckých disciplín čerpá inspiraci, na jejímž základě si stanovuje cíle, obsah, metody. Realizace cílů sociální pedagogiky je tak postavena na multidisciplinárním základě, vychází z pozice této vědy jako hraniční disciplíny a využívá také přesahy do dalších společenskovědních oborů.* (Procházka, 2012, s. 63)

Z těchto definic je patrné, že se sociální pedagogika zabývá životem, výchovou, chováním a pomocí jedinci ve společnosti, bez ohledu na jeho věk či pohlaví. Pomoc je orientována na člověka především v krizových či nestandardních situacích, kdy hrozí jeho desocializace.

Jak jsme již částečně naznačili v úvodu, je sociální pedagogika mezioborovou disciplínou. Možnosti jejího využití jsou velmi rozsáhlé, neboť se prolíná mnoha, mnohdy netradičními odvětvími. V naší práci se budeme věnovat především spojení sociální pedagogiky a armády – armádních jednotek. Ač se to zdá jako velmi neobvyklá fúze profesí, má sociální pedagog ve vojenských jednotkách velmi důležitou roli. V každé větší jednotce čítající okolo pětiset vojáků, bývá zpravidla jeden sociální pedagog. V některých případech je činnost sociálního pedagoga suplována psychologem a někdy i duchovním. Nezřídka dochází ke kooperaci obou profesí. Ve všech případech se ovšem jedná o vysoce odbornou činnost, která řeší především mezilidské vztahy a problémy mezi jedinci, nebo problémy jedince či skupiny vůči autoritě, organizaci.

Stejně jako v celé společnosti, se i v armádě objevuje rizikové chování. V tomto ani armáda netvoří výjimku. V armádě, respektive u vojenských jednotek, je maximální snaha o minimalizaci výskytu rizikového chování a prevenci se přikládá velká důležitost. Je to dosaženo tím, že uchazeči o službu v armádě procházejí velmi náročnými fyzickými a psychologickými testy, včetně splnění zdravotních předpokladů. Sociální pedagog zde pak vykonává především činnost prevence. Organizuje a sám provádí přednášky - semináře jak pro vojáky na řídicích funkcích, tak i pro řadové vojáky o nebezpečí rizikového chování především. Bohužel i v této oblasti se setkáváme s tím, že neexistuje žádná ucelená metodika pro činnost sociálního pedagoga v oblasti práce s lidmi v armádě, přestože tento fakt je již dlouhodobě zmiňován. Zde se armáda spoléhá pouze na to, že tyto funkce sociálních pedagogů jsou určeny pro vysokoškolsky vzdělané jedince humanitních oborů.

1.3 K základním pojmům

Smyslem této kapitoly je zejména objasnit základní pojmy, které jsou použity v této diplomové práci a souvisí s jevem, kterým je institucionalizace. Pracujeme zde s pojmy jako instituce a organizace, sociální instituce, totální instituce, vojenské instituce, formální organizace, institucionalizace či deinstitucionalizace. Všechny tyto pojmy se pokoušíme vysvětlit pomocí odborné literatury, kterou jsme měli k dispozici. Stejně je tomu tak i u

pojmu týkající se armády, včetně vojenských zahraničních misí. Tyto specifické pojmy se pokoušíme vysvětlit především ve druhé a třetí kapitole této diplomové práce.

1.3.1 Instituce a organizace

Pojem instituce pochází z latinského slova *instituere*, což znamená - zřídit, ustanovit. V Sociologickém slovníku Jandourek uvádí, že tyto dva pojmy se v běžném životě, běžné mluvě většinou slučují a míní se jimi většinou pevná - stabilní organizace společenského života s pevnými zásadami, pravidly či hranicemi. Nicméně v sociologii se tyto pojmy zpravidla rozlišují. Za povšimnutí stojí především tvrzení **E. Durkheima**, že instituce jsou pro sociologii nejdůležitější a tím pádem jsou hlavním předmětem jejího zkoumání.

Jednoznačně bývají instituce vymezeny oproti organizacím. Rodiče, vysoké školství, bankovníctví jsou instituce. Konkrétní rodina, univerzita, banka jsou organizace. Člověk bývá členem nejedné organizace, nemůže však být členem ani jediné instituce. Instituce je způsob, jak se co dělá. Organizace je tvořena lidmi, kteří něco určitým způsobem dělají. Instituce je popis činnosti, který musí znát ten, kdo chce v dané kultuře koexistovat s druhými lidmi. Instituce znamená ustavené, stereotypizované, rutinní způsoby jednání běžné v určité skupině či kultuře. (Keller, 2005, s. 41)

1.3.2 Instituce

Definic institucí je velmi mnoho. Některé jsou téměř identické a některé se od sebe hodně liší. Všechny se však shodují na tvrzení E. Durkheima, který je považoval za páteř každé kultury, kde je základ pro specifické řešení problémů pro přežití.

Podrobně se institucí a organizací zabývá **J. Keller** a uvádí, že *lidská schopnost tvořit a předávat jednou vzniklé instituce předpokládá pospolitý život. Jestliže instituce definujeme jako ustavené způsoby řešení problémů přežití, pak organizace představují typ vztahů, které se mezi lidmi ustavují v průběhu řešení těchto problémů. V nejširším smyslu je organizace podmnožinou instituce, neboť způsob, jakým se lidé organizují, je jen součástí způsobu, jakým řeší své problémy. Zpravidla jsou však organizace chápány v méně obecném smyslu jako konkrétní podoba určitého sociálního útvaru (škola jako organizace instituce vzdělání, banka jako organizace instituce finančnictví, armáda jako organizace instituce legalizovaného zabíjení, hotel jako jedna z organizací spjatých s institucí cestování). Instituce je způsob, jakým lidé v dané kultuře dělají určitou věc. Organizace je*

způsob, jímž přitom koordinují svoji aktivitu, neboť málokterou věc dělá člověk izolovaně, bez spojení s druhými lidmi. (Keller, 2005, s. 49)

Velmi výstižnou definici instituce poskytují také Berger a Luckman.

Instituce mají vždy svou historii, které jsou výsledkem. Není možné instituci správně porozumět, bez pochopení historického procesu, který vedl k jejímu vzniku. Už ze samotného faktu existencí institucí vyplývá, že instituce řídí lidské chování tím, že předem stanovují vzorce chování, které lidskému jednání předurčují jeden směr ze všech teoreticky možných směrů. (Berger, Luckman, 1999, s. 58)

Za instituci považujeme každý obecně praktikovaný způsob jednání sloužící naplnění určité reálné anebo fiktivní potřeby. Schopnost člověka institucionalizovat své jednání je základem kultury, neboť institucionalizované jednání je náhradou pudového jednání zvířat. V dlouhé řadě definic instituce vystupují nejčastěji dva typy, které lze označit jako funkcionální a antropologický. Hlavní rozdíl mezi funkcionálním a antropologickým pojetím institucí spočívá v tom, že zatímco podle prvního jsou instituce vztaženy k uspokojování společenských potřeb, druhé v nich vidí prostředek k uspokojování běžných osobních potřeb konkrétních lidí, které nemusejí být vždy uznány jako společensky žádoucí. (Keller, 2005, s. 41)

Instituce jsou kulturní náhražkou pudů. Zatímco pudy jsou předávány geneticky, institucionalizovaným způsobům jednání je třeba se učit. Mezi oběma mechanismy však existuje určitá podobnost. Spočívá v tom, že v obou případech je chování subjektu zautomatizováno, naprogramováno, direktivně řízeno, drženo v pevných kolejích, které nepřipouštějí mnoho možností pro inovace. (Keller, 2005, s. 45-46)

Instituce zbavují člověka ve větší či menší míře jeho svobody a za tuto rezignaci na svobodu mu přinášejí vyšší či nižší míru uznání ze strany druhých. Představují pomyslné koleje, které směr jízdy přísně regulují, tím ho však zároveň umožňují. Instituce směřují lidské kulturní jednání, podobně jako pudy směřují chování zvířat. (Keller, 2005, s. 87-88)

Dle Kellera mezi hlavní skupiny institucí patří:

- Instituce rodiny,
- instituce ekonomické,
- instituce politické,

- instituce náboženské,
- instituce kulturní.

Instituce rodiny zabezpečují především nutnost zachování a rozvíjení rodu ve společnosti. Instituce ekonomické zajišťují zejména podmínky nutné k přežití v prostředí. Instituce politické se zabývají aktivitami veřejného života, včetně jeho kontroly. Instituce náboženské jsou určeny k řízení náboženského života jak jednotlivců, tak i společnosti. Instituce kulturní slouží k rozvíjení kulturního a společenského života, chrání je před zánikem, bídou či formami vnitřní i venkovní agrese. Zajímavé je to, že tyto jednotlivé instituce dané kultury spolu nemusí ani souviset. Mohou být dokonce mezi sebou i v rozporu a přesto pro společnost přijatelné.

Zcela specifickou institucí jsou tzv. **totální instituce**, které jsou pro naši práci klíčové, a budeme se jimi věnovat v samostatné kapitole.

1.3.3 Sociální instituce

Sociolog **Alwin Ward Gouldner**, který se zabýval sociálními institucemi, je definuje následovně: *Instituce je sociálně předepsaná struktura různých způsobů chování, prostřednictvím kterých jsou řešeny opakující se a neodbytné problémy života lidí.*

Sociální instituce existují v každé činnosti jedince ve společnosti a jsou tudíž součástí jakéhokoliv jednání či chování člověka ať již v soukromém, tak i pracovním životě. Představují řízené způsoby chování a tím ovlivňují konání jedince, které je pak sdíleno velkým počtem lidí ve společnosti a společnost jako celkem. Toto chování, které se řídí určitými vzorci nebo pravidly má hodnotový charakter. Proto můžeme toto chování posuzovat společenskými měřítky za správné či nesprávné, vhodné či nevhodné. V případě pozitivního chování může jedinec dojít k uznání a v případě negativního chování může být vůči němu použito sociálních sankcí. V tomto případě mluvíme o tom, že sociální instituce jsou předepsané vzorce chování. Tyto vzory chování se pak vztahují k činnostem jednotlivce na individuální životní situace, které řeší problémy či události běžného života člověka a na společenské situace, které řeší chování a řešení problémů nebo potřeb celého společenství lidí. Představují tak předepsané a předem dané vzorce chování, které jsou společností doporučovány či tolerovány a o kterých se ví, že nenarazí na žádný odpor.

Každý člověk je situován v určitém konkrétním společenském prostředí, v němž se formuje a rozvíjí jeho osobnost a v němž plní určené úlohy a role. V interakci s ostatními si

jedinec osvojuje normy, hodnoty, ideje a pravidla platná v dané společnosti, která musí dodržovat a respektovat. Chování člověka je společensky determinované a prostřednictvím různých forem zabezpečované tak, aby zákony, hodnoty, normy, pravidla a ideje byly jedincem zvnitřněny. Úroveň zvnitřnění uvedených obsahů pak rozhoduje o hodnotové orientaci, postojích, motivačním systému a celkové zaměření osobnosti. (Kostík, 1989, s. 78)

Každá sociální instituce má svou pevně danou strukturu a je tvořena různými prvky. Dle **Bronislava Malinowského** jsou to tyto:

- Kulturní hodnoty.
- Kulturní normy, role a sankce.
- Populace lidí jednajících dle instituce.
- Nástroje a materiální technologie.
- Jednání podle institucionálních pravidel.
- Funkce a důsledky tohoto jednání.

Všechny tyto prvky tvořící strukturu pak ve své podstatě dávají ucelený návod, podle jakých norem a pravidel se má jednotlivec ve společnosti chovat a přitom jeho chování bude tolerováno, předvídatelné a očekávané ostatními lidmi a společnostmi. (Malinowski, 1968, s. 41-45)

1.3.4 Formální organizace

Velkou část svého osobního i pracovního života prožije většina naší populace v rámci organizací ve společnosti, do kterých je zahrnuta veškerá lidská činnost. Organizace nám zasahují do každodenního života formou jejího vlivu, nebo formou naší kooperace s nimi.

Rymeš uvádí že, prostřednictvím organizace mohou lidé dosáhnout některé cíle individuálně nedosažitelné a uspokojit důležité potřeby, jakými jsou například osobní rozvoj a seberealizace, sociální kontakty nebo uznání spojené s výsledky práce či s dosažením určité pozice v organizaci. (Rymeš in Výrost a Slaměník, 1998, s. 28)

Formálními organizacemi se zabýval již na začátku dvacátého století významný německý historik a sociolog **Max Weber**. Vytvořil tak sociologickou teorii založenou na logice, racionalitě a výkonnosti, na kterou pak později navazují a pracují s ní další

významní sociologové. Jeho výchozím přesvědčením je, že *každý způsob organizace lidí je založen na nerovném postavení sdružených jednotlivců. V rámci své typologie panství zkoumá pak vztahy nadvlády a podřízení, jimiž je mocenská nerovnost v různých historických a kulturních souvislostech vyjadřována. Panstvím rozumí Weber situaci, kdy vůle vládce dokáže ovlivňovat jednání ovládaných takovým způsobem, že podřízení vykonávají příkazy a nařízení vládců jakoby ze své vlastní vůle.* (Keller, 1996, s. 20)

Dle Kellera *Max Weber spatřoval ve formálních organizacích typu armády, továrny či úřadu mocný nástroj racionalizace chodu lidské společnosti a chování jednotlivých sociálních aktérů. Domníval se, že moderní organizace disciplinují chování svých členů tím, že je podrobují zcela jednoznačným a racionálně zdůvodněným požadavkům.* (Keller, 2005, s. 54)

Jedním ze sociologů, kteří se opírají o analýzy formálních organizací Maxe Webera je **Herbert A. Simon**, který chápe organizace jako *uměle vytvořené struktury, které jsou komponovány tak, aby usnadňovaly rozhodování členů organizace a tím umožnili řešit i komplexní problémy. Hlavní funkcí organizace je tedy omezovat rozsah rozhodování, která jsou jejich členové nuceni činit. Formální organizace tak redukuje rozhodovací zátěž svých členů ve více směrech. Především vymezují rozsah zodpovědnosti každého člena, a tím určují cíle, které budou jeho rozhodování řídit. Tímto způsobem organizace specifikuje závazné cíle činnosti každého ze svých členů a tak omezuje jeho rozhodování pouze na výběr adekvátních prostředků pro dosažení cíle.* (Keller, 1996, s. 64)

Dalším ze známých sociologů věnující se organizacím byl **Henry Fayol**, který je považován za představitele tzv. „velkých organizátorů“. Dle svých získaných zkušeností sestavil pravidla, kterými stanovil ve své době zásady pro efektivní fungování organizace. Tato pravidla se vztahovala především k těmto problémům:

- postavení vedoucích, určení jejich autority a odpovědnosti,
- zásady pro vnitřní kooperaci a komunikaci,
- způsoby a rozsah kontrol podřízených,
- způsoby jednání nadřízených s podřízenými, vyžadování stanovených pravidel pracovního chování. (Výrost a Slaměník, 1998, s. 30)

Dle **Jana Bílého** *systemy jako rodina, podnik, organizace nebo tým fungují podle nepsaných systemických zákonů, které každý člen systému podvědomě následuje. Tyto*

zákony představují jakýsi skrytý klíč k sounáležitosti ke skupině, která je buď geneticky, nebo funkčně spjata. (Bílý, 2007, s. 57)

Dále nám předkládá existenci a princip tří hlavních systemických zákonů, které mají mnoho důsledků, které jsou patrné a odráží se v jednání členů v systému. Je to zákon o příslušnosti k systému, zákon o přednosti v systému a zákon o vyrovnaném dávání a braní.

- Zákon o příslušnosti - každý, kdo je členem systému, má právo na své místo.
- Zákon o přednosti - starší člen má přednost. Nový systém má přednost před starým systémem.
- Zákon o vyváženém dávání a přijímání - cokoliv jde ven, musí být nahrazeno něčím, co jde dovnitř, a naopak. (Bílý, 2007, s. 58-62)

Keller uvádí že, *formální organizace lze definovat jako uměle ustanovený sociální útvar vybavený formalizovanými procedurami za účelem mobilizace a koordinace kolektivního úsilí k dosažení stanovených cílů. Formálnost organizací spočívá mimo jiné v tom, že principy jejich fungování jsou podobné, ať se jedná o zajištění výroby či obrany, péči o nemocné či růst vědeckého poznání, výkon spravedlnosti či šíření informací. Keller dále o formálních organizacích píše že, lidé kolektivně organizují své aktivity při provozování nejrůznějších institucionalizovaných činností. Domácnost, armáda, církev, politická strana, kmen či univerzita jsou různé typy organizací lišící se velikostí, podmínkami členství, stupněm formálnosti, oficiální ideologií aj. Sociologie věnuje pozornost zejména tzv. formálním organizacím, v jejímž rámci se odehrávají zvláště významné druhy institucionalizovaných činností. Výchova, výroba, léčení, bádání, zabíjení to vše bylo formalizováno v moderní společnosti takovým způsobem, že uvedené aktivity mohou být provozovány ve velkém, v organizacích, které vykazují nápadné podobnosti bez ohledu na to, kterou z aktivit profesionálně provozují. Zastával také názor, že chod příslušných formálních organizací se stal určující pro rytmus života moderních společností v podobné míře, v jaké byl chod společností tradičních určován rytmem přírody. Jde o další stupeň ve vývoji kulturního způsobu lidské existence. Nejprve umělé instituce nahradily přirozené pudy při regulaci lidského chování. Později formální organizace vytvářejí stále úplnější a všudypřítomnější umělé prostředí jako vnější rámeček určující průběh tohoto chování. (Keller, 2005, s. 12-54)*

1.4 Totální instituce

Jak jsme již dříve uvedly, jsou totální instituce pro naši práci stěžejní, jelikož k nim patří i armáda se svými útvary či jednotkami. Proto se budeme zabývat těmito institucemi podrobněji s důrazem právě na vojenské instituce a jejich prostředí.

Keller hovoří o totální instituci jako o *zvláštním typu organizací, pro které je charakteristické, že ovlivňují prakticky veškerý život jisté části občanů*. Mezi totální instituce mimo jiné řadí - *kasárna jako institucionalizace vojenské organizace, vězení jako institucionalizace korektivní organizace a léčebny, především léčebny pro mentálně postižené jako institucionalizace zdravotní organizace*. (Keller, 1996, s. 125)

Tady spatřujeme nejmarkantnější rozdíly mezi formálními organizacemi a organizacemi které zastupují totální instituce:

- Formální organizace v soudobé moderní společnosti ovlivňuje pouze určitou část života osob. Totální instituce ovlivňuje veškerý život občanů.
- Ve formální organizaci se lze rozhodovat svobodně a samostatně, včetně svobodného rozhodnutí z nich odejít, nebo v případě členství z nich vystoupit. Tyto výsady svobodného rozhodování u totálních institucích nejsou možné.
- Ve formální organizaci je možný svobodný pohyb osob. U většině totálních institucí jsou osoby pod neustálým dohledem či dozorem a jsou zde drženy pomocí síly či nátlaku.
- Dalším rozdílem je pracovní a životní prostředí. Zatímco ve formální organizaci jsou prostředí různorodá - můžeme se rozhodnout, kde se vyspíme a v kolik hodin budeme vstávat, kterou restauraci si zvolíme, do jakého kina půjdeme. U totální instituce je nám prostředí pevně dáno a možnost výběru není žádná, nebo minimální. Jakákoliv činnost se odehrává v jedné organizaci, která za osoby přebírá zodpovědnost.
- U totálních institucí je, nebo může být veškerá činnost vynucována i pod hrozbou sankcí v různé míře. U formálních organizací platí svobodné rozhodnutí.
- Na rozdíl od formálních organizací je u totálních institucí naprostá absence rodinného života.

1.4.1 Totální instituce dle Ervinga Goffmana

Zřejmě nejvýznamnějším představitelem sociologických klasiků, který je spojován s termínem „totální instituce“, je Erving Goffman. Tento sociolog, antropolog a sociální psycholog se narodil 11. června 1922 v Mannville, Alberta v Kanadě. Studoval na univerzitách v Manitobě, Torontu a Chicagu. Působil na Kalifornské univerzitě v Berkley, na Pennsylvánské univerzitě. S pojmem totální instituce je spojena zejména jeho kniha *Asylums*[1961]. Zemřel na rakovinu v roce 1982.

Jeho citát že „**Společnost je bláznivý útulek vedený jeho svěřenci**“, je pro totální instituce více než výstižný.

Goffman definoval totální instituce jako *místo, které slouží současně jako bydliště i pracoviště a v něm větší počet podobně situovaných jedinců odříznutých na delší dobu od vnější společnosti vede společně navenek uzavřený a formálně spravovaný způsob života.* (Goffman in Keller, 1996, s. 129)

Goffman rozlišuje pět forem totálních institucí objevujících se ve společnosti:

- Instituce ustanovené za účelem péče o ty, o nichž se soudí, že o sebe samy pečovat nedokáží (lidé přestárlí, sirotci, osoby silně tělesně či mentálně postižené atd.)
- Zařízení pro osoby, které o sebe pečovat nedokáží, a navíc mohou být z různých důvodů pro společnost nebezpečné (např. lidé trpící nakažlivými chorobami, nebezpeční šílenci atd.)
- Instituce zřízené kvůli ochraně společnosti před nebezpečnými osobami. Zde nejde o blaho chovanců, nýbrž o ochranu druhých (vězení, ústavy pro převýchovu nezletilých, sběrné tábory).
- Zařízení pro realizaci určitých technických záležitostí souvisejících s provozem společnosti (kasárna, námořní lodě, internátní školy apod.).
- Zařízení, jež mají umožnit svým obyvatelům stáhnout se ze světa (kláštery a azyly nejružnějšího druhu). (Goffman in Keller, 1996, s. 129)

Goffman také označuje za hlavní společný rys těchto zařízení provádění veškerých aktivit a činností „pod jednou střešou“, na rozdíl od moderní společnosti, kde jsou tyto aktivity prováděny separátně a zpravidla na jiných místech. Jde o základní aktivity běžného života jako práce nebo vzdělávání, stravování, volnočasové aktivity nebo spánek.

Za další rozdíl považuje Goffman fakt, že veškeré aktivity v totálních institucích jsou uskutečňovány nejen ve stejném prostoru, ale i za stálé přítomnosti pod dozorem téže autority, což v moderní společnosti není běžné. Všechny tyto aktivity se odehrávají za přítomnosti druhých osob, na které je pohlíženo stejně a jsou prováděny za předem striktně daných, přísných, pro všechny přítomné závazných a vyžadovaných podmínek. Tyto podmínky pak mají přispívat v naplňování cílů organizace, ať je jím trest či náprava delikventů, léčba mentálně a duševně nemocných nebo zvyšování připravenosti a bojeschopnosti armády. Na základě tohoto organizovaného naplňování mnoha odlišných potřeb velkého počtu lidí, pomocí prostředků organizace, toto považuje Goffman za klíčový znak totálních institucí. Tyto instituce pak považuje za „sociální hybrid“, které jsou do jisté míry formálními organizacemi a částečně sídelními komunitami. Považujeme je tedy za specializovaná zařízení, sloužící ke změně osobnosti v určité oblasti. Z tohoto rozdělení a vymezení vyplývá, že proti sobě stojí dvě zcela odlišné skupiny a to chovanci ústavu a personál. Hovoříme zde o „velké sociální distanci“ mezi nimi. Totální instituce tím pádem přejímají nad svými chovanci plnou zodpovědnost po celé délce pobytu a dohled či dozor nad nimi se uskutečňuje neustále, včetně života osobního, což je jeden z rozdílů proti moderní společnosti. Goffman zde hovoří o dvou neslučitelných rozdílech oproti moderní společnosti. Jedním je naprostá absence instituce rodinného života a domácnosti a druhým je jakákoliv neexistence smluvně uzavřeného kontraktu, který vymezuje vztah mezi odvedenou prací a odměnou za tuto práci. Navíc tyto aktivity, včetně osobních, mohou být personálem vynucovány. Dalším faktem, který vede k prohlubování rozdílů mezi oběma skupinami je ten, že vedení domácnosti či pracovní kontakt je umožněno pouze personálu.

1.4.2 Vojenské instituce

Studiu vojenských institucí se věnovalo více sociologů především z USA, z nichž nejznámější jsou **Erwing Goffman**, **Samuel A. Stouffer**, **Morris Janowitz**, **Hanan C. Selvin** a **Harold D. Lasswell**. Studium tohoto oboru se výrazněji rozšiřuje a prohlubuje v období po druhé světové válce, kde můžeme rozlišit dva vědecké směry. První se věnuje studiu analyzující stálou armádu, která vystupuje jako specifická organizace moderní společnosti a druhý směr se věnuje a zkoumá dopady existence vlivných vojenských organizací na okolní prostředí – společnost.

Studiu analyzující armádu jako specifickou organizaci se věnoval především **E. Goffman** a pro naši práci je tento vědecký směr stěžejní. Goffman zde studoval různé reakce chování vojáků ve stresových situacích, korespondující se zvláštnostmi života v armádních jednotkách (kasárnách), která mají některé společné rysy s režimy věznic či léčeben pro mentálně postižené. Zde jsou patrné velké rozdíly mezi podmínkami běžného civilního života společnosti. Vojáci jsou odděleni od svých rodin bez možnosti přímého kontaktu s nimi, jsou nuceni akceptovat přísný denní režim a armádní pravidla, kterými se musí řídit a která jsou vynucována jejich nadřízenými bez možnosti ze svobodné vůle z tohoto prostředí vystoupit či odejít. Tímto načasováním veškerých společných aktivit se eliminuje jakýkoliv osobní život a potlačuje se zde osobní svoboda jedince, včetně jeho rozhodování.

Nyní bychom chtěly uvést pro armádu typické znaky totální instituce, které spatřuje Goffman a jež se projevují nejčastěji v běžném armádním životě. Popisuje zde způsoby, kterými instituce potlačuje záměrně i nezáměrně sebepojetí nově příchozího člověka, které získal v civilním životě. Tady analyzuje mechanismy procesu „mortifikace“ na nově příchozí, kteří jsou jim podrobováni.

Goffman hovoří o *šoku ze ztráty dřívějších rolí, který je doprovázen systematickým zbavováním vlastní tváře. Vnějškově se tato standardizace projevuje mimo jiné ostříháním, přidělením čísla, vážením, dezinfikovaním a přidělením povinného ústavního stejno kroje. Dochází zde také k přerování rodinných, profesních i občanských svazků a namísto nich je dosazen stigmatizovaný status.* (Goffman in Keller, 1996, s. 131).

Všechny tyto procedury dle Goffmana vedou systematicky k „civilní smrti - mortifikaci“ nově příchozího jedince, který po dobu pobytu v totální instituci částečně přichází o svou vlastní identitu, včetně svého vzhledu. Jedinci je tak cíleně zabráněno aby mohl zůstat sám sebou. Všechno jeho jednání, chování a dokonce i myšlení je sledováno ostatními jedinci, a tím pádem se stává kontrolovaným u veškerých forem aktivit, včetně těch osobních. Tuto formu kontroly ostatních dotyčný jedinec nemůže nikdy bezpečně vyloučit. Pokud se jedinec nechce poddat, či přizpůsobit pravidlům organizace, bývá za to perzekuován a trestán. Není ani výjimkou, že se tak mnohdy děje ze strany svých kolegů. V armádě USA pro tento trest ze strany kolegů existuje specifický termín „rudý zákon“ a v dřívějších dobách se v naší v naší armádě pro tento samý akt používal termín „deka“. Organizace tak jedinci systematicky eliminuje možnost obrany své předchozí civilní osobnosti a identity. Těmito kroky v něm vzbuzuje pocit, že každý odpor je marný, tudíž nesmyslný a předem

odsouzený k neúspěchu. V důsledku těchto aktivit, kdy se jedinec cítí zcela bezmocný a rezignuje, je proces „mortifikace“ ukončen.

Zde je nutno podotknout, že Goffman také spatřuje rozdíly mezi totálními institucemi z hlediska náboru – rekrutace jedinců. Rozlišuje „nedobrovolný“ vstup jedince (vězení, léčebny pro mentálně postižené, pracovní tábory), „dobrovolný“, kdy se chce jedinec stáhnout ze společnosti (kláštery) a někde mezi tyto dvě varianty situuje instituci armádní jednotky, kde je nucený pobyt jedinců zdůvodňován jako „čestná služba“ a nikoli jako trest.

Druhý směr věnovaný dopadům vojenských organizací na okolní společnost je reprezentovaný sociologem **Haroldem D. Lasswellem**. Armáda, která zde zastupuje státní moc, se chová jako organizace, kde je násilí a jeho použití považováno za legitimní nástroj. To je samozřejmě obrovský rozdíl proti drtivé většině organizací, kde je násilí nechtěným nelegitimním prvkem společenského chování. Vzestup sociálního statusu armády je dán především okolnostmi, které se odehrávají v současné moderní společnosti. Tyto okolnosti jsou v přímém vztahu s ohrožením společnosti. Čím větší je možnost ozbrojeného střetu či válečného konfliktu, který se týká dané společnosti, tím vyšší je a rychleji stoupá sociální status armády jako organizace. Dle Lasswella *větší destruktivní moc moderních zbraní vede k „socializaci nebezpečí“, riziko války je do společnosti distribuováno celoplošně.* (Lasswell in Keller, 1996, s. 126)

Nejen v situacích nebezpečných pro společnost dochází k postupnému sblížení civilního a vojenského aparátu. Armáda je závislá především na vývoji nových technologií a rozvoji kvalitní průmyslové výroby civilního sektoru, jelikož potřebuje neustále zdokonalovat a modernizovat svůj zbraňový potenciál a tím zvyšovat bojeschopnost a obranyschopnost, ze které se tak stala celospolečenská záležitost.

1.5 Institucionalizace

Institucionalizací v oboru sociologie myslíme obecně takový proces nebo jev, kdy se sociální hodnoty, role, představy a způsob chování jednotlivce stávají pevně spojené s organizací, sociálním systémem nebo společenstvím. Institucionalizaci vždy předchází proces habitualizace, kterému podléhá veškerá lidská činnost ve společnosti. V obecné rovině hovoříme o habitualizaci jako o procesu, ve které se jakákoliv častěji opakovaná lidská činnost promění ve vzorec, který můžeme v budoucnu napodobovat a opakovat bez

většího úsilí. Hovoříme také o tzv. ekonomii lidského jednání. Vyplyvá to z toho, že tímto procesem vytváříme stabilní zázemí pro naši jakoukoliv aktivitu, nad kterou již pak nemusíme tolik přemýšlet a dlouze se rozhodovat. Jelikož tyto aktivity jsou již prováděny automaticky, můžeme pak naše úsilí přesunout na zdokonalování či vylepšování dané aktivity.

Berger a Luckman popisují vznik a význam institucionalizace tím, jak se lidé ve společnosti setkávají při rozličných činnostech, které se, ať již jednotlivě nebo společně opakují. Tyto činnosti pro ně mají určitý konkrétní význam. Ustálením těchto činností a především jejich významů vzniká instituce, které společně vytvářejí sociální svět. Tím, že v celé společnosti probíhá proces socializace, se tyto významy institucí sociálního světa předávají příslušníkům z další generace. Děje se to především za pomoci rodného jazyka, nebo písma, které označujeme za znakový systém. Proto hovoříme o tom, že sociální svět má charakter symbolického světa, které tvoří např. chování, jednání, vztahy, role aj. Při předávání těchto forem chování nadcházející generaci je nejdůležitější, aby tyto byly co nejpodrobněji a co nejpečlivěji zdůvodněny a rozebrány. Děje se to proto, aby další generace tyto ustálené vzorce chování přijala za své a nebouřili se proti nim. Tím, že dojde k převzetí a pochopení chování, je v podstatě završena legitimizace sociálního světa u nové generace. Dochází ke vzniku norem chování, trestů, které postihují nedodržování těchto norem, schémat, která vysvětlují chod sociálního světa. Schémata můžeme rozdělit na obecné - pohádky, báje, mýty a odborné – věda, filosofické či náboženské systémy. Jelikož je již v této fázi předávání znalostí velmi složité, specializují se někteří jednotlivci v rámci socializace nových jedinců pouze na toto předávání. Veškeré chování a jednání je pak sdruženo do pravidel, která jsou legitimizována společností a tvoří základ symbolického světa. Tento symbolický svět dává patřičný řád pro chování, jednání či životní zkušenost lidí ve společnosti. Těmito normami chování pak poskytuje jednotlivci návod k přežití v reálném světě. Při nedodržování těchto pravidel či norem chování zpravidla nastupují tresty či sankce. Způsob, jakým je tento sociální svět legalizován, plní ochrannou funkci sebe sama, jelikož tím slouží k vlastnímu udržení. Z tohoto vyplývá, že institucionalizovanou činností nazýváme tedy jakoukoliv lidskou činnost, která je podřízena sociální kontrole společnosti.

Berger a Luckman tvrdí, že institucionalizace se začíná projevovat v každé sociální činnosti, která probíhá a má tři základní části:

- Habitualizace
- Typizace
- Předávání dalším generacím

Vrcholem či završením institucionalizace rozumíme stav, při kterém dochází k předání sociálních institucí – sociálního světa nové generaci. Zde pak habitualizace a typizace se stávají historickými institucemi a získávají objektivnost. (Berger, Luckman, 1999, s. 50-78)

1.6 Deinstitutionalizace

Deinstitutionalizace v obecné rovině znamená dlouhodobý proces navrácení jedince z organizace a jeho prostředí, kde hrozí velké riziko institucionalizace, zpět do pro něj normálního – zdravého sociálního prostředí, což zpravidla bývá domov. Délka procesu návratu jedince do běžného života záleží na tom, zda je jedinec institucionalizován úplně či jen částečně. V tomto případě nehraje žádnou roli ten fakt, z jakého důvodu a v jakém typu totální instituce byl jedinec institucionalizaci vystaven. Deinstitutionalizace si proto klade za cíl co nejvíce přiblížit běžnému životu institucionální péči. Toho dosáhneme především změnami v přístupech, které budou reflektovat na běžné sociální potřeby jedince, pro kterého pobyt v totální instituci není běžným životem. Snahu o deinstitutionalizaci spatřujeme v moderní společnosti zejména u léčebných zařízení pro mentálně či tělesně postižené, v oblasti péče o seniory, v oblasti vězeňství či u nápravných zařízení, ale také v armádě.

V sociální práci s mentálně postiženými se v rámci deinstitutionalizace soustředíme především na to, aby tito jedinci využívali běžně dostupné služby, které jsou poskytovány i široké veřejnosti a stávali se tak více samostatnými členy společnosti. Znamená to, že se co možná nejvíce budou snažit žít životem, který žijí lidé bez postižení. Pomoc sociálních služeb či institucí by pak tito lidé s postižením měli využívat jen v krajních případech. Z toho vyplývá velký důraz na samostatnost. Úlohou sociálních služeb je totiž především pomoci jedinci k tomu, aby mohl řídit svůj život sám, bez závislosti na sociálních službách.

Probstová hovoří o tom, že *základním rysem deinstitutionalizace je prevence neopodstatněných hospitalizací v léčebnách a nemocnicích a změna od azylu, který se rovná instituci k azylu jako funkci. Vývoj systému péče, by měl podporovat*

deinstitucionalizaci čili přesunovat těžiště práce z institucí do přirozených společenství využívajících podporu celostátních, případně regionálních zdravotních a sociálních systémů. Souběžně s tím, by měl být snižován počet tradičních institucionálních zařízení a měla by se rozvíjet mimoústavní tj. - komunitní zařízení. (Probstová in Matoušek, 2010, s. 134).

S pojmem deinstitucionalizace se můžeme také setkat a spojovat s podporu chráněného bydlení s různou mírou podpory a restriktce, kterým měly klienti procházet na cestě k větší samostatnosti. Vznikaly domy na čtvrt, půl a tři čtvrtě cesty, chráněná skupinová bydlení, chráněné byty, internáty či pečovatelské domy, venkovská bydlení, jež poskytovala i práci. Tato zařízení se mezi sebou lišila délkou pobytu, mírou přítomnosti personálu, intenzitou léčebných a rehabilitačních aktivit a samozřejmě i počtem klientů. (Probstová in Matoušek, 2010, s. 146). Z uvedeného vyplývá, že zde se především dbá na to, aby mohl klient posilovat nejenom svoje dosavadní zkušenosti a dovednosti, ale především, aby si sám vytvořil své zázemí potřebné k životu, které on sám očekává.

V oblasti vězeňství a převýchovných ústavů se také setkáváme se sociální prací. Ta má v tomto odvětví za úkol pomoci jedinci k resocializaci a zpětnému obnovení především zásad a morálních hodnot společnosti. Zde hovoříme především o službách probační a mediační služby. Tyto sociální služby poskytují nejen nutnou pomoc resocializovanému, ale využívají také funkce zpětné vazby, neméně důležité kontroly jedince. Tato služba spočívá v individuálním přístupu a pravidelném kontaktu s klientem. Zde je zejména důležité, aby se resocializovaný jedinec dokázal vrátit a plnohodnotně se zapojit do běžného života společnosti. V tomto ohledu se jeví jako nezbytné jeho zapojení do pracovního procesu.

Podmínky deinstitucionalizace v armádě naší moderní společnosti mají obdobné znaky jako předešlé oblasti. Zde si ale musíme uvědomit především ten fakt, že služba v armádě je dobrovolná a stala se plně profesionálním zaměstnáním. Proto profesionální vojáci jsou vystaveni institucionalizaci organizace v plné míře jen tehdy, pokud plní služební povinnosti v „terénu“ na vojenských zahraničních misích a cvičeníh jak vnitrostátních, tak i zahraničních. Tuto problematiku oboru budeme probírat podrobněji v dalších kapitolách.

2 ARMÁDA JAKO SOCIÁLNÍ ORGANIZACE

Jakákoliv legitimní armáda se jako sociální organizace projevovala od samého počátku jejího vzniku. Jelikož armáda byla vždy rozpočtovou organizací, od financování monarchů a panovníků, přes vlády až po stát, snažila se o své příslušníky vždy patřičně pečovat. Vyznačovala se především tím, že všechny její příslušníky zabezpečovala základními lidskými potřebami. Každý voják, který vstoupil do armády, měl na ně automaticky bezplatně nárok. Vojáci měli zajištěné ošacení, ubytování, stravování, lékařskou péči, finanční ohodnocení a možnost sociální komunikace a interakce s ostatními příslušníky, byť za určitých pravidel či podmínek. Veškerá činnost se vždy ovšem odehrávala a dodnes odehrává v přísně hierarchicky rozdělené organizaci, kde je každému příslušníku vybrána pracovní pozice, odpovídající jeho vzdělání, vlastnostem a zkušenostem.

V naší současné armádě, která se stala plně profesionální, tzn. je složena výhradně z příslušníků, kteří toto povolání vykonávají jako hlavní zdroj činnosti na plný pracovní úvazek na dobu určitou, jsou sociální jistoty nezbytné. Především je to proto, že armádní specialisté pracují ve specifickém prostředí, které bývá často zdraví škodlivé nebo krajně rizikové. Zde je nutno podotknout, že na armádní příslušníky nepůsobí pouze vlivy škodlivého prostředí jako radioaktivita, prach, hluk, chemické látky atd., ale jde také o vlivy na psychickou stránku jedince. V mnoha armádních oborech je psychická zátěž na organismus člověka extrémně vysoká (bojový piloti, medicí, výkonní výsadkáři, průzkumníci, letečtí návodčí, příslušníci inženýrsko letecké služby, příslušníci prvosledových jednotek atd.). Z tohoto důvodu je příslušníkům armády v závislosti na jejich věku a vykonávané funkci poskytována tzv. zdravotní dovolená nebo preventivní rehabilitace. Zdravotní dovolená v rozsahu pěti pracovních dní se uděluje vojákům, kteří pracují ve zdraví škodlivém prostředí nebo riziku, přičemž nedosáhli věku třiceti pěti let. Voják, který pracuje ve zdraví škodlivém prostředí, dosáhl věku třiceti pěti let nebo pracuje u armády nejméně deset let, má nárok na preventivní rehabilitaci, která má dva stupně. První stupeň má většinou tělovýchovný program a voják si ji vybírá samostatně (zimní sporty, cyklistika, pěší túry, kondiční cvičení atd.). Druhý stupeň v podstatě doplňuje lázeňskou péči a vojákovi ji na základě jeho zdravotního stavu navrhuje lékař do lázeňského zařízení. V tomto případě armáda poskytuje u obou stupňů dva týdny rehabilitace. Ke druhému stupni rehabilitace, která je v délce tří týdnů, si voják musí ze své řádné dovolené přidat týden. Mimořádná rehabilitace může být vojákovi udělena, pokud setrval v zahraniční operaci více jak devadesát dní. Od zdraví škodlivého prostředí se

automaticky odvíjí i forma poskytované lékařské péče, kterou lze také považovat za výrazný sociální benefit. Lékařská péče je realizována formou pravidelných ročních prohlídek v závislosti na věku vojáka a jeho pracovním zařazením. Pokud je voják zařazen na místo, které je ve zdraví škodlivém prostředí či riziku a hrozí nemoc z povolání (hluk, vibrace, radioaktivita, chemické látky atd.) je podroben příslušnému odbornému vyšetření, zpravidla ve vojenské nemocnici, ve spolupráci s oddělením pracovního lékařství. Tento voják je pak pravidelně monitorován po dobu, po kterou se nachází v daném škodlivém prostředí. V souvislosti s věkem vojáka se pak pravidelné roční prohlídky rozlišují na standardní a rozšířené. Roční lékařskou prohlídku absolvuje každý voják povinně. Standardní prohlídku absolvují vojáci do čtyřiceti let věku, přičemž každý třetí rok absolvují prohlídku rozšířenou. Vojáci nad čtyřicet let věku, absolvují již rozšířenou lékařskou prohlídku každoročně.

Ve vzdělávání vojáků se armáda nesporně posunula také kupředu. Organizuje nejen odborné vzdělávací kurzy a školení, které zvyšují odbornou kvalifikaci vojáků, nýbrž pořádá i jazykové kurzy v různých jazycích a tím zvyšuje jazykovou připravenost vojáků především pro využití v zahraničních misích, zahraničních služebních cestách nebo i studiu na prestižních zahraničních vojenských školách. Každý voják, který má o tyto kurzy zájem, se může přihlásit na jím vybraný jazykový kurz a po úspěšném absolvování pretestačních zkoušek, může nastoupit ke studiu v kurzu. Odborné kurzy mají trvání od dvou týdnů až po sedm měsíců. Jazykové kurzy jsou rozděleny dle náročnosti do pěti úrovní dle mezinárodní normy STANAG. Běžně se pro potřeby armády využívají první tři stupně. Zde se také rozlišuje studium prezenční, v trvání zpravidla tří měsíců a studium kombinované, kdy se voják jeden týden v měsíci po dobu jednoho kalendářního roku věnuje studiu jazyka v institutu jazykové přípravy. Pokud voják absolvuje jazykový kurz na své náklady a úspěšně složí závěrečné zkoušky dle normy STANAG, pak mu náleží finanční náhrada, která se odvíjí od stupně zkoušky, kterou splnil.

Dalším benefitem je otázka vybavení výstrojnými součástkami. Každému vojákovi každoročně náleží tzv. výstrojní body, které získává v závislosti na odpracovaných měsících v roce. Za tyto výstrojní body si pak může ve střediscích naturálního odívání kupovat výstrojní součástky, které potřebuje k výkonu své profese. Nákup těchto součástek je ale limitován dobově, tzn., že pokud si voják koupí určitou výstrojní součástku, tak identickou součástku si může koupit až za určitou dobu. Většinou to bývají dva roky, mimo součástek denní potřeby. U těchto je doba jeden rok. Bohužel v poslední době se

armáda opět dostává do situace, kdy je naprostý nedostatek nejběžnějších výstrojních součástí, takže se nezdá, že se setkáváme s případy, kdy si vojáci chodí nakupovat do „army shopu“, který je paradoxně lépe vybaven zbožím, než armádní sklady. Jen pro zajímavost uvádíme, že v současné době má voják nárok na dva páry ponožek letních, zimních a sportovních tzn. šest párů ponožek na kalendářní rok. Zbytek si v případě potřeby musí obstarat sám.

Zřejmě tím největším benefitem jsou finanční náležitosti. Zde zmíníme pouze ty, které se týkají většiny vojáků. První příspěvek, se kterým se setká voják ještě jako uchazeč o službu v armádě, je náborový příspěvek. Tento příspěvek se stanovuje dle dosaženého vzdělání zájemce. Podmínkou u náborového příspěvku je, že uchazeč absolvoval střední či vysokou školu jinou, než vojenskou či policejní. Každý voják dostává různé finanční příplatky v závislosti na svém funkčním zařazení, s ohledem na pracovní náplň, kterou vykonává. Mimo služebního platu, který náleží každému vojákově bez výjimky, a odvíjí se od hodnosti vojáka, existuje tzv. zvláštní příplatek za práci v riziku a ve zdraví škodlivém prostředí. Další příplatek je tzv. stabilizační, který se odvíjí a stanovuje se podle vojenské odbornosti, ve které voják pracuje. Dalším finančním příspěvkem, na který má voják nárok je služební příspěvek na bydlení. Tento příspěvek se stanovuje dle místa bydliště vojáka. Výkonnostní příplatek se stanovuje na základě služebního hodnocení vojáka a v podstatě supluje osobní ohodnocení. Pokud voják v průběhu služby dosáhl vyššího stupně vzdělání výhradně studiem mimo výkon služby, na své vlastní náklady a toto vyšší vzdělání je využitelné pro nové pracovní zařazení, má pak voják nárok na kvalifikační příspěvek. Zřejmě hlavním sociálním benefitem se staly výsluhové náležitosti, mezi které patří výsluhový příspěvek, odbytné, odchodné a úmrtné. V závislosti na počtu odsloužených let vojáka, je mu při svém propuštění z armády, vypočítán výsluhový příspěvek. Na tento příspěvek má voják nárok teprve po odsloužení patnácti let. Vypočítává se z hrubého platu vojáka a počtu odsloužených let. Čím více odsloužených let, tím vyšší jsou procenta výsluhového příspěvku z hrubého služebního platu. Výsluhový příspěvek dostává voják po svém odchodu z armády měsíčně až do starobního či invalidního důchodu. Odbytné a odchodné jsou jednorázové finanční náležitosti. Na odbytné má voják nárok, pokud byl ve služebním poměru více jak dva roky. Za každý odsloužený rok se počítá do odbytného jeden měsíční hrubý služební plat, až do deseti let. Od desátého odslouženého roku se pak počítá jedna polovina hrubého služebního platu. Strop odbytného je stanoven na osmnáctinásobek. Na odchodné má voják nárok, pokud mu vznikl nárok na výsluhový

příspěvek a nezvolil si jednorázové odbytné. Toto odchodné se vypočítává z odsloužených let až do výše šestinásobku hrubého služebního platu. Úmrtné ve své podstatě supluje sirotčí důchod po zemřelém vojákově.

K nenárokovým benefitům můžou patřit:

- Rekreace, které armáda může zabezpečovat svým pracovníkům a jeho rodinným příslušníkům.
- Jednorázová peněžní výpomoc, kterou může ministr v mimořádných případech přiznat vojákově na překonání zvláště obtížných sociálních podmínek, které nezavinil a to až do výše dvacetinásobku minimální mzdy.
- Rekvalifikaci, kterou lze umožnit vojákově před odchodem ze služebního poměru, pokud trval nejméně pět let a to s přihlédnutím na jeho specializaci.
- Příspěvek na pohřeb vojáka a pohřební obřad s vojenskými poctami.

Všechny tyto sociální benefity jsou právně zakotveny v Zákoně o vojácích z povolání č. 332/2014 Sb., který nabyl platnosti 1. 7. 2015. Z tohoto zákona je více než patrné, že se armáda snaží pečovat a starat se o své příslušníky velmi intenzivně.

2.1 Armáda – ozbrojené síly

Pro pojmenování instituce ozbrojených sil, zahrnující více než vojenský personál, se na území Česka používalo pojmenování armáda. Pojmenování armády bývalo zejména používáno pro pojmenování ozbrojených sil spojených se státem a centrální vládní autoritou. (Pernica, 2007, s. 50)

Dle mezinárodního práva humanitárního jsou ozbrojené síly definovány takto:

Ozbrojené síly se skládají ze všech organizovaných vojenských jednotek a personálu, které jsou pod velením osob odpovědných za jednání svých podřízených. Ozbrojené síly jsou vytvářeny a organizovány v souladu s potřebami národní bezpečnosti a požadavky obrany, mohou být vytvářeny a doplňovány na principu dobrovolnosti nebo občanské povinnosti, avšak nemohou být cvičeny odlišně pro použití v mezinárodních a ne mezinárodních konfliktech. (Pernica, 2007, s. 20)

Ozbrojené síly České republiky jsou pak definovány tímto způsobem:

„Ozbrojené síly České republiky jsou vytvářeny za účelem účasti na zajištění bezpečnosti České republiky a mohou spolupracovat s ozbrojenými silami jiných států, pokud se jedná o plnění závazků České republiky. Mohou také působit v zahraničí, jde-li o nevojenské operace. Hlavním úkolem ozbrojených sil je příprava k obraně České republiky. Ozbrojené síly jsou tvořeny armádou, Hradní stráží a Vojenskou kanceláří prezidenta republiky.“

Balabán o ozbrojených silách České republiky píše toto:

Ozbrojené síly České republiky mají zajistit její územní celistvost, hájit principy demokratického a právního státu, chránit životy obyvatel a jejich majetek před vnějším ohrožením. Pomáhat v souladu s mezinárodním právem k prosazení strategických, životních a dalších bezpečnostních zájmů ČR ve spolupráci s koaličními a aliančními partnery. Ozbrojené síly mohou být také využity k likvidaci následků živelných katastrof, při záchranných pracích a mezinárodních operacích na prosazení, podporu a udržení míru a záchranných a humanitárních akcích. (Balabán, 2010, s. 126)

Z těchto definic ozbrojených sil vyplývá, že ozbrojené síly nejsou vytvářeny pro účel obrany, ale pro bezpečnostní účely. To umožňuje použití ozbrojených sil jak při zabezpečení vnější bezpečnosti státu, tak při zajištění bezpečnosti vnitřní. Organizace, účel a způsob vytváření a doplňování ozbrojených sil je suverénní záležitostí každého státu, přičemž ozbrojené síly musí být prioritně připraveny na řešení konfliktů mezinárodních – konfliktů s jinými ozbrojenými silami. (Pernica, 2007, s. 20)

Pernica dále uvádí, že ozbrojené síly jsou určeny z hlediska:

- způsobu organizace personálu ozbrojených sil a jeho činnosti,
- vymezení účelu ozbrojených sil při zajišťování bezpečnosti státu,
- způsobu účasti personálu v ozbrojených silách.

Ozbrojené síly jsou z pohledu organizace souhrnem všech osob, které jsou vojensky organizovány, a tudíž jsou z tohoto hlediska soustředěny do vojenských organizačních jednotek, které nemusí být nutně vždy určeny k bojovým úkolům, nýbrž mohou mít i funkci podpůrnou.

Vojenská organizace personálu znamená, že personál vojenských jednotek má postavení kombatanta – bojovníka. Kombatant má přitom povinnost neskryvaně nosit zbraň a z dálky viditelný odznak příslušnosti k ozbrojeným silám. Takovým odznakem je např. uniforma nesoucí znaky státní symboliky (vlajka, znak). Příslušníci ozbrojených sil, kteří nemají statut kombatanta, jsou civilní osoby a vykonávají podpůrné funkce pro kombatanty. (Pernica, 2007, s. 20-21)

2.2 Vojenská mise

S vojenskými misemi se v naší armádě setkáváme již od roku 1990. Převažují mise, které můžeme charakterizovat jako humanitární. V takových misích jednotky naší armády vykonávají především roli výcvikovou, podpůrnou, preventivní či záchrannou. Proto se vysílají jednotky zdravotníků včetně polní nemocnice, vojenských policistů, výcvikových nebo strážních jednotek. Tyto jednotky pak mají za svůj hlavní úkol pomáhat stabilizovat situaci a zabezpečovat pomoc humanitární - zdravotnickou péči jak vojákům, tak místnímu obyvatelstvu. Díky především této humanitární pomoci, je pak naše armáda vysoce pozitivně hodnocena a viděna nejen naší veřejností, ale i občany států, ve kterých jednotky působí. Z činností, které jsou vysoce hodnoceny, se jedná o výstavbu či rekonstrukci nemocnic, škol, obydlí či infrastruktury, výcvik místních policejních nebo armádních jednotek a především poskytování zdravotnické péče.

O vojenských misích píše **O. Dziaková** že, *v závislosti na definování struktury, charakteru a cíle války lze vyčlenit mnoho dalších vojenských misí, jež jsou stále častější, prodlužovanější a politicky komplikovanější. Role závazku či úmluvy pro každého v těchto vojenských operacích jsou jedinečné, závislé na konkrétní situaci. Požadavek na udržování neutrality ozbrojených sil je vykazován ve smlouvách konstruktivně humanitárních, ale i v obdobných akcích, jež mohou vyžadovat pouze defenzivní boj bez nutnosti jedinkrát zaútočit. (Dziaková, 2009, s. 368-369)*

Vojenské jednotky pod záštitou NATO (včetně ČR) se účastní:

- Konfliktů.
- Národně bezpečnostní podpory.
- Humanitární pomoci, pomoci při přírodních a průmyslových katastrofách.
- Peacekeeping (mírových) operací.

- Kontroly zbraní a zbraňových systémů.
- Boje s ozbrojeným terorismem.
- Demonstrace síly.
- Útoků a náletů.
- Operací na evakuaci.
- Operací k prosazování míru.
- Podpory při ozbrojeném povstání nebo proti-povstání.
- Podpory místních civilních politických autorit.

I přes převládající finanční motivaci je možné se setkat s vojáky, kteří skutečně odjíždí do mise s vidinou naplnění smyslu života, naplnění vyšších cílů (potřeby pomáhat lidem ze zemí s vážnými poválečnými problémy aj.) i intenzivního pracovního rozvoje. Vojenská mise, stejně jako každá životní zkušenost, poznamenává, ať už v tom pozitivním, či v tom negativním. (Dziaková, 2009, s. 377- 391)

Pravdou zůstává, že v posledních letech jsou zahraniční mise personálně obsazovány vojáky, kteří se těchto misí účastnili vícekrát. Není ani výjimkou voják, který již absolvuje svou sedmou či osmou rotaci ve vojenské misi. Pokud si uvědomíme, že jedna rotace mise trvá zpravidla šest měsíců, pak tito vojáci strávili až čtyři roky ve velmi tvrdých podmínkách pod permanentním tlakem a stálém ohrožení svého života.

2.3 Válečný veterán

Pokud řekneme pojem - válečný veterán, mnoho z nás si vybaví především muže a ženy, kteří v období druhé světové války bojovali na frontách proti nacistickému režimu, za naši svobodu a samostatnost. Válečnými veterány ale dnes nejsou již jen oni. V současné době k nim patří tisíce mužů a žen, kteří absolvovali vojenské zahraniční mise na Balkáně, Afghánistánu, Iráku nebo Africe. Tyto příslušníky pak označujeme za novodobé válečné veterány. Zde je patrný rozdíl vnímání těchto válečných veteránů u veřejnosti. Zatímco veterány z období druhé světové války veřejnost přijímá zcela pozitivně, tak novodobé válečné veterány přijímá spíše rozpačitě či lhostejně. Nežádá se i o odmítavý postoj k nim. Zákonem, který řeší otázku válečných veteránů v současnosti, se stal Zákon č. 88/2014 Sb. o válečných veteránech, kterým se mění Zákon č. 170/2002 Sb. ve znění

pozdějších předpisů. Tímto zákonem ČR zvyšuje zejména morální kredit označení „válečný veterán“ tak, jak je tomu v ostatních demokratických zemích.

Zákon přesně definuje a vymezuje novodobého válečného veterána - vojáka v § 3 prvním odstavcem takto:

- 1) *Válečným veteránem je státní občan České republiky, který po 8. květnu 1945 jako voják v činné službě, příslušník armády, která v rozhodné době byla považována za armádu spojeneckou, nebo příslušník armády státu, jehož je Česká republika právním nástupcem, (dále jen „voják“) anebo jako příslušník bezpečnostního sboru konal službu*
 - a) *nepřetržitě alespoň po dobu 90 kalendářních dnů v zahraniční misi v místě ozbrojeného konfliktu nebo v místě s výrazně zhoršenou bezpečnostní situací,*
 - b) *v souhrnu nejméně po dobu 360 kalendářních dnů v jiných zahraničních misích, než je uvedeno pod písmenem a), které se uskutečnily na základě rozhodnutí mezinárodní organizace, již je Česká republika členem; nejkratší započítatelná doba podle tohoto ustanovení však činí nejméně 90 dnů nepřetržitého výkonu služby, nebo*
 - c) *jednotlivě v zahraničních misích po dobu kratší než dobu podle písmene a) nebo b), kdy však celková doba služby po vzájemném sečtení činí alespoň 360 kalendářních dnů; doba výkonu služby v místě ozbrojeného konfliktu nebo v místě s výrazně zhoršenou bezpečnostní situací kratší než doba uvedená pod písmenem a) se v tomto případě do celkové doby služby započítává čtyřnásobně, pokud po tomto přepočtu dosáhne nejméně 90 dnů. (ČESKO, 2014)*

Před platností nového zákona však nastávala situace, kdy kromě vojáků a policistů, tedy příslušníků bezpečnostních ozbrojených sborů, vyjížděli do lokalit válečného konfliktu i hasiči a civilní státní zaměstnanci, kteří plnili především úkoly při zvládnutí živelných a humanitárních katastrof. Na tyto se však paradoxně zákon o válečných veteránech nevztahoval, přestože pracovali a žili ve stejných podmínkách jako vojáci a policisté, kteří na statut válečného veterána nárok za splnění podmínek měli. Proto novelizace zákona tento stav napravuje a přiznává statut válečného veterána i těmto příslušníkům takto:

Válečným veteránem je rovněž státní občan České republiky, který jako zaměstnanec ústředního orgánu státní správy, bezpečnostního sboru nebo ozbrojených sil (dále jen

„zaměstnanec“) plnil úkoly v místě ozbrojeného konfliktu anebo v místě s výrazně zhoršenou bezpečnostní situací nebo v jiné zahraniční misi, a to po dobu stanovenou v odstavci 1 písm. a), b) nebo c). (ČESKO, 2014)

Na základě těchto splněných podmínek pak může žadatel písemně požádat Ministerstvo obrany o vydání osvědčení válečného veterána. Na základě vydání osvědčení pak může válečný veterán požívat benefitů, které jsou především spojeny s péčí o jeho zdravotní stav či sociální situaci.

2.4 Historický kontext misí

Za historické počátky vojenských misí naší armády, můžeme právem považovat především československé legie, které mají své kořeny v době Rakousko-Uherské monarchie a v období vzniku samostatného Československého státu. V období druhé světové války na naše legie navázali příslušníci tehdejší československé armády v zahraničních armádách v boji proti fašismu. V období druhé světové války Českoslovenští vojáci úspěšně bojovali v armádách Polska, Velké Británie, Francie a Sovětského svazu. Na tyto počátky legionářů a vojáků bojujících proti fašismu v zahraničních armádách navázala naše současná armáda a hrdě pokračuje v jejich tradicích.

2.4.1 Československé legie

Naše nejvýznamnější legionářské jednotky v období první světové války byly vytvořeny především z řad dobrovolníků v Rusku, Francii a Itálii.

*S legiemi se můžeme v Československu setkat v souvislosti s úsilím československého národa o nezávislost, když především z občanů tehdejší rakousko-uherské monarchie žijících na území dnešního Česka a Slovenska se v zahraničí formovaly Československé legie, aby bojovaly na východní a západní frontě 1. světové války proti státnímu útvaru, jehož byly občany. Legie byla v původním významu římská vojenská jednotka, později dobrovolnický vojenský útvar. Latinské podstatné jméno *legiō* = legie, vojsko, výběr bylo odvozeno od latinského slovesa *legere* = sbírat, vybírat. Moderní legie jsou tedy ozbrojenými silami složenými z dobrovolníků, kteří prošli určitým výběrem. (Pernica, 2007, s. 52)*

Československé legie v Rusku

Základem budoucích československých legií v Rusku byla Česká vojenská jednotka, která vznikla 12. srpna 1914 v Kyjevě. Prvními příslušníky legií byli čeští vystěhovalci, kteří přicházeli za prací do Ruska na začátku dvacátého století. Tito přistěhovalci odcházeli z tehdejší rakousko-uherské monarchie za větší národnostní svobodou. Tato utvořená jednotka byla poslána na frontu, kde měla plnit spíše úkoly tlumočnicků nebo agitátorů. Tímto způsobem měli podkopávat bojovou morálku rakousko-uherských vojáků. Z této jednotky se pak zformovala střelecká brigáda a byla začleněna do ruské armády pro plánovaný útok u Zborova. V průběhu bitvy prokázali Českoslovenští vojáci velkou odvahu a dosáhli tak mezinárodního uznání. Bitva u Zborova se tak stala zlomovým okamžikem v našich novodobých dějinách. V Rusku v legiích padlo více než čtyři tisíce dobrovolníků. Ve sledu zborovských událostí pak prezident T. G. Masaryk uvedl: „Zborovem stali jsme se hrdým národem bojujícím“.

Československé legie ve Francii

V tehdejší Francii, především v Paříži, žilo a pracovalo několik tisícovek Čechů. Nebyli to jen dělníci, ale také významní intelektuálové různých odborností. Sdružovali se v rozličných spolcích, ze kterých měl největší význam na vznik a průběh odboje pařížský Sokol. Po vypuknutí války se mnoho českých dobrovolníků chtělo přihlásit od francouzské armády, ale tehdejší předpisy to nedovolovaly. Jedinou možností byl vstup do Cizinecké legie. Mnoho Čechů vytvořilo dnes již legendární „Rotu Nazdar“. Ta byla dne 9. 5. 1915 u Falaise de Vimy téměř zničena a její činnost se již ani po doplnění nepodařilo obnovit. Zbylí příslušníci roty byli začleňováni do jiných jednotek a od podzimu 1917 byla snaha vybudovat pluky čs. legie. Tato snaha vyústila do vytvoření samostatných čs. dobrovolnických jednotek tím, že tehdejší francouzský prezident R. Poincaré podepsal 19. 12. 1917 dekret o zřízení samostatné čs. armády. V průběhů bojů pak naše jednotky bojovali po boku francouzské armády a prokázaly velkou odhodlanost a hrdinství i za cenu citelných ztrát.

Československé legie v Itálii

Vytvoření legií v Itálii provázely již od začátku problémy. Bylo to především z důvodu toho, že v Itálii tehdy žili pouze jednotlivci z řad Čechů. Dalším důvodem bylo, že tehdejší obyvatelé Itálie neměli žádné povědomí o národu Čechů a Slováků. Proto se legie začaly tvořit později a to téměř výlučně z řad dobrovolníků, kteří byli válečnými zajatci. Zpočátku

byly jednotky roztroušeny v celé italské armádě. Později z nich byl utvořen 39. čs. střelecký pluk „Výzvědný“. Skutečným základem legií v Itálii byl však vznik organizace, která se vytvořila v zajateckých táborech z řad českých dobrovolníků. Jednalo se o Československý dobrovolnický sbor. Důležitým aktem byl podpis smlouvy o ustanovení samostatného čs. vojska dne 21. 4. 1918. Legionáři pak byli nasazeni do bojů na frontě, kde se vyznamenali především svou odhodlaností a chrabrostí. V těchto bojích padlo více než tři sta padesát legionářů a více než padesát jich bylo popraveno, jelikož rakousko-uherská armáda pohlížela na legionáře z řad Čechů a Slováků jako na vlastizrádce.

2.4.2 Naši vojáci na bojištích druhé světové války

Ihned po okupaci Československa a po vyhlášení protektorátu Čechy a Morava, začali samovolně důstojníci naší československé armády budovat odboj. Snažili se především o vytvoření odbojové skupiny, která měla sdružovat příslušníky armády. Byla vytvořena organizace Obrana národa (ON). Tato organizace připravovala své příslušníky na ozbrojený odpor vůči nepříteli, shromažďovala zbraně a proviant, prováděla zpravodajskou a výzvědnou činnost a především organizovala odchod našich vojáků do zahraničí. Jádro organizace tvořili pouze vojáci naší armády, bývalí legionáři nebo příslušníci Stráže obrany státu (SOS), nýbrž i státní zaměstnanci, sokolové a členové polovojenských organizací. Proti této organizaci byl veden záměrný boj a mnoho jejích předních představitelů bylo popraveno, uvězněno nebo deportováno do koncentračních táborů. Byli to především generálové a vysocí důstojníci generálního štábu.

Příslušníci naší armády za pomoci organizace ON se snažili okamžitě po okupaci naší vlasti odejít do zahraničních armád, kde se chtěli zařadit a podílet v boji proti nepříteli. První zemí, kde se začali organizovat, bylo Polsko a Francie. Ve Francii museli vstoupit do Cizinecké legie, protože tehdejší předpisy nedovolovaly cizím státním příslušníkům působení v armádě, nebo aby byly zřizovány cizí vojenské jednotky na území Francie. Dostalo se jim však příslibu, že pokud Francie vstoupí do války, pak budou převedeni do autonomní čs. armády. To se po vyhlášení války skutečně stalo a tyto jednotky bojovaly s nepřitelem, kde se plně osvědčily v boji. Mnoho z příslušníků těchto jednotek, včetně našich vojenských pilotů, bylo vyznamenáno vysokými francouzskými řády a medailemi.

Ve Velké Británii se zformovali z jednotek naší armády pěší jednotky, kteří utvořili 1. čs. smíšenou brigádu. Největší úlohu a významnou roli zde pak sehráli naši letci. Po vytvoření Inspektorátu čs. letectva následovalo v krátkém sledu sestavení tří

československých stíhacích perutí (310., 312. a 313.) a jedné bombardovací (311.). Působení další samostatné čs. letky bylo pod 68. britskou noční stíhací perutí. Všechny tyto jednotky se velmi úspěšně zapojily do bitvy o Británii, kde všichni příslušníci byli mimořádně vysoko hodnoceni a dekorováni nejvyššími řády Velké Británie. Další jednotkou, která výrazně promluvila do našich dějin, byli parašutisté ve spolupráci s britskou SOE (Special Operations Executive) při operaci „Anthropoid“. Tato operace představovala diverzní akci-atentát, při které byl zabit zastupující říšský protektor R. Heydrich. Po tomto atentátu bylo v protektorátu vyhlášeno stanné právo a docházelo často k popravám českých vlastenců a odbojářů, včetně jejich rodin.

Československou jednotkou, která se aktivně zapojila do bojů v severní Africe a na Středním východě, byl v Palestině vytvořený čs. pěší pluk 4, který se později přeorganizoval a vznikl čs. pěší prapor 11-Východní. Tento prapor se velmi výrazně zapsal především do bojů o Tobruk. Mnoho čs. vojáků bojovalo také po boku britské armády nebo v jednotkách Svobodných Francouzů generála Charlese de Gaulla.

Velký podíl v bojích proti nepříteli i při samotném osvobození Československa měly jednotky, které vznikly v Sovětském svazu. Ani zde jejich vybudování nebylo vzhledem k tehdejší politické situaci nejjednodušší. Po vypuknutí druhé světové války se zbytek čs. dobrovolníků vydal před nepřitelem na východ pod velením L. Svobody. Byli zde však zadrženi a internováni Rudou armádou do táborů, až do doby, kdy byl napaden Sovětský svaz. Pak se situace změnila. První čs. jednotka byla formována zejména z těchto příslušníků v Buzuluku a nesla název 1. čs. samostatný polní prapor v SSSR. Tato jednotka se proslavila v bojích u Sokolova a její příslušníci byli vyznamenáni nejvyššími řády SSSR. Poté byla jednotka reorganizována na 1. čs. samostatnou brigádu, která po boku Rudé armády svedla boje o Kyjev. V těchto těžkých bojích utrpěla citelné ztráty, byla stažena z fronty a díky doplnění volyňskými Čechy byla opětovně reorganizována do armádního sboru. Vznikají další čs. jednotky, včetně 1. čs. tankové brigády v SSSR. Armádní sbor byl poté nasazen do karpatsko-dukelské operace na pomoc SNP (Slovenské národní povstání). Poté co se probjovali již na území naší vlasti, začali s jejím postupným osvobozením a jejich řady se rozšiřovaly. Vzniká 4. čs. samostatná brigáda včetně 1. čs. smíšené letecké divize. Ke konci války byl početní stav tohoto armádního sboru téměř třicet dva tisíc mužů a žen.

2.5 Historie novodobých misí

Naše armáda se začala pod vlivem nové politické situace a nově vznikajícího státního uspořádání po roce 1989 postupně a radikálně měnit. Od plánovaného rozdělení ČSFR a tím pádem samozřejmě i tehdejší společné armády, až po vstup ČR do NATO a Evropské unie. Především vstupem do NATO naše republika výrazně posílila své mezinárodní postavení a podstatně zlepšila svou vnější bezpečnostní situaci. Tím, že vstupem do NATO všechny členské státy přejímají svůj díl odpovědnosti za bezpečnost vůči ČR, tak se i ČR zavázala plnit a přijala svůj díl odpovědnosti za bezpečnost ostatních členských států. Počátky působnosti naší armády v zahraničních vojenských misích však sahají již do roku 1990. Tehdejší Federální shromáždění ČSFR rozhodlo v souvislosti s krizí v oblasti Perského zálivu, kde se situace vyhrotila do válečného stavu, o vyslání dvousetčlenného kontingentu tvořeného dobrovolnými vojáky naší armády, do Saúdské Arábie. Touto přítomností našich armádních jednotek, při mezinárodním řešení válečného konfliktu naše republika vstoupila do povědomí vyspělých armád západních států sdružených v NATO a OSN. V oblasti Perského zálivu operovaly především naše chemické jednotky. Po této první zkušenosti v zahraniční vojenské misi se naše armáda v následujících letech nadále zapojovala do několika mírových misí a humanitárních operací. Vzhledem k vyhrocené situaci, v dnes již bývalé Jugoslávii, se jednotky naší armády zapojily do mezinárodních misí UNPROFOR (United Nations Protection Forces) a SFOR (Stabilisation Forces) působících na Balkáně. Po získaných zkušenostech ze zahraničních misí se působnost našich jednotek rozrostla o přítomnost v mezinárodních misích zejména v Albánii, Turecku, Kosovu, Iráku, Pákistánu, Afghánistánu a Mali.

3 INSTITUCIONALIZACE A MEZILIDSKÉ VZTAHY V ARMÁDĚ

V naší současné armádě působí bez výjimky již jen profesionální vojáci, kteří zde pracují na plný pracovní úvazek. Ti si toto povolání zvolili dobrovolně, a svobodně se tak rozhodli přijmout veškerá práva, povinnosti a závazky, vyplývající z povolání profesionálního vojáka. Zde je hlavním úkolem především to, aby se profesionální voják vnitřně ztotožnil z touto rolí a přijal požadavky, které jsou na něj kladeny. Požadované charakterové vlastnosti vojáka nám představuje etický kodex vojenského profesionála.

„Služba v armádě vyžaduje kázeň, loajalitu a obětavost. Mravní kodex vojáka uvádí vlastnosti, které by každý profesionál měl mít. Patří sem smysl pro odpovědnost, věrnost a odvaha. Základem je odpovědný vztah jedince k plnění povinností podle jeho nejlepších schopností. Důležitá je obětavost, protože pro vojáka musí být zájmy celku nadřazeny jeho individuálním zájmům. A v neposlední řadě je věrnost – být oddán své zemi a armádě. Je významná pro vytváření a posilování důvěry, pocitů jistoty, pozitivních pracovních vztahů, výkonnosti, pocitu sounáležitosti a soudržnosti. Při plnění služebních a pracovních povinností by mělo být pro vojáka samozřejmostí dodržování norem, jednat přesně, spolehlivě a svědomitě. Poslouchat rozkazy a nařízení nadřízených a plnit je dle svého nejlepšího svědomí.“ (etický kodex vojenského profesionála)

Vojáci AČR patří mezi jedince velmi ohrožené vznikem psychotraumat (psychického zranění). Zatímco běžní občané se dostanou do kontaktu s traumatizujícími stresory jen zcela výjimečně, pro vojáky jsou tyto situace více či méně náplní jejich práce. Prevence a výcvik dovedností a schopností vojáků, jež by zvyšovaly jejich odolnost proti vzniku negativních následků vojenské činnosti spojené s traumatizujícími zážitky, je velmi komplikovaný, avšak nikoli nemožný. (Dziaková, 2009, s. 115)

Každý z nás vystupuje jako individualita s odlišnými kladnými i zápornými charakterovými vlastnostmi, chováním a intelektem. Toto chování či jednání v závislosti na intelektu a genetických predispozicích může být u jednotlivců více či méně podobné, nikdy však zcela identické. Stejně tak neexistuje nikdo takový, jako univerzální voják. Můžeme příslušníky armády zdokonalovat v jejich specifických odborných schopnostech, připravovat a zvyšovat odolnost jak po fyzické, tak i po psychické stránce, nikdy však nedosáhneme toho, aby se chovali či jednali ve vzniklé situaci a za stejných podmínek všichni stejně.

3.1 Role sociálního pracovníka-pedagoga v armádě

Role sociálního pracovníka-pedagoga má v armádě mezioborový charakter stejně jako v civilním sektoru. Absolventi těchto humanitních vysokoškolských oborů mají velmi široké pole pracovní působnosti a tím pádem i široké uplatnění. Vzhledem k tomu, že sociální pedagogika má multidisciplinární charakter a čerpá poznatky z ostatních vědních disciplín, které pak využívá při řešení vzniklých situací, považuje se i role sociálního pedagoga v armádě za multioborovou. To se děje především ve spojení vědních oborů sociologie, pedagogiky a psychologie. Požadavkem na osobu sociálního pedagoga v armádě je ukončené vysokoškolské vzdělání v oboru humanitních věd (sociální pedagogika, andragogika, psychologie atd.). V armádě hovoříme o vojskovém sociálním pracovníkovi. Vojskový sociální pracovník-pedagog je zařazen v armádním uspořádání do sekce pojmenované - psychické zdraví. Funkce sociálního pracovníka-pedagoga v armádě je relativně nová, na rozdíl od ostatních běžných funkcí. Je to spojeno samozřejmě s přechodem naší armády k profesionalizaci a zefektivnění činnosti armády. Ve vyspělých armádách západních států, které jsou již delší dobu členy NATO, je tento armádní obor v běžné praxi již mnoho desítek let a neustále se rozvíjí. Především organizace práce a metodika v tomto oboru je na podstatně vyšší úrovni než v naší armádě. To je samozřejmě pochopitelné vzhledem k tomu, jak dlouho byl tento důležitý obor v naší armádě opomíjen.

Definici vojskového sociálního pracovníka popisuje O. Dziaková takto:

Vojskový sociální pracovník sekce psychického zdraví asistuje při rozvoji, managementu a supervizi divizních programů psychického zdraví. Aplikuje principy psychického zdraví a své vědomosti i dovednosti ze sociální práce při výkonu své funkce. (Dziaková, 2009, s. 244)

Dziaková také uvádí jeho rámcové pracovní povinnosti, které především zahrnují:

- Zhodnocení sociální integrace bojové únavy a případů nesprávného stresového chování ve vojenských jednotkách i rodinách.
- Koordinace provádění návratů uzdravených stresových případů do služby a jejich reintegrace do jejich původní nebo nové jednotky.
- Integrovaní a analýza organizačních a sociálních faktorů prostředí, jež interferují s bojovou připraveností.

- Zajišťování podpory pro vojáky a jejich rodiny v armádních i civilních organizacích.
- Informování velitelů jednotek, lékařů a kaplanů o možném sociálně podpůrném servisu.
- Poskytování konzultací velitelům jednotek a pracovníkům divizní sekce psychického zdraví o problematických případech.
- Poradenská služba pro vojáky s osobními, rodinnými nebo pracovními problémy.
- Vytváření plánů sociální péče o vojáky a jejich rodiny, podílení se na jejich realizaci.

Z uvedené náplně práce vyplývá, že vojskový sociální pracovník-pedagog se v samostatných armádních útvech zabývá především prevencí, průběhem a dopady lidského chování vojáků jak v pracovním, tak i v osobním životě. Jeho funkce či role není tudíž nijak odlišná od sociálního pedagoga, který pracuje v civilním sektoru. Jeho úkoly především v pomoci lidem v těžkých situacích jsou identické, pouze jsou zasazeny do zcela specifického prostředí, za použití specifických metod řešení, které jsou příznačné pro tak přísně hierarchickou organizaci, jakou je armáda. Jeho pomoc je nejvýraznější při řešení naléhavých krizí v osobním i pracovním životě.

Tuto krizi Baštecká definuje jako *akutní snížení schopností vlastními silami nebo z vlastních zdrojů zvládnout v potřebném čase životní prožitek nebo životní situaci*. (Baštecká, 2005, s. 274).

Kromě prevence vůči rizikovému chování vojáků a nejčastějšího řešení mezilidských a osobních vztahů stávajících vojáků v jejich obtížných životních situacích, řeší zde tento pracovník také problémy „nováčků“ v armádě.

Dziaková uvádí, že příchod do armády je pro mladého vojáka zlomovým momentem, jelikož se ocitá v úplně novém prostředí a jsou na něj ihned kladeny neobvyklé a vysoké požadavky, se kterými v předchozím způsobu života neměl žádné zkušenosti. Zmiňuje zde specifické podmínky, které přiřazujeme k vojenským institucím, jako kasárenské ubytování, přísně stanovený režim práce, bezpodmínečné plnění požadavků vojenských řádů či zvláštnosti meziosobních vztahů (velitel-podřízený). Významným jevem u nováčků je také přerušování dosavadních sociálních vztahů, čímž je myšleno odloučení od rodiny, přátel a známých (Goffman o tomto jevu hovoří jako o počátku mortifikace). Je to

způsobenou především rozmístěním vojenských posádek. Zejména v prvních měsících svého nového působení jsou mladí vojáci vystaveni těmto vlivům, které se musejí naučit zvládat. (Dziaková, 2009, s. 505)

Zde bychom měli zdůraznit fakt, že pokud sociální pracovník-pedagog je součástí vojenské zahraniční mise, ocitá se tváří v tvář složitým problémům pracovního i osobního charakteru, které se vyskytnou ve zcela specifickém a neznámém prostředí. Jde v podstatě o izolovanou práci terénního sociálního pedagoga. S těmito problémy si pak musí umět poradit, jelikož je zde odkázán pouze na své znalosti a zkušenosti, bez možnosti širší konzultace. Zde spatřujeme jeden z největších nedostatků současné armády v tomto oboru. Není totiž vypracována žádná ucelená metodika práce těchto pracovníků, přestože armádní činnost v těchto misích je velmi odlišná od činnosti v jednotkách doma. Tato skutečnost byla již dříve několikrát zmiňována na odborných setkáních, ale zatím zůstává bez větší odezvy.

Zajímavý názor zastává Lars Mehlum, který za základní činitel považuje skupinovou soudržnost a sociální oporu. Mehlum píše: „*Zkušenosti ukazují, že kolegové jsou schopni vrátit vojáky k plnění běžných vojenských povinností s daleko větší pravděpodobností, než terapeuti. Ti často pracují na vzdálených místech, kde mohou snadno podcenit sílu sociální opory, která se vojákům dostává v jejich jednotce, a také mohou podcenit schopnost vojáků zapracovat v takových souvislostech na vlastním zotavení.*“ (Mehlum in Baštecká, 2005, s. 276-277)

Tím je v podstatě vyzdvihována a preferována pomoc od ostatních příslušníků mise především v tom, že dotyčného vojáka i podmínky mise osobně znají a dokáží zvážit závažnost vzniklé situace. Pokud se mezi vojáky vytvoří přátelské pouto a kolegiálníta, což je v průběhu mise častým pozitivním jevem, pak znalost podmínek mise, osobnosti a charakteru vojáka jsou klíčové faktory pomoci. Přesně tento fakt potvrzuje významnou úlohu sociálního pracovníka-pedagoga při jeho účasti v zahraniční misi, kdy je s vojáky v každodenním kontaktu a velmi dobře se s nimi zná. Jeho roli pak můžeme zcela jistě charakterizovat jako terénní sociální práci.

Jelikož sociálních pracovníků-pedagogů není mnoho a frekvence rotací vojenských zahraničních misí je relativně vysoká, bývá tato funkce nezřídka obsazována andragogy, duchovními (vojenskými kaplany) či psychology. Zde se pak v plné míře ukazuje hraničnost a multidisciplinarita vědního oboru sociální pedagogika.

3.2 Sociálně psychologické aspekty misí

Životní a pracovní podmínky pro vojáka v zahraniční misi jsou diametrálně odlišné od běžného osobního i pracovního života. Jakoukoliv vojákovu činnost ovlivňuje institucionalizace, která je právě na misi rozvinuta v největší míře. Činnost vojáka se zde řídí denním řádem a rozvrhem, který je předem stanoven a každé jeho porušení je určeným způsobem sankcionováno. Voják je zde neustále pod drobnohledem nadřízených i kolegů při jakékoliv činnosti, přičemž není možné svévolně opustit pracoviště či v době osobního volna základnu. Pracovní nasazení je zde vysoké, zpravidla dvanáct hodin denně. Osobního volna je tedy velmi málo a to ještě v obtížných a prostorově omezených podmínkách jak pracovních tak životních. Většinou jsou vojáci přechodně (tranzit) ubytováni ve stanech a pak v místě působení po dvou vojácích v plechové buňce (korimeku). Jejich veškerá činnost se samozřejmě odehrává v neznámém a atypickém prostředí, při neustálém nebezpečí ohrožení života.

Traumatické stresové zážitky, jež jsou součástí vojenské činnosti, silně zasahují velmi citlivé a současně hluboké složky osobnosti (především emoce), ale také schopnost racionálního uvažování nebo smysluplného jednání, a tím mohou výrazně negativně ovlivnit zvládání pracovních povinností. (Dziaková, 2009, s. 116)

Reagování vojáků na různé podnětové situace, vyplývající z bojové činnosti, je individuální a v projevech a chování jednotlivců existuje značná variabilita. Příčiny lze spatřovat jak v osobních vlastnostech, tak ve zvláštnostech požadavků bojové situace. Výkonnost vojáků v psychické zátěži významně souvisí se složitostí jejich funkce a činnosti. (Kostík, 1989, s. 75)

Důležité je zde také potřeba zmínit to, že než se voják začne připravovat k výjezdu do mise, musí projít nejen lékařskou prohlídkou, kde je zjišťován jeho aktuální zdravotní stav po fyzické stránce, ale také nezbytnou prohlídkou jeho stavu psychického. Toto vyšetření je provedeno klinickými psychology ve spádové vojenské nemocnici. Obvykle se jedná o testy osobnosti, zátěžové testy a rozhovor s psychologem. Pokud uchazeč úspěšně absolvuje všechny prohlídky a testy, pak dostane potvrzení o zdravotní způsobilosti k vykonání zahraniční mise. I přes tu skutečnost, že psychologická příprava vojáků do zahraniční mise je velmi významnou součástí přípravy komplexní a věnuje se jí velká pozornost, tak to neznamená, že nemohou nastat komplikace nebo vážné problémy v průběhu mise. Pravděpodobnost vzniku těchto problémů se ale minimalizuje. Musíme si

uvědomit, že každé dlouhodobé odloučení od blízkých, rodiny a od domova na každého působí v jiné míře i rozdílnou intenzitou, nicméně vždy s sebou nese menší či větší sociálně psychologické problémy. Zde se projevuje největší zátěž v oblasti partnerských vztahů a odloučení. Vzhledem k tomu, že zahraniční mise bývají zpravidla velmi vzdáleny od ČR (Afghánistán, Mali, Irák) nelze mimo telefonního, satelitního či internetového spojení uskutečnit žádný jiný kontakt s rodinou a blízkými. Pod vlivem různých událostí pak dochází k podstatně intenzivnějšímu prožívání krizových či stresových situací jak pracovního, tak i osobního či sociálního rázu.

Na nutnosti přípravy příslušníků mise z hlediska psychosociálních aspektů se shodují všichni autoři odborné literatury.

Dziaková uvádí, že v rovině sociálně psychologické s sebou mise přináší mnohem náročnější prožívání partnerských, manželských a rodinných vztahů, jež jsou velmi zatěžovány sociálními změnami, vyplývajícími nejen z mise jako takové, ale i ze samotného životního stylu vojáka. Zdůvodňuje to tím, že vojáci ve většině případů velmi emočně "visí" na své rodině a na svých dětech, a to zřejmě právě proto, že většinu času tráví na cvičištích a misích, přičemž doma jsou jen krátce. (Dziaková, 2009, s. 396)

Kostík píše. V současných ozbrojených střetnutích dochází k dalšímu posunu ve vzájemném vztahu fyzického a psychického vyčerpání. Požadavky na psychickou připravenost narůstají rychleji, z čehož se vyvozují nové požadavky na psychologickou přípravu a cílevědomé psychické z odolnění vojáků. Požadavky na psychickou připravenost jsou znásobeny použitím moderní bojové techniky. (Kostík, 1989, s. 60)

Společným jmenovatelem vojenské zátěže je strach ze sprovození za světa. Lze mu do jisté míry odolávat silami, které pramení především z kvality výcviku, stupně bojové pohotovosti, ze síly a typu motivace k boji, ze soudržnosti jednotky a sociální opory, z důvěry ve vedení a z dostupnosti zdravotnické podpory. (Baštecká, 2005, s. 276)

Kostík podrobně rozčleňuje a definuje situace, které se typicky objevující ve vojenských misích z hlediska pojetí psychické regulace chování takto:

V běžných nezátěžových situacích voják využívá vědomostí, dovedností a návyků, které si osvojil v relativně stále se opakujících podmínkách a řeší problémy, se kterými se již setkal a je s nimi dobře obeznámen. Zvýšená zátěž obsahuje již výrazněji nové prvky a jedinec se s ní musí vyrovnat novým způsobem. Získává přitom nové zkušenosti a osvojuje si nové způsoby řešení. Při hraniční zátěži se vyrovnává s požadavky bojové situace jen

s mimořádným vypětím sil. V jeho psychice zanechává podobná situace výrazné stopy, zejména v emocionální oblasti a v integraci psychiky. Extrémní zátěž vzniká v situacích, kdy požadavky boje převyšují možnosti člověka a vzhledem k tomu že není schopen se s nimi vyrovnat, plně podléhá tlaku situace. (Kostík, 1989, s. 65)

Z těchto situací vyplývá, že jedinec se může snažit změnit nerovnovážný stav na pro něj přijatelný dvěma způsoby. První možnost je změna (zmírnění) požadavků, které jsou na něho kladeny. Druhá možnost je změna sebe samého pomocí výcviku. Z tohoto úhlu pohledu je psychická zátěž pozitivním faktorem a stává se tak hnací silou člověka ve zvládání nových situací, osvojování nových způsobů interakce a rozvíjení mechanismů psychické regulace chování. Jde ovšem pouze o zvýšenou a v některých případech o hraniční zátěž. V případě extrémní zátěže, zejména pokud trvá dlouhodoběji, může docházet k patologickým změnám v chování a to bývá často příčinou psychosomatických onemocnění. Vzhledem k tomu faktu, že v podmínkách mise je pravděpodobný bojový kontakt za použití zbraní, nemůžeme spoléhat na zmírnění vnějších požadavků na vojáka. Je tedy nutné již před misí navozovat velmi náročné a těžké výcvikové podmínky, které se tak stanou rutinními a běžnými. Jejich zdárné osvojení je pak předpokladem k úspěšnému zvládnutí vojenské mise. Proto vytváření těchto velmi těžkých podmínek je naprostou nezbytností. Zde platí častokrát opakované klišé, že je „těžce na cvičišti a lehce na bojišti“.

3.2.1 Návrat z mise a sociálně psychologické aspekty

Šťastný návrat z mise je vždy radostnou událostí, na kterou se každý její příslušník pochopitelně těší. Může se zdát, že se jedná o triviální záležitost, ale opak je pravdou. Přejít a zařazení se do běžného civilního života je mnohdy pro vojáky zatížené zejména svými krizovými prožitky v misi značně obtížný. Ještě než se vojáci vrátí do svých domovů z mise, je s nimi proveden rozhovor ve specializovaném zařízení, včetně velmi podrobné lékařské prohlídky.

Příslušníci mise jsou varováni před běžnými vztahovými riziky a problémy, jež mohou vzniknout v důsledku dlouhodobé separace. Vojáci jsou připravováni na různé možnosti, jak může jejich rodina, přátelé a společnost reagovat na jejich práci v armádě. Speciální pozornost může být potřeba v oblasti obecných společenských pocitů a názorů na válku a způsob přijímání veteránů civilisty. Pokud jsou tyto pocity a názory negativní, vojáci jsou seznámeni s možnostmi, jak se s nimi vyrovnat. (Dziaková, 2009, s. 266)

Voják, který po dobu několika měsíců žil a pracoval v nebezpečných podmínkách mise, řídil se přísnými pravidly, vykonával rozkazy autority, jednal z pozice vojenské moci, a kdy mu byl organizován jeho veškerý čas, zjišťuje, že tato činnost je již minulostí a on je nucen se opět přizpůsobit normálnímu životu. Tento přechod musí absolvovat bez výjimky každý voják vracející se z mise. Jelikož je každý člověk individualita, tak je i tento proces individuální záležitostí a probíhá u každého jinak. Především ze sociálně – psychologického hlediska spatřujeme v počátečních fázích přivyknutí civilnímu životu jako nejrizikovější a nejnáročnější období. Voják již nemůže řešit konflikty z pozice síly a autority (pozice kombatanta), nýbrž musí tyto situace řešit v rámci způsobů běžného civilního života.

Dziaková o tomto přechodu píše:

Voják se musí opět zapojit do normálního života a do rodinných vztahů, vrátit se do normálního života v kasárnách a k obvyklému plnění pracovních povinností, a navíc zařadit zkušenosti z mise bez výrazného emočního doprovodu do svého životního příběhu. Začlenění se do mírové služby může být komplikováno neustálým vrácením se do vzpomínek, v nichž se to či ono dělo či řešilo jiným způsobem. (Dziaková, 2009, s. 376-377)

Zvýšenou pozornost po návratu je třeba věnovat vojákům, kteří se např. kvůli nedostatku sebeovládání museli vrátit z mise před vypršením půlročního závazku, a těm, kteří na misi zažili mimořádnou traumatizující událost. (Melhum in Baštecká, 2005, s. 277)

Zde narážíme na novou situaci, kterou je repatriace. Tento pojem vychází z latinského slova *Repatriare*. Znamená to proces návratu osoby do místa jejího původu, do vlasti. Repatriace, i když nebývá častá, tak se vyskytuje. V souvislosti s vojenskou misí zde především hovoříme o návratu vojáka do vlasti z důvodu závažnosti jeho zdravotního stavu a to jak po stránce fyzické tak i duševní. Nejhorší variantou je pak repatriace post-mortem (po smrti), což znamená převezení ostatků vojáka do vlasti.

3.3 Institucionalizace v armádě a její dopady na mezilidské vztahy

Náročné úkoly, které dnes plní naše armáda se odehrávají již jen na kolektivní úrovni. Je zcela nemyslitelné a dnes již prakticky nemožné, aby do plnění obtížných úkolů, byli zainteresováni pouze vybraní jednotlivci. Proto se od armádních příslušníků a vojáků vyžaduje schopnost plánování, rozvoje myšlení a práce na úrovni týmové kooperace. Tyto

pracovní týmy příslušníků armády je velmi těžké složit tak, aby byli všichni schopni a ochotni týmově myslet a pracovat. Touto interakcí se vytvářejí vzájemné vztahy rozličných kvalit a intenzity, na jejichž základě dochází ke vzájemnému ovlivňování a spolupráci. Vytváření pozitivní atmosféry v týmu či kolektivu vojáků přímo souvisí s kvalitními a dobrými mezilidskými vztahy, ztotožněním jednotlivců s cílem celé skupiny, podrobným a kvalitním vymezením jednotlivých kompetencí a nezbytných sociálních norem, dobře fungující vzájemné komunikaci a participativním vedením skupiny. Pozitivní vliv skupinové atmosféry se pak odráží na kvalitním a profesionálním plnění zadaných úkolů, na kterých všichni spolupracují, za vysokého pracovního nasazení při vysoké pracovní morálce. Tyto pozitivní znaky kolektivního jednání a myšlení jsou potom obzvláště přínosné a ceněné v tak složitých a vypjatých podmínkách či situacích, jakými jsou vojenské mise.

Vojenská jednotka není pouhým souhrnem jednotlivých vojáků, ale představuje novou kvalitu. Každý jednotlivec je neustále ovlivňován ostatními, ať si to uvědomuje či nikoliv. Mezi stejně smýšlejícími lidmi nebo v kruhu kamarádů a přátel, kteří jsou spojeni společným úkolem, se zpravidla cítí člověk jistější a silnější. (Kostík, 1989, s. 79)

Dziaková uvádí, že *čím náročnější je pracovní činnost a čím náročnější a složitější jsou podmínky ovlivňující tuto činnost (fyzikální, sociální a organizační), tím větší riziko konfliktů existuje.* (Dziaková, 2009, s. 514-521)

Problémy jednotlivých příslušníků týmu vlivem institucionalizace v armádě, mohou mít velmi závažné důsledky právě v takových situacích, které jsou očekávány v zahraničních misích. Proto se velitelé zahraničních operací snaží o co nejlepší a nejkompaktnější personální sestavení kontingentu mise. Pečlivě se na jednotlivé funkce dosazují vojáci, kteří svými charakterovými a pracovními vlastnostmi mohou být pro danou činnost v misi přínosem, respektive od kterých se neočekává rizikové či zkratové jednání.

Úspěšnost v plnění úkolů v misi podmiňuje i úroveň kooperace vojáků v jednotkách, v níž se promítají různé sociálně psychologické jevy. V boji si mohou být příslušníci jednotky nejen oporou, ale i zdrojem zátěže. Hledání optimálních sociálně psychologických podmínek při utváření jednotky proto představuje důležitou cestu zvyšování její bojové síly. (Kostík, 1989, s. 78)

Podle Dziakové jsou nejčastější příčiny konfliktů mezi vojáky tyto:

- Vztah nadřízený - podřízený (příčina spočívá v odlišném pohledu na problém, v jiných preferencích, včetně nevyvážené pozice zainteresovaných v problému).
- Úroveň sociálních vztahů na pracovišti (vztahy mohou být narušeny nerespektováním sociálních norem, odlišnou hodnotovou orientací, nedostatečnou komunikací, osobní averzí apod.).
- Věková, případně generační specifika (konflikty vznikají nejčastěji v důsledku odlišných postojů, hodnotového zaměření a motivačního ladění).
- Odlišnosti mezi nově příchozími a stávajícími členy pracovního týmu (nerespektování hodnot, cílů, tradic a skupinových rituálů ze strany nováčků, tradicionalismus a rigidita ze strany dlouhodobých členů skupiny).
- Nedostatečná adaptace některých pracovníků na práci, skupinu a organizaci.
- Nepříznivé skutečnosti vztahující se k organizaci práce, k pracovním podmínkám a finančnímu ohodnocení.
- Osobnostní zdroje (nepříznivé charakterové vlastnosti jedince, patologické projevy v chování, rozpadající se pracovní chování u lidí závislých na alkoholu či drogách apod.). (Dziaková, 2009, s. 519-520)

Tyto uvedené typy konfliktů mohou pak způsobit napětí nebo problémy v týmu, které se snaží řešit sociální pracovník-pedagog ve spolupráci s nadřízenými vojáka-vojáky. Faktorů způsobujících tyto problémy je samozřejmě více. Napětí v týmu také může vyvolávat nedostatečné uspokojování individuálních potřeb vojáků, nedostatek spánku a odpočinku či pracovní stereotyp. Zkušení vojáci, kteří do mise stejné dislokace a identických podmínek odjíždějí již po několikáté, jsou právě tímto pracovním stereotypem zasaženi v podstatně kratší době, jelikož toto málo podnětné sociální prostředí již důvěrně znají, než ti vojáci, kteří jsou v misi poprvé. Na druhou stranu je jejich obrovskou výhodou, že již znají podmínky a chod mise. Jsou tedy podstatně lépe připraveni na krizové či stresové sociální situace a v konečném důsledku dokáží lépe a rychleji tyto situace vyhodnotit a zvládat, než nováčci v misi.

Prožívá-li voják zátěž ve společenství ostatních příslušníků jednotky, mají výrazný podíl na výsledném chování zejména sugesce, emocionální nákaza a nápodoba. Tyto aspekty se výrazně podílejí na formování podobných prožitků, postojů a vzorců chování.

V podmínkách zátěže je každý jedinec zvlášť vnímavý na působení uvedených mechanismů i na vliv sociálního klimatu a v důsledku toho může projevit překvapivě vysokou či velmi nízkou odolnost. Jednotka v tomto smyslu představuje významný situační komplex, který výrazně ovlivňuje vnitřní integrovanost jedinců i formy jejich výsledného chování. (Kostík, 1989, s. 91-93)

Zajímavé tvrzení uvádí Dziaková, která píše že, nejde v podstatě o to, že by zahraniční mise byla sama o sobě riziková záležitost, ale vyvolávajícím rizikovým faktorem je již samotné nahromadění několika stovek mužů podobného zaměření, ale odlišných osobnostních charakteristik na poměrně malém místě, po dobu šesti a více měsíců. Největší napětí a konflikty v týmu pak vznikají z nepochopení jednoho vojáka druhému a z neochoty flexibilně měnit své životní i zažité návyky a postoje. (Dziaková, 2009, s. 392)

Náročné podmínky a především pak vliv nebezpečných situací na příslušníky mise zapříčiňují vznik záporných psychických a sociálních stavů. Pokud se k těmto aspektům přidají problémy osobního charakteru vzniklé doma, které musí voják okamžitě řešit, pak po psychické stránce podstupuje obrovskou zátěž. Je velmi problematické, nezdá se i nemožné z mise za pomoci pouze telefonu nebo internetu, řešit nenadálé krizové situace v několik tisíc kilometrů vzdáleném domově. Voják pak propadá depresím a pocitu bezmocnosti, které ho velmi omezují, někdy i paralyzují v plnění služebních povinností. Z hlediska psychických stavů se může u příslušníků pod vlivem těchto situací objevit např. strach, úzkost, stres, obavy, třes, narušení stereotypů, snížený práh sebeovládání, snížení kvality vnímání reality, objevují se poruchy myšlení, které pak pramení v chybné vyhodnocení situace či špatné rozhodování, které může mít fatální následky. Z hlediska sociálních stavů a postojů pak dochází ke konfliktním situacím především v oblasti mezilidských vztahů. Typickou situací pramenící ze špatných mezilidských vztahů je tzv. ponorková nemoc.

Tzv. „ponorková nemoc“ se i při nejlepší vůli nevyhne téměř nikomu, přesto ale nejde o fatální postižení sociální a emoční sféry vojáka. Jde o to, zda a jakým způsobem negativně laděné pocity vůči druhému zpracovává, jak se s nimi vyrovnává. Ponorková nemoc nepostihuje totiž jen vojáky v uzavřeném prostoru „ponorky“, ale i v koriměku nebo na pracovišti. Vlastnosti, rysy, zvyky i zlozvyky, které voják u druhého několik týdnů nebo měsíců toleruje, se zničehonic stanou nesnesitelné. (Dziaková, 2009, s. 392)

S těmito problémy se právě v největší míře setkává sociální pracovník-pedagog, který se pokouší s vojákem rozebírat vzniklé zátěžové situace, včetně jejich příčin vzniku, vyhodnocovat jejich závažnost a prioritu a pomáhá tak s řešením k jejich pozitivnímu zvládnutí.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUM

Vlivem sledu tragických událostí, vzhledem k neutěšené geopolitické situaci a stavu společnosti se již před více než deseti lety Česká republika dostala do situace, kdy chtěla dostát svému závazku a povinnostem vyplývajícím v členství v NATO a podílet se na vojenských operacích koaličních sil. Spolu s členskými státy této organizace, sdružující demokratické země protiteroristické koalice, byly vysílány jednotky naší armády do vojenských zahraničních misí. Armáda ČR poskytla vojenskou techniku a personál nejen v bojích proti terorismu, ale i v humanitárních misích. Těchto misí se i opakovaně zúčastnilo více než šest tisíc profesionálních vojáků – válečných veteránů AČR. V této práci se však budeme soustředit na činnost příslušníků vrtulníkové jednotky ISAF v Afghánistánu. Tématem této diplomové práce je vliv institucionalizace na příslušníky vojenských zahraničních misí. Vojáci v těchto misích plnili úkoly za velmi těžkých podmínek, při vlivu institucionalizace, sociální izolace i osobních problémů, které se pak odrazily zejména v mezilidských vztazích.

Sociální pedagogika, která se považuje za hraniční vědní disciplínu, vzhledem k provázanosti především se sociologií, pedagogikou a psychologií, s tímto tématem velmi úzce souvisí především v pomoci člověku v krizové situaci a působení vojskového sociálního pracovníka-pedagoga v misích. Tato role sociálního pedagoga je nadmíru důležitá při řešení pracovních či osobních problémů vojáků, promítajících se především do oblasti mezilidských vztahů mezi nimi. Musíme si uvědomit fakt, že jeho veškerá činnost v tak obtížných podmínkách, kdy se může spolehnout jen na své znalosti a zkušenosti, je v řešení krizových situací mezilidských vztahů zcela klíčová. Tento pracovník prováděl nejen terénní sociálně pedagogickou činnost, kde byl vojákům především oporou v jejich těžkých chvílích, ale také plnil neformálně roli poradce a organizátora při různých společenských akcích. Vzhledem k důležitosti sociálně pedagogické činnosti s příslušníky mise při zvládnutí jejich složitých životních situací, můžeme bez nadsázky konstatovat, že jeho přítomnost v tak obtížných podmínkách je jedním z pilířů finální úspěšnosti mise. Naším záměrem je poukázat na jeho velmi důležitou úlohu a tím zároveň doložit provázanost vědního oboru sociální pedagogiky s armádou ve specifických podmínkách vojenských misí.

Ve výzkumné části se snažíme zjistit, prozkoumat a zdokumentovat, jaký vliv na vojáky mají sociálně psychologické aspekty v průběhu zahraničních misí, které se promítají

v jejich chování, jednání a mezilidských vztazích, ve zcela, od běžného života odlišných podmínkách vojenských misí. Vzhledem k povaze tématu práce i jeho charakteru, jsme se rozhodli zvolit formu kvalitativního výzkumu pomocí provedení polostrukturovaného rozhovoru. V kvalitativním výzkumu je možno získat informace, subjektivní pocity, prožitky a názory respondentů, které nám pomáhají lépe a do hloubky pochopit zkoumaný jev.

4.1 Pojetí výzkumu

V empirické části této diplomové práce je využito vybraných teoretických poznatků a informací z odborné literatury, které nám poskytly základní seznámení a vhléd do výzkumného problému. Tyto poznatky a informace se týkají především sociálně psychologických aspektů totálních institucí a jejich působení na člověka ve zcela specifickém prostředí, za velmi obtížných podmínek. Snahou bylo také seznámení se s armádou nejen jako hierarchickou organizací, nýbrž organizací sociální. Považovali jsme pro výzkum za důležité seznámit se s vojenskými misemi, jejich historickými aspekty vzniku, tradicemi, charakterem a funkcí. Zde jsme se především zaměřili na soudobé zahraniční mise, jelikož jsou pro tento výzkum klíčové. Cílem této práce je kvalitativním výzkumem zjistit a porozumět procesům, které ovlivňují chování člověka v nezvyklých podmínkách.

4.1.1 Cíl výzkumu

Hlavním cílem diplomové práce je zjistit, jaký vliv má institucionalizace na profesionální vojáky v podmínkách zahraniční vojenské mise. Především je pak důležité objasnit jaký vliv na válečného veterána a jeho chování mají vyskytující se psychosociální aspekty vojenského života ve složitých podmínkách mise, jejich dopad na mezilidské vztahy, včetně schopnosti adaptace vojáků na tyto podmínky.

4.1.2 Výzkumné otázky

Vytýčené výzkumné otázky jsou předkládány zejména ke zjištění a objasnění subjektivních osobních pocitů a prožitků válečných veteránů, vzhledem k jejich sociální izolaci a institucionalizaci v zahraničních misích. Jelikož v kvalitativním výzkumu nelze vše dopředu podrobně naplánovat a v průběhu sběru dat včetně jeho analýzy mohou vyvstat nové otázky, které pramení z právě získaných informací, mohou být otázky upřesňovány a doplňovány dle potřeby výzkumu.

Za hlavní výzkumnou otázku můžeme považovat:

„Jak vnímají váleční veteráni vliv institucionalizace a její dopad na ně v oblasti mezilidských vztahů v průběhu vojenské zahraniční mise.“

Dílkami otázkami pak zjišťujeme:

- Jakou důležitost připisují přípravě před odjezdem do mise a jak jim pomohla při adaptaci a v průběhu mise.
- Jak by popsali sociální izolaci a její dopad na chování vojáků v oblasti mezilidských vztahů v průběhu mise.
- Jak významnou funkci sehrává role vojskového sociálního pracovníka-pedagoga včetně jeho pomoci v průběhu mise.
- Jak vnímali a prožívali svůj návrat z mise z hlediska začlenění se do běžného osobního i pracovního života.

4.1.3 Charakteristika výzkumného souboru

V této diplomové práci byl proveden kvalitativní výzkum formou polostrukturovaného rozhovoru se skupinou záměrně vybraných respondentů. Soustředili jsme se pouze na respondenty z řad profesionálních vojáků, současných i bývalých příslušníků vrtulníkových jednotek – válečných veteránů AČR, kteří byli vybráni jako exkluzivní výzkumný vzorek. Nejdůležitějším kritériem při výběru respondentů byla podmínka absolvování alespoň jedné z vojenských zahraničních misí. Můžeme proto konstatovat, že všichni respondenti, kteří tvoří výzkumný soubor, absolvovali nejméně jednu vojenskou zahraniční misi ve stejných či odlišných dislokacích, přičemž drtivá většina z nich absolvovala dvě a více misí. Mohou proto podat pravdivé informace a především nám sdělit své poznatky a prožitky o sociálně psychologických vlivech na svou osobu, včetně jejich důsledků na chování v mezilidských vztazích. Jsou nám také schopni podrobně popsat pracovní i životní podmínky, ve kterých se jejich veškerá činnost v těchto misích odehrávala.

4.2 Strategie výzkumu

Vzhledem k tématu diplomové práce, kde zjišťujeme subjektivní pocity a prožitky vlivem institucionalizace na jednotlivé záměrně vybrané respondenty ve specifických podmínkách, byla zvolena forma kvalitativního výzkumu s využitím postupů dle zakotvené

teorie. Metodu zakotvené teorie tvoří soubor stanovených a systematických postupů, které vedou k průběžnému tvoření kvalitativního výzkumu, jehož konečným výsledkem je vytvoření teorie, nebo podrobný popis analyzovaných dat. Pomocí předem připravených otázek a formou polostrukturovaného rozhovoru zjišťujeme potřebné informace od respondentů, které zaznamenáváme na diktafon. Tyto zaznamenané rozhovory s respondenty zpracováváme a následně doslovně přepisujeme. V další fázi výzkumu přepsané rozhovory analyzujeme pomocí otevřeného, axiálního a selektivního kódování. Konečným výsledkem je pak u zakotvené teorie popis procesu pomocí předem daného paradigmatického modelu začínajícího příčinou a končící následkem.

4.2.1 Metoda získávání dat

Jako formu získávání dat jsme v tomto empirickém výzkumu zvolili techniku dotazování, pomocí polostrukturovaného rozhovoru. Velkou výhodou tohoto interview je to, že se respondenti mohou vyjadřovat otevřeně k položeným otázkám, vracet se k tématu a doplňovat ho. Stejnou možnost má i výzkumník. Tato metoda sběru dat je právě velmi často používaná právě při použití metody zakotvené teorie. Polostrukturovaný rozhovor je náročnější na přípravu výzkumu. Výzkumník si musí nejen předem sestavit okruh témat a z nich vycházející otázky, které použije v rozhovoru, ale také se musí teoreticky seznámit se zkoumaným prostředím. Tyto témata by měly vycházet z prostudované odborné literatury, pozorování a také z analýzy materiálů či dokumentů. Otázky v rozhovoru nemusí být pokládány přesně ve sledu dle sestaveného pořadí, ale mohou se různě měnit podle průběhu a vývoje rozhovoru v návaznosti na diskutovaná témata. Stejně tak je možno respondentům pokládat doplňující otázky k získání komplexního přehledu o diskutovaném jevu.

4.2.2 Analýza dat

Analýzu dat, které jsme získali pomocí pořízení nahrávek rozhovorů na diktafon a jejich následný doslovný překlad, jsme provedli na základě systematických postupů zakotvené teorie. Kódování se skládá z důkladného studování přepsaných materiálů a dílčích úkonů, pomocí nichž dochází k třídění získaných informací, které jsou následně složeny novým způsobem. Výzkumník se zaměřuje v analyzovaných textech na místa, která vystihují diskutovaný děj, jev, situaci, postoj či pocit a označuje je kódy. V první fázi provádíme otevřené kódování způsobem fragmentace textu, vytvořením fragmentů - jednotek. Za významově komplexní jednotku můžeme považovat někdy slovo, větu, souvětí i odstavec.

Tyto fragmenty - kódy, které vykazují podobnosti, se seskupují a vyjadřují tak proces, jež označujeme za kategorizaci. Vytváříme tedy kategorie pojmů či údajů, které spolu navzájem souvisí. Pomocí axiálního kódování pak sdružujeme do kategorií jednotlivé podkategorie a tím vytváříme základní stavební jednotky pro selektivní kódování. Selektivní kódování spočívá ve výběru ústřední či centrální kategorie, která má spojitost a návaznost k ostatním kategoriím.

Při použití paradigmatického modelu a jeho schématu kódování, je využito propojení jednotlivých kategorií, které tvoří vzájemný vztah. Tyto vzájemné vztahy mezi kategoriemi jsou určeny příčinnými podmínkami, jevem, kontextem, intervenujícími podmínkami, strategií jednání a interakcí a následky. Příčinné podmínky jsou procesy, které vedou ke vzniku určitého jevu. Ústřední či centrální myšlenkou analytického příběhu je jev. Kontext tvoří podmínky, ve kterých probíhá jev, který zkoumáme. Intervenující podmínky přímo souvisí se strategiemi jednání či interakce. Jednání a interakce pak vyúsťují ve výsledek nebo následek.

4.2.3 Realizace výzkumu a sběr dat

Než jsme přistoupili k realizaci sběru dat, formou rozhovorů, jejich následnému kódování a výzkumu, předcházela tomu pečlivá příprava, která spočívala ve stanovení cíle práce a výzkumných otázek. Po splnění těchto nezbytných podmínek, souvisejících s výzkumem této práce, jsme oslovili již zmiňované respondenty z řad profesionálních vojáků – válečných veteránů AČR. Tito respondenti byli požádáni o účast na kvalitativním výzkumu formou rozhovoru, na téma řešící sociálně psychologické aspekty ve vojenských zahraničních misích. S vybranými respondenty bylo provedeno celkem dvanáct rozhovorů na dané téma v období ledna a února letošního roku. Jeden z těchto rozhovorů se podařilo realizovat shodou velkých náhod a šťastných okolností. Tento rozhovor se zcela vymyká svým obsahem, rozsahem i vypovídací hodnotou ostatním, jelikož jej poskytl přímo vojskový sociální pracovník jedné z našich nesložitějších vojenských zahraničních misí. Proto jsme se doslovný přepis zmiňovaného rozhovoru rozhodli nijak neanalyzovat a zařadit ho do diplomové práce celý, vzhledem k jeho zcela exkluzivní vypovídací hodnotě o roli a činnosti sociálního pracovníka ve vojenské zahraniční misi.

Veškeré rozhovory s respondenty byly nahrány na přenosný diktafon a následně doslovně přepsány, přičemž byla zajištěna jejich originalita a autentičnost. Podmínkou všech respondentů byla bezvýhradná anonymita, včetně vyjádření jejich nesouhlasu

s poskytnutím hlasové nahrávky jakékoliv třetí osobě. Vzhledem k tomu, že tyto nahrávky obsahovaly mimo jiné i osobní data konkrétních osob a utajované skutečnosti, bylo nezbytné tyto informace i z provedených doslovných přepisů rozhovorů odstranit. Učinili jsme tak z důvodu dodržení litery zákona o ochraně osobních dat a o ochraně utajovaných skutečností. Proto se v doslovném přepisu rozhovoru můžeme setkat s vynechaným místem textu, které je nahrazeno tečkami. Každý z těchto rozhovorů byl realizován individuálně, bez přítomnosti jakékoliv další osoby vyjma výzkumníka, v délce trvání od 25 do 65 minut. Všichni respondenti jsou muži v aktivní vojenské službě, ve věku od 33 do 48 let. Věkový průměr respondentů činí 42 let. Deset respondentů uvedlo rodinný stav - ženatý, jeden - svobodný a jeden - rozvedený. Ve čtyřech případech mají respondenti vysokoškolské vzdělání, ve zbývajících osmi se jedná o úplné středoškolské vzdělání. Počet absolvovaných misí uváděli respondenti od jedné mise, až po misí šest. Průměrný počet absolvovaných misí, uvedený respondenty, dosahuje počtu téměř čtyř absolvovaných misí na jednoho respondenta. Nejčastější dislokací vojenské zahraniční mise je Afghánistán a to ve třiceti šesti misích. Následuje Bosna a Irák, každá po třech misích, Kosovo ve dvou misích a Kuvajt v misi jedné.

Všechny doslovné přepisy rozhovorů byly následně vytištěny na papír, důkladně prostudovány a velmi podrobně analyzovány formou otevřeného, axiálního a selektivního kódování, které jsou součástí metody zakotvené teorie.

5 VÝSLEDKY VÝZKUMU

Veškeré zjištěné výsledky výzkumu vycházejí z informací, které nám poskytli respondenti v individuálních rozhovorech. V samotném úvodu analytického příběhu, se ve stručnosti pokusíme popsat a objasnit komplexní situaci týkající se veškeré činnosti spojené s absolvováním vojenské zahraniční mise, od začátku přípravy v oblasti teorie, až po návrat z této mise. Podrobněji se pak budeme zabývat jednotlivými kategoriemi a subkategoriemi, ve kterých předkládáme samotná subjektivní vyjádření respondentů. Vybrané informace z rozhovorů, vyjadřují nejdůležitější názory respondentů, týkající se výzkumného problému.

5.1 Analytický příběh

Každá vojenská zahraniční mise začíná požádáním České republiky, respektive Vlády ČR, o vyslání vojenského kontingentu do určené oblasti. Děje se tak z podnětu organizací OSN, NATO nebo EU. O vyslání vojáků ČR do vojenské zahraniční mise rozhoduje Vláda ČR. Pokud bude vysloven souhlas s účastí nebo delší přítomností našich vojáků a bude jim udělen mandát pro realizaci zahraniční operace, pak v rámci AČR začne okamžité logistické plánování dané zahraniční vojenské mise. V této fázi přeskočíme legislativní a procedurální procesy přípravy zahraniční mise, jelikož nejsou pro náš výzkum nikterak důležité. Přeneseme se až do chvíle, kdy je již vytvořena jednotka pro zahraniční misi a dochází k realizaci samotných příprav tak, jak je popisují respondenti.

V analytickém příběhu popisují respondenti jednotlivé druhy příprav na činnost v misi. Zmiňují ty nejdůležitější formy příprav a uvádějí také jejich klady a zápory. Hodnotí jejich úroveň a kvalitu jak vzhledem ke svým získaným předchozím zkušenostem, tak i z pohledu příslušníka, který všechny tyto aktivity, včetně absolvování vojenské mise samotné zažívá poprvé. Tímto podávají relevantní zpětný názor na jejich důležitost a opodstatnění, či naopak. Při samotné realizaci mise, v určené dislokaci, popisují svými subjektivními názory, prožitky a pocity, situace, které nastávají ihned po jejich příletu a vystoupení z letadla. Hovoří o své postupné adaptaci jak na zdravotní, tak především, na sociální podmínky mise. Podávají nám potřebné informace o jejich vnímání přítomné sociální izolace, včetně toho, jak se s ní každý jednatel je schopen vypořádat. Popisují také způsoby činností, které vedly k jejímu zmírnění. V případě vlivu institucionalizace na příslušníky mise, nám poskytují především své pozitivní i negativní subjektivní dojmy a prožitky v tomto uzavřeném vojenském systému, který na ně neustále působí a stal se, na

určitý čas, dočasným místem jejich pracovního i osobního života. Informují nás také o vlastních zkušenostech s úlohou a prací sociálního pracovníka – pedagoga v misi, spolu se svými názory na jeho důležitost. Umožňují nám tak jedinečný pohled na psychosociální aspekty mise, které mohou mít vliv na mezilidské vztahy mezi příslušníky zahraniční mise. Na závěr nás seznamují s vlivy a podmínkami, které hrály důležitou roli, při zpětné adaptaci do běžného civilního života.

5.1.1 Příčinné podmínky: Příprava a odjezd do mise

Subkategorie A: Důležitost první přípravy

Potřebu či nutnost kvalitní přípravy zmiňuje drtivá většina respondentů. Její zcela zásadní důležitost zdůrazňují zejména u příslušníků před výjezdem do první mise. Respondenti se vyjadřují k jednotlivým přípravám a uvádí jejich klady i zápory z jejich pohledu.

„Když člověk odjíždí poprvé do zahraniční mise, tak ta příprava asi je za potřebí a bral bych to jako takovou nezbytnou součást, na to, na co se člověk má připravit a uvědomit si, co může potom být ku prospěchu tady z těch jednotlivých poznatků.“

„...napoprvé to bylo úplně, pro mě hodně důležitá věc, protože sem jel do míst, které byly pro mě jakoby neznámým místem, pouze jenom z doslechu od ostatních kolegů, kteří už tam byli...“

„Oni to brali opravdu poctivě tu přípravu a je to stejné i dneska. Opravdu, to jsem na to hleděl, že to bylo fakt tak reálně udělaný, že když měl někdo zlomeninu tak tam ty kosti trčely, že ta příprava byla fakt perfektní...to na těch přípravách bylo opravdu precizně udělaný. Takže si myslím, že do té první mise měla ta příprava obrovský význam.“

„Jsem přesvědčenější, že každá informace předem je o průběhu mise, nebo lokality je dobrá, takže i tady je to takové to předběžné seznámení se. Ulehčí Ti to pak ten skok do neznáma, když vylezeš z letadla. Ale v globálu můžu říct, že ta příprava svůj smysl určitě velkej má....máš aspoň nějakou páru o tom, čemu se vyvarovat a zachránit sobě, nebo někomu kejhák. Tyhle informace jsou potom sakra důležité.“

„No tak asi ta první mise, řekl bych, byla ta příprava taková, co se týká té Bosny, taková nejpečlivější. Bylo to takový poctivý, až moc teda. Někdy i zbytečně.“

„...když jsem tam vyjížděl poprvé, tak ta příprava mě celkem jakoby pomohla, protože jsem získal takový ten obrázek, protože jsem vůbec nevěděl, teda, věděl jsem, kde leží

Afghánistán, ale neměl jsem žádné informace o těch lidech tam, o tom jak, jak se tam chovají.“

„Teď jsou prostě ty přípravy kvalitnější a líp organizovaný. Prostě dají i konečně informace, který jsou k něčemu a ty se fakt můžeš podle nich zařídit.“

„Tak příprava do mise si myslím, že určitě byla dobrá a je vidět, že se to posouvá jakoby dál. Takže určitě přínos. Fakt, hodně, hodně se to posunulo dopředu. Věnuje se tomu daleko víc času. Celkově prostě je to fakt, jakoby ta příprava je pořád taková sofistikovanější. Pořád lepší a lepší.“

„Ta psychologie je taky důležitá, jak se tam člověk bude chovat, jak bude reagovat, když bude odloučený od rodiny, je určitě potřeba s tím člověkem udělat nějaký pohovor.“

„Tehdá poprvý, když sem je bral jakoby opravdu poprvé do úvahy a snažil sem se na to odpovídat asi nějak relevantně, tak, jak sem to v ten daný okamžik cítil, aniž bych to mohl, svým způsobem, nějak ovlivnit.“

„Psychologická příprava je určitě dobrá. Hlavně na začátku, když jsem vyjížděl poprvé. Hodně do tebe hustí, jak se máš chovat v určitých situacích, a pak hlavně k místním. Seznamujou Tě se situací v kasárnách, jak nevytvářet konflikty atd. To je potřebný vědět.“

„...samotná psychologická příprava je důležitá...ty psychotesty tak zbytečný nebudou, něco mají do sebe. Určitě.“

„Jako psychologická byla, z mojího pohledu byla dostačující, protože vlastně tak zjistili, jak reaguješ, stylem-jaký máš problémy, jaký máš problémy doma, kdyby vzniklo nějaký, nedorozumění-jak bys asi podle všeho měl reagovat.“

„...ten test je adekvátní, ale jen do té doby, pokud ten člověk fakt vyloženě chce se úplně uvolnit a že řekne všechno. Pokud si dá fakt bacha a chce to projít, tak tím testem se dá projít...ten člověk, který už na ten psycho test jde a neudělá ho, tak buď ho neudělá schválně, nebo, je fakt tak psychicky v háji...“

„Nejlepší přípravu, kterou jsem měl a která mě v podstatě dala nejvíc, tak byla ta pozorovatelská. Protože to dělali lidi, kteří v misích byli už několikrát a hlavně měli přípravy i v zahraničí. A i odtamtud si dotáhli zajímavý věci a připravili nás na to. Hlavně velice důležitý, možná pro tebe taky, jak se připravit s rodinou na odjezd a jak potom nakládat s rodinou, když se tam a hlavně na příjezd. Jo, že nejtěžší část celého pobytu je příjezd.“

„Přípravy byly v podstatě na slušné úrovni, vesměs to dělal člověk, kterej se zčerstva vrátil a informoval nás, je to tam teď takhle. Jo, takže já osobně sem s přípravou spokojenej, protože už jsem věděl, co přesně mám očekávat a co tam bude.“

Subkategorie B: Je to obehnaný

Pokud příslušníci vyjízděli na misi již opakovaně do stejné destinace, obzvláště za situace, kdy se rotace uskutečňovala po čtyřech měsících, pak důležitost přípravy, dle jejich vyjádření, rapidně klesala.

„Tedka zase na ten následující výjezd to bylo takový víceméně zase jen opakování. Zbytečně tam bylo prezentováno něco, s čím, co už člověk věděl na základě té předchozí zkušenosti, že se tam s tím nepotká ani ve výjimečných situacích, protože ví, že zkrátka v té dané oblasti to nastat nemůže, nebo to ani nehrozí.“

„Před tím následujícím výjezdem, tak už mi to připadalo dost obehnaný v tom smyslu, že jsou pořád stejně stanovený ty testy a možná už sem na ně ani nezodpovídal tak, jako tehdy poprvý.“

„U té druhé, to vlastně bylo prakticky to stejné, jen se ty lidi prostrídali a tím, že už jsem tam byl a věděl, kam jdu, tak už prakticky veškeré nějaké školení, co nám dával někdo, který tam nikdy nebyl, tak to sme úplně vypouštěli, poněvadž my sme už věděli co tam je, jak tam je, co se děje.“

„Takže se to spíš jakoby zvopakovalo, ale bylo to zas trochu z jinýho pohledu vůči tý misi. Jinak ta příprava standartní jako, pro mě normální výcvik.“

Subkategorie C: Ošizená příprava

Pochybnosti o kvalitě přípravy vyjadřovali někteří respondenti zejména k počátkům přípravy do prvních misí, kde zmiňovali nedostatek informací či dokonce zavádějící a nepravdivé informace.

„...ta příprava před misí za moc nestála...podávali hodně zkreslený informace. De fakto nám vůbec neřekli, co si máme nabalit, co nás tam čeká, kde a jak budeme ubytovaní. Spíš bych to považoval, že nás spíš dost dostrašili.“

„Takže ta příprava do toho Kuvajtu na celej vlastně ten střední východ byla trochu ošizená...ta příprava do toho Iráku nebo i do toho Kuvajtu byla akorát vo tom, že ti řekli, že tam bude teplo a tak se budeš dost potit. Vlastně po pravdě, to tam člověk šel s tím, že absolutně nevěděl, co ho čeká.“

„Nikdo nevěděl, co se tam bude dít, takže vlastně každý to bral tak všeobecně, že se jde do Afghánistánu, ale nikdo nevěděl, jak se tam bude bydlet, jak se bude jíst, kde co bude.“

„...na školení k nám chodili lidi, kteří prakticky o tom nevěděli taky vůbec nic, jo, takže klasické školení typu vnitropolitické situace v Afghánistánu, tu věděl prakticky každej a nikdo nevěděl, to se vlastně pořád mění, jestli bude nějak napadaná nebo tam bude větší klid, nebo menší klid.“

Subkategorie D: Pokud není jelito...tak to dá

Někteří respondenti byli skeptičtí i k provedené psychologické přípravě a vyšetření pomocí osobnostních, zátěžových a IQ testů.

„Co se týče psychologické přípravy třeba i tady po těch dalších misích, tak to si vlastně udělal někdo takovou brožuru, kterou papouškuje od těch dávných let pořád dokola, že to vlastně nikam nende a nevím, jestli je vůbec dobrý jak vykládají lidi, jak se máš chovat, ale vlastně na těch misích, ten člověk kterej to školí, nikdy nebyl, jo. Něco si naštuoval a pak to vykládá. Tak s tím já nesouhlasím. To ti nedá nic, to si můžeš přečíst sám.“

„...to psychologický vyšetření si myslím, že není moc platný, protože vím, že někteří kluci, prostě velice dobře prošli na těch psychotestech a v těch misích měli velké problémy. A přitom na psychotestech prošli úplně s přehledem. Ty testy by se podle mě, měly dělat pod nějakou psychickou zátěží a ne v teplíčku a učebně.“

„Takový ty psycho testy, to mě přišlo, jako že, pokud člověk není vyloženě jelito, tak to musí udělat ty testy.“

„Nemám pocit z toho, že by tam ti lidi mohli nějak odhadnout to, jestli na to mám nebo nemám. Přišlo mi to psycho takový obecný.“

Subkategorie E: Proč jedu?

Každý z příslušníků mise má určitý důvod proč zahraniční misi absolvuje. Většina respondentů uvádí důvod získání zkušeností či finanční stránku. Ojedinělým důvodem je altruismus.

„Bral jsem to jako obrovskou zkušenost, jo, jako to prostě to nasazení v tom zahraničí a ještě v tom Afghánistánu, kde ta situace není lehká, lidi jsou tam jiní, tak určitě jsem to bral jako zkušenost.“

„Takže jakoby říkám, hlavně zkušenost a pak samozřejmě ty finance že jo, to určitě je taky motiv.“

„Já osobně jsem to bral jako velkou zkušenost.“

„Do mise, samozřejmě sem to dostal rozkazem, protože sme vojáci a plníme úkoly“.

„Tak jsem to bral spíš tak jako takovou, jakoby zajímavost nebo nějakou zkušenost. Ze začátku jsem byl zvědavý a taky jsem chtěl nějaký ty zkušenosti.“

„Tak tehdy jsem si jel hlavně pro zkušenosti. Myslím, že to je dobrá škola do života. Samozřejmě, že i ty peníze nebyly zanedbatelný. Nicméně ty zkušenosti převažovaly.“

„...když už jsem tam jezdil, tak jediné kvůli penězům. Takže pro mě ta nejdůležitější stránka pak byla finanční...“

„Když sem jezdil do těch prvních misí, tak jsem byl jeden z mála, co tam chtěl jet. Ne pro prachy, ale spíš, abych si splnil ten sen to přání svoje. Kdežto teď, do těch posledních jsem už jezdil vyloženě, abych vydělal.“

„Já jsem do misí chtěl jet, žádal sem sám. Já jsem si splnil takovej sen.“

„Dostal jsem nabídku a tu jsem přijal. Takový to dobrovolně povinný. Když nesouhlasíš, tak už ti nikdo dál nepodepíše kontrakt. Tam je to jasný.“

„No, tak u mě to byla snaha někomu pomoci, jako když tam člověk vidí a slyší, jak tam ti lidi žijou, tak to byla snaha pomoci. Možná teda ještě ty zkušenosti, ale fakt hlavní důvod byla pomoc.“

5.1.2 Jev: Markantní vliv institucionalizace

Všichni respondenti se shodují na tom, že institucionalizace ovlivňuje, ať vědomě či podvědomě, jejich chování a jednání v zahraniční misi velkou mírou. Většina zastává názor ten, že toto ovlivnění není vždy jen pozitivní nebo negativní. Hovoří, že je to: „něco za něco“. Zpravidla uvádějí obě varianty ovlivnění. Dle jejich vyjádření, převládá však ovlivnění pozitivním směrem. Někteří dokonce uvádí ovlivnění institucionalizací formou „ochrany - přežití“. Hojně je zastáván názor, že tam člověk jede a určitou dobu, která není dlouhá a chová se jako profesionál. Jako velmi důležité faktory zde působí: zkušenost z předchozích misí, faktor drilu a permanentní práce.

Subkategorie A: Pro tvoje dobro. Přežiješ!

Zde respondenti popisují svůj pocit pozitivní vztah k institucionalizaci, protože, dle jejich subjektivního názoru, dochází vlivem institucionalizace k pomoci v ochraně jejich života. Spatřují to především v nastolení přísných pravidel, kterými se musí řídit, v průběhu celé mise.

„Každá ta snaha toho systému ti organizovat, nebo spíš, mět tě pod kontrolou, byla v podstatě pro tvoje dobro. V takových situacích, kdy to tam nad tebou lítá jak na silvestra, je povinnost nosit balistiku přece pro tvoje dobro, nebo že nesmíš chodit sám po základně. To sou přece jasné požadavky na tvoju ochranu. Když by tě to náhodou trefilo blbě tak vykrvácíš kvůli tomu, že ti nikdy nezavolá pomoc a neošetří tě? To bys přece musel být idiot, když by ses tomu nepřizpůsobil, ne?“

„Ten dril tě prostě chrání a to třeba ani nevíš, protože o tom vůbec neuvažuješ. Si prostě na tom systému závislejší.“

„Tak já si myslím, že do jisté míry jsem tam určitě na tom systému byl závislejší, že jo, protože tam jako to ani jinak nejde. Prostě, to, to uděláš, tam půjdeš, tam uděláš to, jako že prostě si řízenejší. A do jisté míry si myslím, že to je dobře, jako že to tak je.“

„Samozřejmě, že když se jedná o tvoju bezpečnost a přežití, tak tvoje přežití a je to všechno otázkou přežití, tak tomu podřídíš všechno.“

„Je jasné, že ty si na nějaké základně a ty se musíš podřídít jejímu životu a pravidlům, který ti stanový, jinak se ti může stát, že nepřežiješ.“

„Máš tam přesně daný, co musíš dělat, jo, v podstatě když něco potřebuješ, tak taky přesně víš, jo oni řeknou co, kam, jak, takže jako tam to vnímám jako pozitivní věc určitě v té misi.“

„Takže tam ty stereotypy jsou i nutnost jo. Kdyby to někde spadlo a něco se ti stalo, tak kdo ti pomůže, kdo zavolá o pomoc doktora? Takže ta institucionalizace, ti spíš pomáhá k tomu přežít. To jsou ty příkazy a zákazy, který se prostě musí dodržovat, a pak přežiješ.“

Subkategorie B: Matrix

Respondenti srovnávají život na misi se svými specifickými podmínkami ke stavu, kdy, dle jejich vyjádření, je možno „vypnout mozek“, zapojit se do činnosti v misi a po dané době, po kterou mise trvá, se opětovně od tohoto systému odpojit.

„Takže ano, institucionalizace působí na každého i profesionálního vojáka, obzvláště na misi, ve velké míře.“

„Je fakt, že to jak zajedeš do kolejí toho systému, kde je ta stereotypní práce a všechno ti někdo organizuje, tak ti to pomůže v tom, že můžeš vypnout mozek, protože ty se nestaráš vůbec o nic. Nemáš prostě žádný problémy a je to jak Matrix. Jsi v tom systému a po 4 měsících tě pak odpojí. Prostě tam pořád žiješ podle nějakých předem stanovených pravidel, který musíš dodržovat a když to řeknu blbě, tak za odměnu se nemusíš o nic starat a ten mozek můžeš vypnout. Jediný co musíš, tak dodržovat pravidla a dělat dobře svoji práce.“

„Je fakt, že tys ten mozek nemusel zaměstnávat zbytečnostmi, když bylo doma všechno v klidu. Všecko rozhodování bylo mimo tebe a nezatěžovali tě tým. Řekli ti: udělej to, běž tam, buď tam v 10, zítra nechod' a tys nad tím nemusel přemýšlet a jen si to dělal. Takže je to takový jednoduchý život, ikdyž v sakra nebezpečným prostředí.“

„Zjednoduší ti to tam život, v tom ohledu, že doma máš třeba barák, musíš řešit nějaký problémy, máš to daný a přijde problém a musíš ho řešit, kdežto tady vlastně 90% problémů nemůže ani přicházet, protože nejsou daný ty věci. Prostě naučíš se, že teď to tak funguje a pak si v tom najdeš to svoje, svůj režim.“

„Chvilčkama mi to přijde ten život jako tam jednodušší než vlastně doma v té realitě. Tam člověk nemá prostě takový ty sociální starosti jako doma. Má tam navařený, má vypraný v podstatě se o nic nestará a jenom si tam odvede tu svoji práci a to je všechno.“

„Vypneš mozek a děláš, co ti řeknou, nepřemýšlíš nad tím, teda pokud tě to nějak neohrožuje, a děláš to. Prostě se dostaneš do kolejí. Na jednu stranu to máš, takový, takový hmm zjednodušený, protože ti to oni to chování zjednoduší, to je tím stylem tam. Nemusíš moc přemýšlet. Nemusím řešit telefonní účty, nemusím řešit takovej ten běžnej provoz, jak natakovat, umýt auto, taková ta spousta drobností co jsou denní. Prostě tam je zjednodušený to chování.“

„Prostě, žádný přemýšlení, všechno děláš automaticky. Zjednodušíš si to chování a reakce a všechno, jedeš jako stroj. Takže to chování tomu všemu přizpůsobíš, nepřemýšlíš, ale jedeš kupředu. Prostě jsi závislej na tom systému, protože on Ti to všechno ulehčuje tím, že prostě nemusíš přemýšlet.“

„Já bych řekl, že svým způsobem vypneš tak nějak mozek a jedeš po kolejích. Ty koleje jsou právě ta mise, jo. Ono to je takový a řeknu to teď blbě, takový lehký život. Nikdo tě neotravuje s úklidem, nákupem, složenkami, netankuješ benzín do auta.“

„Jakoby člověku si myslím, že i to působení tam to usnadní, když ti, když jakoby seš řízený tím systémem, na kterým seš pak závislej. Je to to jakoby takový ulehčení o přemýšlení. Nemusíš nad ničím tak moc prostě přemýšlet a jen děláš, co ti řeknou. Ukážou ti, kde co je, kam se postavit na jídlo, kde je prádelna, kde obchody, kde práce a ty už pak jedeš jakoby jako stroj.“

„Když bych mohl použít jedno slovo, tak něco jako otupělost. Je to takovej ten stav, když prostě jedeš v zaběhlých kolejích a nemusíš nad ničím přemýšlet, protože to za tebe dělá někdo jinej.“

„Nehledě na to, že ti právě to pomáhá vypínat mozek, prostě si závislej na tom všem, na té misi a jejích pravidlech. O tom to je.“

Subkategorie C: Povaha

Pokud je člověk svou povahou založen pro smysl pořádku, disciplíny a svědomitosti i v běžném civilním životě, pak, jak uvádějí respondenti, rychle přivykne a podřídí se tomuto systému bez jakýchkoliv problémů.

„Jako tady z toho, si myslím, že jsem zvládal v pohodě, až možná tou svou povahou, že rád mám věci a pořádku, že mám rád jasné věci. Pro mě nebyl problém se tady do toho dostat a spíš mi vyhovovalo, že sám jsem si uměl udělat ten denní řád i bez toho a tím mi to vlastně pomohlo projít třeba misema.“

„Ale zas je to jen o člověku a každé to snášej jinak, ty podmínky.“

„Vlastně jsem si udělal takovej ten svůj koloběh, který mi vyhovoval, a spíš mě vlastně mrzelo to, že někdy, když nastala nějaká jiná situace, třeba se na mašině dělalo dlouho do noci, tak sem si pak nemohl udělat takovej ten můj večerní rituál.“

„Já jsem raděj, když si dělám věci jakoby po svém, teda u armády se to moc nedá.“

„Tak tady bych jednoznačně řekl, že v pozitivním slova smyslu, protože tam byl víceméně vyžadován řád a s tím já nějak problémy nemám a víceméně i sám, ve svém osobním životě, mám danou nějakou posloupnost těch činností, kterou se snažím dodržovat.“

„Takže to taky záleží na tom charakteru člověka. Když si takovej komunikativní, tak to zvládáš asi líp všechno to dokola a jak si uzavřenej, tak s tím pak budeš mít asi problémy.“

Subkategorie D: Profesionál

Někteří respondenti zmiňovali ten fakt, že profesionální vojáci se musí umět vypořádat s nástrahami vojenských misí už jen z titulu toho, že to jsou profesionální vojáci, kteří tyto situace zvládají díky výcviku, a automaticky se to také od nich očekává. Včetně bezproblémové a rychlé adaptace.

„Můžou na vojáky působit různé aspekty stereotypní práce, včetně rozkazů, příkazů, omezeného pohybu a s tím související volnosti, nebo možnosti neustálé kontroly, ale od toho je to právě profesionál, který by, se s těmito podmínkami po dobu 4 měsíců musí, nebo měl by, umět vyrovnat. Záleží jenom na jeho osobnostních rysech, charakteru a povaze, jak se s ní, respektive s podmínkami života v misi vyrovná, jo. Důležitým a rozhodujícím faktorem, je zde předchozí zkušenost vojáka. Pokud voják již před tím absolvoval nějaké zahraniční mise, pak přesně ví, co se od něj očekává, jo a je schopen být adaptibilní, jo.“

„Sme, ted' se to hodně používá, vojáci profesionálové. Takže bysme měli být zvyklí na to, žít nějakým způsobem dle denního řádu, jo. Takže toto, v misi, mě osobně to žádný problém nedělalo, jo. Jedu do toho s tím vědomím, že tam budu mít omezený prostor pohybu, řekněme ty Afghánské mise jo, a nějaký denní řád.“

„Prostě ted' zatnu zuby, je to práce, něco se po mě chce, udělám, co nejlíp tu práci můžu je tam sice fakt režim, teda fakt tvrdej režim, je to docela jakoby záprah, ale беру to tak že si tady vydělám.“

Subkategorie E: Faktor práce

Mnoho respondentů uvádělo jako velmi pozitivní faktor velké pracovní vytížení a vysoké pracovní tempo, kde kladně působila nejen rozmanitost práce, ale zejména ten fakt, že jim nezůstával téměř žádný čas na jiné aktivity. Žili tak pouze prací, a tudíž jim to, dle jejich vyjádření, podstatně rychleji ubíhalo.

„Když to беру, všechny ty mise zpětně, tak je tam jeden společnej prvek, který zásadně ovlivňuje to chování lidí na misi. Práce. Prostě když máš pořád co dělat a si pořád v záprahu, znáš jenom: jíst, pracovat, cvičit a spát, tak jednak ti to rychle ubíhá, ale taky ty vztahy sou takový rychlý. Není čas na blbosti. A to myslím i ze strany nadřízených. Když je práca, tak oni ti nedávají žádný debilní úkoly, který ty sice budeš plnit, ale budeš nadávat,

že sou to hovadiny a proč je máš dělat. A jak už ta práce není, tak už to začalo: Kde máš gumičky v nohavicích, proč máš zastrčený gatě v botách a nezdravíš. Prostě jak už ta práce není, tak už jak ti lidi začnou vymýšlet tak tím ta mise je prostě taková, taková nadávací, už to prostě není ono.“

„Zajímala tě akorát ta tvoja práce, žádný dojíždění, auto neřešils, starosti minimální, akorát dělals to, co bylo potřeba.“

„My sme tam přijeli a hned sme to museli všechno předělávat, protože tam to hořelo, tam taky, tady, tam se něco stalo, takže sme se hned dostali do nějakýho záprahu a furt sme dělali a to byl obrovský rozdíl, než když sme přijeli někde do mise, kde je všechno hotový.“

„Takže já tím, že sem měl dobrou, rozmanitou práci, tak tím jednáním a nakupováním věcí v zahraničí u těch firem, tak jsem ji dělal rád a já tím, že to bylo hodně různorodý, tak jsem ji moc nevnímal, nebo nepřipouštěl si to. Ono prostě i tak na to nebyl čas, protože když je to různorodý, ta činnost, tak ti to strašně rychle utíká.“

„Když sme tam přijeli, tak tam bylo strašně moc práce, opravdu. Viděls na těch lidech obrovskou snahu, aby to bylo co nejlepší a to všechno strašně ubíhalo, takže mě vůbec nevadilo, tady, měl jsem svoju práci a ona byla strašně pestrá. Tím, že sem se tam nenudil, protože tam bylo furt něco dělat, takže mě to strašně rychle ubíhalo.“

„Jinak mě teď ještě napadlo, že vlastně u nás, u té naší práce to tak zase tak úplně stereotyp není. Tam řeší různý závady a tak, každá je jiná. Takže ten mozek nějak zaměstnáváš, ale u těch funkcí, jak jsou třeba strážáci a tak, tak tam to musí na palicu a může to na ně podstatně víc působit.“

„Přes den si snadno zaměstnáš mozek, že jo, máš práci od rána do večera, takže Ti to rychle utíká, ale večer nad vším přemýšlíš, co a jak bude. Já měl tehdy fakt strašně moc práce a taky to asi díky tomu rychle uteklo.“

„A tím, že sme se ráno vzbudili, šli sme na jídlo, a šlo se na hangár, kde člověk to prostředí znal, už si viděl, kde seš a ty lidi, které si znal, tak tím si vlastně už začal dostávat nějaký řád jo, jak se začaly ty věci přebírat, kontrolovat. Už to prostě začalo trošku ujíždět, jet, že si neměl čas už nějak přemýšlet nad nějakýma věcama, že už máš zkrátka takovou tu cestičku.“

„Té práce tam bylo strašně moc. Tam se dělalo přes noc, furt a i ten začátek byl hodně hektický. Takže když je práce, tak to hodně rychle utíká.“

„Člověku fakt hodně pomáhá ta neustálá práce, protože jsme tam dělali kolem dvanácti hodin denně a tím to strašně rychle uteče. Než se naděješ, tak je den pryč.“

„Byly mise, kde sme třeba makali od rána do večera, takže nebyl na nic ostatního čas. Prostě si padal únavou a ani tě nenapadlo jít ještě někde třeba na kafe.“

Subkategorie F: Negativní vliv

V negativní sféře vlivu, se respondenti shodli na faktu nemožnosti opuštění základny, nedostatku soukromí, permanentním dohledu a možnosti neustálé kontroly.

„Těch negativ jsem na ní já moc neviděl. Možná jen, že se tam člověk nemůže rozhodnout odejít z toho danýho místa.“

„Mě, osobně asi nejvíc z těch věcí vadilo to, že sem neměl moc soukromí. Všude byla spousta lidí, a pokud chtěls byt sám, tak se to nedalo. Ale to je problém mise, že je moc lidí na malým placu.“

„Na štaci je to daný tím, že jsi tam pořád zavřenej. Děláš na tom samým místě, se stejnýma lidma a tu samou práci. Teda nejen práci, ale všechno. Všecko Ti organizujou, teda až na spánek a asi 2 hod'ky volna a to stejně nikam jinam nesmíš, než na základně.“

„Jediný co je tam jako blbý, to je ten dohled. Každou chvíli máš u sebe někoho. Ani na tom pokoji jako nemáš soukromí jo. To je asi to nejblbější.“

„Pořád se na něho někdo dívá, je to takový, že nemá chvíli klidu. S tím se musí člověk tak nějak vyrovnat.“

„Nejhorší asi bylo, že byl furt člověk mezi těma lidma, obklopenej, že opravdu byl rád, když si chvíli sedl někde na lavku a byl tam sám. To bylo tak jako nejhorší, jak si byl pod neustálým dohledem ostatních. A oni to ani jako nemuseli na tebe dohlížet, jo prostě, už jenom ten pocit, že si pořád vedle nich. Prostě kamkoliv si šel, úplně kamkoliv, tak tam byl někdo.“

„Mě to přišlo takový nesmyslný zapisování se někam, že jdu do posilky, jdu tam, a kde seš, kam jdeš, jak jdeš do jaký jídelny jdeš a to, prostě pořád tě měli na očích a kontrolovali. Takže pro mě to bylo takový nepříjemný, pořád pod dozorem a kontrolovaný.“

„Nejhorší ze všeho bylo, když byl špatnej velitel. Prostě zbytečně organizoval a špatným směrem čas těch vojáků, jo. Pořád tě někdo řídí, a když to někdo dělá blbě, tak je to strašně nepříjemný.“

„Mě třeba vadilo osobně, že tam byla celkem neinformovanost, jo teda hlavně od našich. Stalo se mi, že jsem se něco dozvěděl prostě úplně z jiné strany a nevědět to ani šéf můj jo. Takže na tom našem velení si něco upekli a neřekli nám to, nebo sme se to dozvěděli až dva tři dny se zpožděním. Jo, tak to mě vadilo hodně. Takže spíš problém v komunikaci hodně.“

5.1.3 Kontext: Složité podmínky v misi

Zde respondenti vyjadřují a uvádějí své názory na složité podmínky, které spoluovlivňovaly jejich chování a jednání v misi. Podmínky byly samozřejmě rozdílné. Jiné podmínky, zejména ty bezpečnostní - válečné, které respondenti nejčastěji zmiňují, byly v Bosně a Kosovu a diametrálně odlišné podmínky byly v Iráku nebo v Afghánistánu. Respondenti také často zmiňují faktor prvního či opakovaného výjezdu do misí, i z hlediska rozdílné doby adaptace na podmínky mise. Také často uvádí faktor stereotypní práce a veškeré činnosti.

Subkategorie A: Geografické a klimatické podmínky

Respondenti konstatují a popisují rozdíly, ve zcela odlišných podmínkách klimatu a prostředí.

„To je jinačí svět, jinačí podnebí.“

„To, že tam nikde nebyly stromy, všude kámen a písek a písečné bouře, to pro nás bylo všechno nový.“

„Záleží právě i na tom prostředí, jestli je léto nebo zima, a jestli ti ten takovej tvůj rytmus něco nerozhodí. Když se ti to stane hned na začátku mise, tak se s tím pak dýl vyrovnáváš a když je to ještě v zimě, tak je to o to horší.“

„Je tam všechno nový. Vod, teda úplně jinýho prostředí, horko, prach, no a pak vůbec prostě ta zkušenost s tím, vidět pohromadě tolik a tolik vojáků různých zemí.“

Subkategorie B: Nejistota, nebezpečí a válka.

Nejčastěji respondenty zmiňovaným faktorem, bylo válečné nebezpečí a nejistota. Dle jejich konstatování se jedná o nejdůležitější faktor, od kterého se veškeré ostatní podmínky v misi odvíjí. Zde se na vyjádřeních respondentů projevil fakt četnosti misí ve válečných destinacích – Afghánistán a Irák.

„Navíc sme tam jeli s tím, že válka možná nebude. Nevěděli sme, co bude prostě.“

„Takže nějaká adaptace byla strašně těžká v té situaci, kdy vlastně nevíš, na co se připravovat.“

„Tady šels do válečného konfliktu, takže vlastně nevěděles, žes očekával vlastně, žes byl ostražitej, samozřejmě v první řadě nemohls věřit, musels přestat věřit veškerýmu, třeba tady v té civilní části.“

„Když si v Evropě, tak i tu civilní část bereš tam nějak normálně a věříš jí. Tady to tak nejde. Ve válečném stavu to tak nejde. Tady musels přejít na takovou, musels věřit jenom sám sobě a hodně byt tak ostražitej.“

„Tam byla vlastně válka, jak sme přijeli v dubnu a válka končila myslím v květnu, tak to tam byl jako chaos tam.“

„Tam jak to funguje, tak se tomu ty 4 měsíce musíš bezpodmínečně podřídít na základě toho, že si ve válečném stavu, že se to může kdykoliv změnit a kdykoliv se ta situace může jen zhoršit. Nikdy zlepšit. Zlepšit ne. Kdykoliv se může hodně zhoršit a tím pádem tam dochází tady k tomu, těm stresovým věcem.“

„Nejhorší je ta nejistota. Vlastně do dovolený se ještě nevědělo, jestli ta válka bude, nebo ne. Asi nejhorší byla věc, když nám řekli, že válka bude. Člověk přijel a ted' sme se doma dozvěděli, že ta válka bude. Tak to byla docela velká pecka, protože člověk už tam odjížděl, řekl si tak ještě chvilku a ted' do toho ti řekli, že bude válka.“

„Co se týče přivyknutí si té bezpečnostní situaci toho prostředí, teda tomu riziku, tak abych pravdu řekl, tak měl jsem tam obavy. Tam zastřelili....., jo a já jsem věděl, že tím místem, jak my chodíme na obědy, tak tam byli Afghánci se zbraněma, tak to sem si, to se mi jako vybavilo, tak z toho jsem měl jakoby strach.“

„Jako jak říkám, nepodceňovali jsme to, ale pořád prostě tady jakoby vzadu někde bylo, že jako, že jeden den tě objímá a druhý den tě prostě tě zastřelí. To tam pořád, pořád to tam jako, je.“

„Musí být na té základně klid jo. To je podstata toho všeho. Ale to je jen málo kde. Jestli teda vůbec někde je jako víc klid. To ti vlastně jakoby připadá tak, že je klid. Ty si ho spíš jako užíváš toho klidu, protože on je třeba pár dní po sobě, tak se ti to zdá být jakoby delší. Ale ono to tak není. Tam to prostě bouchá pořád, akorát jsou mezi tím různě dlouhý intervaly.“

„Hned jak jsme přiletěli tak za pět minut co jsme vylezli z letadla, vedle nás práskla raketa. Takže v takových podmínkách se zvyká úplně jinak, než v relativním klidu.“

„Tu bezpečnostní situaci, tu člověk, nechci říct, že to člověk bral jako na lehkou váhu, ale prostě si na to zvykl, tak nějak jo. Samozřejmě to nepodceňoval, ale prostě to člověk ani nijak nevnímal.“

„Začalo tam něco bouchat a už člověk začal uvažovat nad tím, aha, tam se střílí rakety, tam bude něco, takže i tak jak byl člověk unavený i z toho všeho, tak pořád vlastně ta noc byla taková, že sem byl furt vzhůru, a když sem usnul, tak pořád ten spánek byl jako minimální.“

Subkategorie C: Poprvé

Respondenti uvádějí rozdílný vliv podmínek na jejich osobu, jestliže se v misi ocitli poprvé. Popisují daleko intenzivnější prožitky emocí a vnímání všeho kolem v podmínkách své první mise, včetně delší adaptace na ně.

„Poprvé mi to trvalo nejdýl, než jsem si tak nějak zvykl a dostal se do toho. Bylo toho tehdy dost na mě.“

„Když si vezmu první misi, tak začátek byl pro mě, jak sme doletěli na.....což člověk úplně...to vím, že sem vystoupil, jak jsem vystoupil a ten vzduch úplně horký divný vzduch, jak si se nadechl. Člověk nevěděl, co hned dělat.“

„První mise byla relativně taková z těch těžších, protože sem nikdy nevycestoval do takových zemí, do žádného konfliktu.“

„Takže, člověk jen koukal vyjeveně na všechno. V životě nic takovýho neviděl. Spíš člověk byl pořád jen překvapený.“

„Tak jak jsem poprvé přijel na misi, tak ten první týden, čtrnáct dní to trvalo, než se člověk jakoby rozkoukal, ale spíš z ohledu, kde co je, jak má fungovat.“

„Poprvý je fakt, že to bylo trošičku delší, protože je tam všechno úplně nový.“

„To byly takové ty první dny, kdy s prostě neměl ani čas vnímat třeba to nebezpečí a zaměstnávat mozek uvažováním. To byl prostě frkot.“

„Člověk musel zjistit, jak to tam chodí, jak to v té zemi funguje, jak musíš reagovat pro svou bezpečnost a prostě musel ses co nejrychlejš přizpůsobit tady těm věcem, nebo tady tomu prostředí, kdes měl vlastně fungovat další 4 měsíce.“

„Když se jelo poprvé do, tak jsem vůbec nevěděl, co budu potřebovat, co ne.“

Subkategorie D: Opakovaně

Pokud se další výjezdy do misí uskutečňují do identické dislokace, pak vliv prostředí a prožitky respondentů již nejsou tak intenzivní a jejich adaptace je urychlena. Pokud se uskuteční mise v jiné dislokaci, pak respondenti jednají i v novém prostředí pod vlivem přechozích zkušeností, které pak aplikují na nové podmínky mise, přičemž většina návyků zůstává zachována. Především bezpečnostních stereotypů.

„Podruhý, když tam pak přijede, tak už víš kde co a jak. Takže já si zvykl v podstatě hodně rychle na ten život tam, na prostředí.“

„Jak jsem opakovaně tam jezdil, tak to bylo po třech měsících, tak ta adaptace byla daleko kratší. To už jsem věděl kam jedu, co tam bude. Už to tělo se to líp a rychlejš srovnalo.“

„Postupně teda, když беру ty další mise, tak tam už ta adaptace jakoby fakt se to zkracuje a už i člověk ví, co si sebou nabalit.“

„Čím víckrát jsi tam byl, tím dřív si zvykneš na ten způsob ovlivnění třeba podmínkama, který jsou nastavený.“

„...ale podruhý, potřetí když se jde, tak už vím, že potřebuju polštář, potřebuju nějakou dobrou peřinu, jo, potřebuješ už tohle, tohle, přesně konkrétně pantofle, takový ty základní věci.“

Subkategorie E: Jiný svět

Respondenti uvádí odlišnosti především v aspektech kultury, mentality, životního stylu či komunikace. Popisují tuto skutečnost jako setkání dvou zcela odlišných hodnotových systémů.

„Lidi tam maj naprosto jinou mentalitu a úplně jinej styl života, takže nová zkušenost. A jak to člověk vidí, toto všechno tak člověk pak přehodnotí co je pro něj důležitý a co ne. Ty zkušenosti co získáš a vidíš to v reálu, tak, jak bych to řekl, prostě si začneš i vážit toho, že si se tam nenarodil.“

„Když sme přiletěli do Afghánistánu, tak člověk, je to jasný, nový prostředí, kultura, je to jinačí, já nevím, podnebí, jinačí příroda, jinačí prostředí, tak to na člověka působilo.“

„To byl takový, takový úplně jiný svět vyloženě, že, že žiješ, ses dostal do, někde, kde není normální, že se někde prondeš.“

„Řekl bych, že asi ze začátku ty první dva týdny byly hodně těžký. V tom, že jakoby nové prostředí, úplně jiná mentalita. S tím jsem asi nejvíc bojoval, jakoby s tou komunikací s tím místním obyvatelstvem s téma Afgháncema.“

Subkategorie F: Kamarádi

Kladným faktorem, působícím ve složitých podmínkách mise bylo kamarádství, nebo i navázání nových kontaktů s novými, dle názoru respondentů, příjemnými lidmi.

„Sociální adaptace mezi téma klukama byla super. Protože to byli všechno kluci v mojím věku a mladší. To bylo stylem chichichi-chachacha, takže taková sranda. Takže jako snad sme si ani neuvědomovali, že sme nekde v Kuvajtu. Řekl bych, že tam ta přátelskost, to kamarádství bylo na skvělé úrovni.“

„Takže spousta prostě, spousta příjemných lidí, spousta zážitků se s nima zažilo.“

„Večer se tam u toho pivka, se tam probralo strašně věcí, se strašně lidma se tam člověk seznámil. A ne jenom teda s Čechama. Chodili tam Francouzi, Belgičani a jiný národy, tak strašně známých.“

„Vesměs všichni sou na nějaké úrovni komunikativnosti, nějakých znalostí z problematiky věci a o to je asi jednodušší se dát dohromady s takovou skupinou lidí, než kdyby byl dán do skupiny lidí do prostředí jiné skupinky lidí, kteří sou úplně vytržení z nějakýho tady toho kontextu, toho stejnýho smýšlení nebo stejnýho zaměření.“

Subkategorie G: Zdravotní

Adaptaci na nové prostředí mise, z pohledu zdravotních obtíží, uvedli respondenti pouze v několika málo případech. Byly to spíše jen obtíže malého a chvilkového rázu, které respondenty nijak dlouhou dobu zdravotně nelimitovaly.

„Mě třeba tam pálely chvílu oči, teklo mi z nosu, než to tělo se tak nějak na tu nadmořskou výšku a na to všechno zvyklo, ale fakt po těch třech týdnech, možná měsíci už to bylo dobrý.“

„Jedinej problém já mám s adaptací a to sou vyšší teploty, jo, tam kde se vyskytují vyšší teploty tak mívám, říká se tomu střevní diskonfort. Do týdne jsem byl v podstatě sžitéj z prostředím a fungoval sem tak, jak ode mě bylo vyžadováno.“

Subkategorie H: Rozdílná doba adaptace

Každému z respondentů trvala adaptace na podmínky mise odlišnou dobu. Záleželo tak na adaptačních schopnostech a předpokladech každého jedince. Zde hraje důležitou roli fakt četnosti absolvovaných misí a tím pádem získaných zkušeností.

„Ta stabilizace toho prostředí mě trvala tak měsíc, měsíc a půl, než sem se prostě dostal do toho normálního, nebo normálního režimu klidovýho, než člověk začal už, teda přestal brát takovej ten stres, co je ten podvědomej stres, kdy musíš dávat bacha na veškerý tady ty situace.“

„Člověk si prakticky všechno tomu na ty 4 měsíce podřídil, tomu životu i osobnímu, na té základně. Vytvářel si všechny podmínky tak, aby měl tu vnitřní pohodu, abys byl prostě spokojenej aji tam.“

„Taky je to na ty 4 měsíce. Ono kdyby to trvalo asi dýl, třeba rok, tak to by asi zase vypadalo jinak, teda určitě by to vypadalo jinak.“

„Na první misi ta adaptace trvala, většinou to trvá okolo 10 dnů, 2 týdnů.“

„Asi tak 3 týdny to trvalo, než se člověk s tím nějak srovnal.“

„Strašně, strašně moc novejch věcí tam bylo, takže to trvalo určitě delší dobu ta adaptace. Ale jak říkám, do dvou týdnů asi jo.“

„Určitě minimálně měsíc trvalo, než jsem se vůbec rozkoukal, kde je jídelna, nějakěj obchod, posilka, hřiště atd.“

Subkategorie I: Stereotyp

Faktor stereotypu života v misi či stereotypní práce, je opět respondenty vnímán individuálně. Někomu vyhovuje více, druhému méně.

„Prostě jedeš dokola, pokud to neskončí. Je to prostě takovej kolotoč.“

„Vstaneš, jdeš na snídani, do práce, na oběd, do práce, do posilky, do práce, na večeři. A když pak přijdeš v 8 večer, tak akorát jdeš do sprchy, zapneš notes s nějakým filmem a spat. Je to takový ten zaběhlý stereotyp, který si ani neuvědomuješ a děláš ho.“

„Tam si najedeš, najedeš ten svůj stereotypní dennodenní běh, jo. Pondělí, úterý, volno a pak prostě zas sobota, neděla a jedeš prostě pořád dokola, odjedeš do práce, přijdeš z práce, jdeš na oběd, dáš si nějaký odpočinek, posilovnu pak večeře, film, spat a ráno se probudíš a zas porada, práce a furt tak dokola.“

„Každý den vstát, hygiena, snídaně, práce, oběd, práce, posilka, práce, večere, volno, spát. A tak to je den co den.“

„Tak tam žiješ prakticky monotónním životem. Řeknu prakticky: ráno snídaně, oběd, večera, sport, buď nějaký válečný konflikt, nebo nějaká věc která tě stresuje.“

„Jsou lidi, co jedou do mise a řeknou, že už by tam nikdy nejeli. Že už to nikdy, nikdy nechcú zažít. A třeba jim vadí tady ten stereotyp.“

„Mě to spíš teda ta, ten stereotyp pracovní i životní vyhovoval. Takovej to je jednodušší ten běh, když to máš jakoby furt stejný.“

5.1.4 Intervenující podmínky: Ovlivňující faktory

Z vyjádření respondentů vyplývá, že jedním z hlavních stresových faktorů, který nepříznivě působí na příslušníky zahraničních misí, je sociální izolace od rodiny a blízkých. V tomto ohledu považují komunikaci s rodinou, za zcela klíčovou činnost, jelikož částečně eliminuje dopady sociální izolace. Tato komunikace je pak realizována za pomoci využití permanentní telefonní linky a připojení k internetu. Dalším z faktorů, který respondenti hodnotí pozitivně, je přítomnost a role sociálního pracovníka v kontingentu mise. Výhrady pak mají především ke zkušenostem a k výběru sociálních pracovníků. Zdůrazňují ale ten fakt, že záleží zejména na individuálním přístupu a motivaci k úloze sociálního pedagoga.

Subkategorie A: Sociální izolace

Sociální izolaci považují respondenti za jeden z důležitých stresových faktorů, které ovlivňují příslušníky misí. Jak ovšem dodávají, záleží také na okolnostech a podmínkách především rodinného života. Zmiňují tu skutečnost, že pokud žije doma voják ve spokojeném a harmonickém vztahu, tak je psychicky velmi stabilní.

„Takže ta sociální izolace je tam a působí. Na každého teda jinak, ale na všechny, aspoň co mají rodinu nekde. Někdo to snáší hůř, někdo líp. Já to cítil dost.“

„Určitě ta izolace vliv měla, teda dost, ale zase na druhou stranu já ji zvládal i teda doma, celkem dobře.“

„Takže když to shrnu, tak ta sociální izolace, ikdyž na mně působila, tak díky tomu telefonu a netu a tím, že sem byl v tom kontaktu, tak to strašně moc ulehčilo těm obavám co se tam děje a i opačně.“

„Ale jak říkám, sociální izolace tam byla. V nějaké míře určitě jo, to ale fakt dost záleželo na tom člověku, jak se s ní vypořádá. To i musí každý nějak přebrat sám.“

„Na nějakou sociální izolaci v takové situaci vůbec nebyl čas myslet, protože válka se blížila, tak člověk, že by nějak zbytečně dělal nějaký problémy, nebo nezvykl si na to, to spíš, řekl bych, bylo o tom, jak se člověk s tím sám on vypořádá vevnitř. Nebyl prostě čas vymýšlet nějaký nesmysl. Spíš se čekalo, co bude.“

„Takže já tu sociální izolaci, to odloučení nijak zvlášť neprožíval. Navíc tam byl telefon a internet, takže to spojení s rodinou bylo pořád možný. Takže pomocí těch dvou věcí jsi to prostě zvládnul úplně normálně.“

„Už jsem měl rodinu a stýskalo se mi už v autobuse na letišti. Říkal jsem si ale, teda snad spíš jsem se nějak chlácholil, že je to jen na chvíli. Jinak mě rodina moc chyběla.“

„Někdo byl třeba rozvedenej, dítě mu musela hlídat jeho maminka tak prostě furt něco řešil. Tam to bylo prostě horší. Už se těšil třeba, jak už pojedeme dom. Vyloženě si to přál, až z tama vypadnem. Protože, potřeboval byt doma. A nemohl byt doma. Řekl bych, že se ta sociální izolace projevuje s tím, jak to máš doma v pohodě.“

„Co mi teda jako nejvíc vadilo, tak to bylo, že jsi tam byl od jara přes léto, takže jsem se vlastně, lidi ti jakoby píšou-hele tam jsme byli na závodech, tady byla grilovačka, tam jsme byli v hospodě. Takže když se to dělilo na dvě rotace, který letí zpět, tak jsem šel do té první, abych byl doma co nejdřív. Už jsem chtěl být raděj doma, než prostě peníze, protože fakt se mě tam jako stejskalo po tý republice.“

„Je to prostě i jedna z forem nějakých testů v přípravě do mise, kde se hodnotí, právě ten stav, jak tam voják bude snášet to odloučení od rodiny, tu sociální izolaci.“

„Vzhledem k tomu, že žiju bez partnerky a nemám ani žádné děti, tak o to to je pro mě asi jednodušší, že nemusím cítit vůči nikomu tu zodpovědnost, takže co se týče mě, tak s tím sem si tam ani starost a těžkou hlavu nedělal, protože se mě to do jisté míry vůbec netýká. Ta situace v mojim případě nemůže nastat. Ta situace by byla určitě jiná v případě toho partnerskýho života, že jo. A to bych asi úplně změnil na to nějaký ten svůj názor a postoj tady k tomu.“

Subkategorie B: Možnost komunikace je klíčová

V pravidelné komunikaci s rodinou, spatřují všichni respondenti klíčový prvek ke snadnějšímu zvládnutí sociální izolace na misi. Platí to jak pro příslušníka mise, tak i pro rodinné příslušníky v místě jejich domova.

„Tak tam byla obrovská výhoda, že tam byl telefon, přímá linka do republiky, takže mohl každý den komunikovat s rodinou a doma. Byl tam internet, a takže i přes internet mohl komunikovat.“

„Tak jako myslím, že tam obrovskou výhodou bylo to, že jsme tam měli internet a že jsem mohl být s manželkou v každodenním kontaktu přes Skype. To bylo obrovský ulehčení. Přemýšlel jsem nad tím, a myslím si a nedovedu si to představit, že by to tak nebylo.“

„My sme si mohli zavolat, bylo stanovený, že si můžeš zavolat 30 min denně, což si myslím, že je víc než dostačující, protože když si povídáš, měli sme tam dva telefony, takže ten kontakt s rodinou byl pořád, a 30 min je opravdu hodně, protože ty si povídáš ten první týden furt, ale pak už si nemáš o čem povídat.“

„Můžeš si zavolat, máš tu možnost prostě každý den a záleží jen na tobě, jestli toho využiješ.“

„Dobrá bylo, že jsme tam měli i internet, takže po skypu jsem mohl s rodinou komunikovat a taky volat každý den.“

„Jakoby ten internet a ten Skype, to obrovsky usnadnil. Jo, neberu to jen jako kontakt s manželkou, ale i s třeba s mamkou, rodinou a tak. Prostě...neuměl bych si to naprosto představit bez toho, toho internetu.“

„Takže v dnešní době internetu a telefonů s tou rodinnou jsem byl defakto ve spojení každý den.“

„Byl jsem rád, že jsem si mohl zavolat, začít, prostě. Tak to bylo super. Bylo tam teda těch 10 minut na telefon denně, což jako stačí, nějaký ten internet, že dneska přes ty Skypy se toho dá, taky spousta vyřídil, tak to bylo parádní.“

„Takže samozřejmě, ne že by člověku nebylo občas smutno, nebo že by si nevzpomněl, ale mohl si každý den být v tom kontaktu a to dělá strašně moc.“

„Takže kolem a kolem vzato, člověku se stýskalo, ale tím, že aspoň 2x týdně si mohl s tou rodinou popovídat přes telefon, tak to člověku vždycky hodně psychicky pomohlo.“

„Internetové připojení je se Skypem 100%, takže kdo chtěl mluvit s rodinou, tak mohl kdykoliv. Je tam i telefonní spojení, taky sme mohli mluvit kdykoliv, byť bylo omezený časově, řekněme na půl hodinu denně.“

Subkategorie C: Vliv rodiny

Vliv rodiny je, dle respondentů, dalším důležitým faktorem, který působí na vojáky v misi různou intenzitou zátěže. Dle jejich osobního názoru, čím pozitivnější je vliv rodiny na vojáky, tím lépe snášejí tvrdé podmínky mise a naopak.

„Tady je jedna z věcí, že když doma všechno funguje jak má a po telefonu se ti dostávají zprávy, že to funguje, tak tebe to tam uklidňuje, tak tím pádem, ty tam prakticky nevyhledáváš žádný stres.“

„Tebe vlastně nejvíc deprimujou spíš jako ty zprávy z domova. Když bude doma klid, tak všechny ty věci, ten válečný stav, budeš snášet, ten stresovej stav, budeš snášet líp. Ta rodina je vlastně takovej stresovej faktor.“

„Takže každé chce být ve spojení s rodinou, každou chvíli, každé den, na internetu na Skypu, ale prostě, jak to bude fungovat doma, tak to tě vnitřně bude uklidňovat a mise ti uběhne podstatně rychlejš.“

„Už jim taky chyběla ta rodina a kolikrát i ten stereotyp tam ubíjel, že jo. Prostě čím dýl to tam na tebe působí, tím je to horší.“

„Ale je to třeba i tím, že moje žena ta to na mě ten stres nepřenášela, že je taková samostatná.“

„Dalo se to snýst, pokud obě dvě strany chápaly důležitost té situace, potažmo problému. Jo, z mýho pohledu, já jsem v té době měl pouze přítelkyni. Snášeli jsme to tak, jako bych odjel někam třeba na měsíc na služební cestu na druhou stranu republiky.“

„Když to vezmu, tak sme se domluvili, že si zavoláme třeba každý týden třeba v pátek a víceméně komunikace spočívala v tom, že ona mi řekla, co se událo jako doma, než já abych vykládal, co se událo tam.“

„Nic se naštěstí nemuselo řešit doma, že by něco bylo a i tak bych to, z té dálky nevyřešil a musela by to vyřešit žena.“

„Posílali mě fotky a nahrávky na mail, takže i díky tomu jsem s nima byl denně v kontaktu.“

„Jak si to všechno člověk uvědomí, že nemá zodpovědnost jen za sebe, ale že už máš na sobě závislý lidi doma, tak se začneš taky podle toho chovat. Řekl bych ale, že je tam hodně důležitý a taky pomáhá ten každodenní kontakt s rodinou, i když jen přes ten telefon nebo net. Ale i tak to je to moc důležitý.“

„Na tady ten stav má i vliv, jak to máš doma, jaká je rodinná situace. Ty manželky, jak to špatně snášijou a pak člověk ani nechce dál jet. Záleží na tom, jak ti rodinní příslušníci to dají.“

„Takže pokud se na to připravíš a doma je to v pohodě, tak se dá zvládnout.“

Subkategorie D: Sociální pracovník-pedagog

Přítomnost sociálního pracovníka-pedagoga vnímají respondenti jako další z faktorů intervenujících podmínek, které ovlivňují příslušníky zahraniční mise.

„Prostě na každého člověka přijde špatná chvíle a je potřeba aby, neříkám, že každé to bude prožívat sám, takže to bude chtít nějak ventilovat a v tom případě si může, třeba, popovídat, právě s tím sociálním pracovníkem, kterej je tam pro tyto potřeby k dispozici, aby mu třeba zvedl seběvědomí nebo mu nějak poradil, poslechl si ho, protože každé člověk se může ocitnout ve složité situaci, životní nebo i pracovní a na misi to je podstatně častější, než třeba doma v teple. A tady ten člověk musí nějak fungovat dál, v misi sou ty podmínky těžký.“

„Tak měli sme tam nějakýho člověka, toho sociálního pracovníka, který se snažil vždycky nějak proniknout do té naší přítomnosti a jako tím nějakým nezávazným způsobem se zapojit do debat toho všedního dne.“

„Když sem byl v těch prvních, tak sem z nich jakoby vycítil, že i oni sami, neví, co se od nich očekává. To byli jak to říct, takoví, takoví jako kamarádi, nebo oni se snažili byt takoví kamarádi. On chodil po těch skupinách, co sme byli, povídal si s náma, a kdo chtěl, nebo potřeboval, tak s ním tak nějak víc mluvil. Prostě spíš za tebou přijde, jen tak. Postaví se vedle a povídá si s tebou tak nějak normálně o běžných věcech nebo i o problémech, a pokud si budeš chtít o tom promluvit třeba dýl, tak se domluvíte na dalším.“

„Dělal vždycky nějaký věci pro nás, toho jsem si cenil. Nejenom teda, že s námi mluvil a zajímal se třeba o to, jestli, jestli nemáme jako nějaký problémy, třeba i mezi sebou. A byl takovej v pohodě, pohodář.“

„Takhle, když vezmu, tak s nama tam byla nějaká mladá holka a já ani nevím, co tam dělala. Sem přesvědčenej, po téhle zkušenosti, že by toho sociálního pracovníka, měli dělat chlapi a zkušení chlapi. Ti co mají zkušenost v takovém kolektivu a hlavně v podmínkách mise. Jo, třeba ty, kterej má školu, v misích si byl, na vojně skoro 30 let si, znáš se taky se spoustou z nás, takže víš, jak se chovat a tak. Mladá holka ví úplně houby, protože na misi je poprvé, má problémy sama se sebou a má ještě pomáhat druhým, no, taková komedie.“

„Abych řekl pravdu, tak v té první misi v Bosně tak, tam byl borec, tak ten se spíš zajímal o to, za kterou mladou holkou jít a jak si zahrát volejbal. Tak to byl člověk, já bych řekl, spíš jako do počtu. Toho to vyloženě asi nebavilo a měl jiný zájmy. Pak tam s nama byli, v tom Kuvajtu a Iráku taky, ale to bylo dobrý.“

„Já osobně jsem ho nepotřeboval, nebo necítil jsem potřebu. Komunikoval s náma úplně normálně, jako pokecali jsme.“

„Tak jako já, abych mluvil za sebe, tak osobně jsem s ním do kontaktu tak nějak nepřišel, ale bylo možná tím, že jsem neměl ani nějakou potřebu, že jsem tam jakoby, že nenastala žádná taková nějaká, vyloženě kritická situace. Jak říkám, kdybych se tam dostal do nějaké krizové situace, a nebyli by schopní mě pomoci ti kluci tak nějak okolo, prostě, tak to by byl asi hned další člověk, na kterého bych se obrátil. Jako rozhodně jo.“

„Pak sem tam zažil dva sociální pracovníky, co byli skutečně jenom u počítače a čekali, až si k nim někdo přijde vypůjčit knížku, jo a v poslední rotaci tam byl člověk, kterej se rozhodl, že bude mít jiný zájmy než Čechy, jo adycky tam někdo byl, ale záleželo to vždy na konkrétním člověku, jak se bude chovat a jak bude k té své práci a povinnostem přistupovat, jo.“

„Tak jako v každé té misi byl jinej sociální pracovník. Holt, je to taky prostě o lidech. Třikrát to bylo v pohodě, byli perfektní ti lidi, dokázali pomoci, ale dvakrát tam poslali takový lidi, že v určité fázi té misi, měli problémy sami se sebou.“

5.1.5 Jednání a interakce: Mezilidské vztahy

Mezilidské vztahy jsou jedním ze základních faktorů ovlivňující úspěšné zvládnutí mise. Na příslušníky působí mnoho psychosociálních aspektů, které jsme zde již zmiňovali. Položili jsme tedy respondentům otázku, jestli si myslí, zda má sociální izolace a institucionalizace vliv na mezilidské vztahy a do jaké míry.

Subkategorie A: Mají vliv, nebo ne?

Na tuto otázku odpověděli respondenti, že tyto aspekty mají rozhodující vliv na chování příslušníků v zahraniční misi. Působí na každého příslušníka mise bez výjimky a záleží tak jen na něm samotném, jak se s těmito psychosociálními aspekty dokáže vyrovnat a tím pádem, jak se pod jejich vlivem bude chovat v mezilidských vztazích.

„No tak o tom sem přesvědčenější, že mají. Určitě mají na chování vliv.“

„Tak to zcela určitě měly. Možná to ze začátku nebylo tak moc zřejmé, ale určitě to lidi ovlivňuje.“

„Jo, tak to určitě má!“

„Ze zkušeností, když se teda zas vrátím k té otázce, tak určitě to vliv na lidi v misi, a na to chování, má. Tam tě fakt ovlivňují ty vlivy prostředí strašně moc.“

„Vliv tam rozhodně byl, protože jak sem zmínil, nedá se, nemůžeš zjistit jaký člověk je, když s ním děláš ve dne, oproti tomu, když s ním děláš 24 hodin denně. Když si s ním zavřenej a nemůžeš od něho odejít. Ani se nemůžeš odstěhovat, nemůžeš se ani daného člověka zbavit.“

„Mě to přišlo, že jako kdyby mu to začalo, ne jako že by mu hráblo, ale zkrátka že to nezvládl, tady tu situaci, nebo nedokázal to překonat způsobem toho. Takže si myslím, z toho co a jak jsem ho znal, že to vliv mělo.“

„Takže to prostředí vliv určitě má na to chování. Vždycky to má vliv, protože ty lidi za den, za dva, za týden za 14 dní, za měsíc se chovají jinak.“

„Tak do jisté míry určitě. Se spousty kolegů, co se tam člověk v danou dobu nacházel, tak bylo na některých vidět, že se jim ty některý ty věci, co sem vyjmenoval, zas až tak nezamlouvají, takže to na nich nějaký ten dopad určitě mělo a s odstupem času bylo už na nich znát.“

„Na někom se to projeví fakt hodně, až jakoby zmagoří, by sem řek to se s ním pak ani nedá mluvit. Jsou prostě lidi, se kterými bych tam jel rád a z některýma lidma bys tam radši už nikdy nejel, protože se chovají divně. Ale určitě to má vliv fakt na každého.“

„Takže ty podmínky v té misi měli určitě vliv na ty mezilidské vztahy. Ti lidi se prostě měnili. Na to, jak na začátku v pohodě nastupovali, tak trošku byli jiní, člověk byl

překvapen u některých třeba laxností nebo jejich přístupem k ostatním. Lidi, co byli v pohodě na začátku, už zas tak v pohodě nebyli.“

„Když jsme třeba přistáli v Praze, vylezli jsme ven přes celní odbavení, kouřili jsme a tam najednou rána, všichni se lekli, jo, a někdo zavřel, teda bouchnul dveřma od auta. To byla taková ta dutá rána, jak když něco někde bouchne. A to fakt, 80 lidí sebou cuklo, takže určitě to má vliv, byť třeba na někoho nepatrnej, ale určitě na každého.“

Subkategorie B: Ponorka je vždy!

Existenci tzv. „ponorkové nemoci“ potvrzují všichni respondenti. Často uvádějí, že „ponorce“ se v takovémto prostředí, za těchto specifických podmínek ani vyhnout nelze. Lze ji pouze do jisté míry korigovat a jen částečně eliminovat.

„Tak samozřejmě ponorka je, když ste tam X dnů na těch 2 metrech spolu furt ráno, v práci odpoledne, v noci. Tak občas někdo něco řekne, druhej to vezme jinak nebo blbě pochopí, jo, takže to jo, ale že by si tam někdo s někým šel po krku, tak to určitě ne.“

„Takže určitě to ty lidi ovlivňuje. Sám, sem se potkal s tím, že co sem byl s kamarádama a co sme se dlouhý roky znaly, že po pár měsících sme si neměli co říct. Prostě i s perfektním kamarádem, prostě po třech měsících to začlo skřípat.“

„Byli lidi, kteří se dostali do kolejí za pár dnů, protože tam už byli před tím třeba 2x. Takže Ti byli ponorkou zasaženi nejdřív. Každěj se na štaci dostane do ponorky. Někdo míň někdo víc. Záleží na odolnosti každého, že jo, každěj jsme jinej. Když s někým pracuješ, chodíš na jídlo, do posilky a ještě jsi s ním ubytovanej na pokoji, tak Ti pak na něm začne vadit kdejaká blbost.“

„Co tam chceš, když ráno vstaneš a ste furt všude spolu. Je fakt, že tam byly případy, že ke konci mise to člověku vadilo, že někdo chrápal, nebo měl puštěný nahlas notes. Ale já sem to tam nepociťoval, ale vím, že ta ponorka tam byla.“

„Vznikají vzájemný interakce, říká se tomu běžně ponorka. Nevycházeli ven, nebavili se s lidma, nechodilo se třeba společně na kafe, nebo vytvořily se konkrétní malý skupinky, který chodily na volejbal nebo do posilky a tohleto, podle mě bylo jako dobrá obrana proti právě těm interakcím. Každopádně ponorka vždycky nějaká vznikla, bylo to jenom o tom, odhalit příčiny, nejlíp velitelem, jo, ale ten musel mít dobrý informace.“

„Tak se může stat, že někdo a to se stávalo normálně, z domu ho něco našťve a pak je podrážděnej nebo nas..nej. Takže jo stávalo se to, ale to byly jen chvilkový záležitosti a

pak se to zas urovnalo. Něco jak ponorka. Tady s nima musels byt 4 měsíce v kuse, a prakticky tam poznals, kdo jakou má povahu tam. A kolikrát sem se tam až divil, že lidi sou velice odlišní, že každej člověk je originál a víceméně tam, tam to vyšlo najevo, protože tam každej člověk reagoval jinak na tu situaci. “

„Tak to jo, je teda fakt, že ty 4 měsíce nejsou zas až tak dlouhá doba, ale samozřejmě jako, jako během té, toho kontaktu občas ti tam, že jo, prostě začnou nějaký věci vadit, to je jakoby normální, když jsem v uzavřeném, v uzavřené skupině lidí a jseš tam 24 hodin denně s nima. “

„Byly tak jako takový případy, to zas nebudu tvrdit, že ne, že by tam nebyli lidi, kteří by si neměli spolu co říct pěknýho, že už víceméně se snažili i v té jídelně sedět jako od sebe odděleně a jenom se jakoby ze slušnosti dejme tomu pozdravit. Prostě ponorka. “

„No a na druhou stranu může ti vadit někdo na pokoji, kdo je prostě nepříjemnej, hlučnej, kdo chrápe, nebo může být i takovej co se dívá večer na notes bez sluchátek a vůbec si neuvědomí, že to druhýho může rušit. A třeba i v tý práci jo. Prostě na hangáru ti někdo řekne, hele tady si blbě dotáh tohle nebo támhle to a přitom si myslíš, že je to jinak a ještě to potom dělá jakoby naschvál, začne dělat naschvály. Takže člověk tam potom ty kamarády nějak změní, nebo si na ně změní pohled. “

„Ty lidi se po určitý době začnou chovat trochu jinak. Někdo může se začít chovat jako vystrašenej, co ž je teda hodně znát na tom, když tam jsou ti lidi poprvé. To je nejvíc patrný, že se fakt změní. Má to všechno na ně největší vliv. “

„Vadilo mi třeba, že si neztlumil notes, když se díval na film, nebo si dal sluchátka a stejně to řvalo. Normálně by mě to vůbec nevadilo, ale tím jak na mě působily všechny ty vlivy, tak jsem vypěnil. Prostě klasická ponorka. Takže jo, určitě to má vliv na chování lidí mezi sebou. “

„To spíš možná bych řek s tím začleňováním, co se týká toho zvyku nebo adaptace na ten kolektiv, že ta krize, no krize, taková ta lehká změna chování, mě to připadne po těch měsících, tak přichází ten 3 a 4 měsíc té mise. První a druhéj měsíc se lidi na sebe většinou smějou, mají se rádi, a jak sou tam ty lidi delší dobu, tak už se, kolikrát bych to do nich ani neřek ze začátku. Vždycky se to tak po..re po těch 3-4 měsících. “

Subkategorie C: Pozitivní vliv kolektivu

Respondenti uvádějí, že v síle kolektivu spatřují výrazný pozitivní vliv na chování jedince. Pokud je kolektiv dobrý, pak má velmi kladný vliv na mezilidské vztahy a tudíž se lépe řeší veškeré problémy, ke kterým, v takovém kolektivu dochází podstatně méně často.

„Vycházeli jsme tam spolu, my jsme tam byli parta, co jsme se znali, jo, nemuseli jsme si na sebe zvykat. Takže to byla parta, se kterýma jsme se jako znali a i s těma co jsme se neznali, tak jsme se šžili celkem rychle, jo.“

„Naopak sem tam prostě potkal úplně jiný lidi a navázali sme nějaký ten kontakt a prostě sme se tak skámošili, že, že to bylo dobrý.“

„Tam člověk ani nevnímal, že tě někdo štve, protože ten kolektiv byl hodně mladej a perfektně se doplňoval. Jo, takže že by někdo někoho štvál, nebo že by mi někdo vadil, nebo vyloženě byl v úzkých ze vztahů, tak to, aspoň ze začátku vůbec.“

„Bud' se musí přizpůsobit tady těm lidem veškerejm a musí fungovat tady v tým kolektivu a prostě nesmí se tam nějak osamostatnit, nebo myslet sám na sebe, protože ty 4 měsíce tam budeš prožívat tady s tým kolektivem a ne že prostě budeš výstřední a budeš dělat problémy a tím pádem na to bude trpět, nebo tím bude trpět celej kolektiv. Prostě je potřeba se přizpůsobit tomu kolektivu.“

„Někde se prostě ty vztahy navážou, tak je to dobrý, že získáš fakt spoustu novejch, kamarádů, známých, příma lidí a s kterýma takhle večer pokecáš.“

„Bylo zase znát na těch lidech, že si už drželi u sebe nějak ty nejbližší z toho kolektivu, co s nima byli rádi a rozuměli si.“

„No tak nejdříve tam šli takový party lidí, co se znaj, prostě kámoši a jdou tam jako takový určitý skupinky jako, motoráři zvlášť, elektrikáři prostě po těch odbornostech, kdo jak jsou kámoši.“

„Nevím, jestli je to prostě, jakoby my jsme tam byli jakoby spíš kamarádi, jo. My jsme tam neprožívali nějaký, nějaký změny. Žili jsme jakoby po kupě. Tak my jsme byli spolu a bydleli i tak nějak pohromadě, spíš jako by byli víc kamarádi.“

Subkategorie D: Kompromis a tolerance

Někteří respondenti zmiňovali i důležitost určitého kompromisu a tolerance k chování či jednání ostatních příslušníků mise.

„Člověk tam musí být prostě tolerantní, musí vědět, kdy si může udělat srandu, kdy jakej ftípek a jako dá se to přežít.“

„Člověk musí dokázat trošku i ustoupit, protože ste tam spolu delší dobu, tak nějak se musíte naučit spolu vycházet. Taký se stávalo s těmi kluky, co jsem bydlel, že jsme došli z večere nebo z práce a on si šel na svoju postel a já na svoju a dal sem si sluchátka na notes a díval se se na film a už sme spolu nekomunikovali.“

„Ale je to taky o tom porozumění a takové té toleranci mezi lidma, že hned nebudeš skákat jak čertík z krabičky, jo.“

5.1.6 Následek: Pozitivní vliv sociálního pedagoga a úspěšná zpětná adaptace

Zde respondenti vyjádřili svůj názor na funkci a činnost sociálního pracovníka-pedagoga ve vojenské zahraniční misi. Také zde popisují svou zpětnou adaptaci a její průběh po návratu domů z vojenské mise, včetně toho, v jakých problematických situacích se ocitli a jakým způsobem je řešili.

Subkategorie A: Sociální pracovník-pedagog je potřeba!

Všichni respondenti považují přítomnost sociálního pracovníka-pedagoga v misi za jednoznačně pozitivní skutečnost. Jeho přínos spatřují zejména při řešení vzniklých problémů v oblasti mezilidských vztahů a jejich pomoci v krizových životních situacích, do kterých se na misi dostanou. Oceňují také jeho činnost v rámci prevence, formou organizování nebo zajišťování kulturních i sportovních aktivit. Zároveň konstatují, že tato činnosti je ovlivněna individuálními vlastnostmi každého ze sociálních pracovníků-pedagogů.

„Já si myslím, že jedna věc je taková, že ty sociální pracovníci na takové misi jsou hodně potřeba, protože to není mise ohledně, že to je nějakaj pionýrskéj tábor a je to daný tak, že ten sociální pracovník vlastně tam jede, aby pomohl těm lidem. Prostě v první řadě je to člověk, co má v tom oboru vystudovanou nějakou školu, je kvalifikovanej, kterej vlastně ví, do jakýho prostředí a konfliktu jde a s čím by tam mohl relativně pomáhat těm lidem co, protože ten stres, to odloučení od té rodiny je to dlouhý a myslím si, že každýho zastihne nějakaj, ne stres, ale to podvědomí nebo ten špatnej dojem nebo špatnej vliv. Takže já tu jeho přítomnost a vůbec tu jeho prácu, hodnotím moc kladně.“

„Takže, ikdyž vím, že ho já nevyužiju, tak určitě jsou lidi, pro který tam on bude a třeba i poradí. Takže pro tady ty lidi tam určitě smysl má a samozřejmě i ta jeho práca.“

„V první rotaci tam byl kluk, kterej dokonce vystudoval nějakou zahraniční univerzitu v humanitním oboru. Tenhle člověk to tam využil na plný pecky. Začal tam pracovat s lidmi, dělat přednášky, starat se o ně, organizovat akce, jo. Prostě to bylo super. Bavit se s lidma velice slušným, nenuceným způsobem, byl oblíbenej a zjišťoval, kde sou problémy, právě hledal ty ponorky a pomáhal je řešit, jo. Ten tam byl výbornej. Záleželo to fakt strašně moc na těch jednotlivých osobách.“

„Práce toho sociálního pracovníka byla zas taková spíš společensko kulturní. Měl na starosti ten CZECH HOUSE a tak. Jinak já jsem nějakou osobní potřebu neměl, abych se mu s něčím svěřoval, ale jinak zrovna tady se ukázala jeho potřeba být na správném místě, že je tam potřeba někdo, kdo se o toho, co mu to třeba nesejde psychicky, nějak postará a pohlídá ho, protože ostatní mají jiné práce, musí opravovat nebo chystat mašiny, služby a tak. Takže tady určitě se ukázala jeho potřeba.“

„Mohls s ním mluvit o všem, o počasí, práci, problémech, prostě fakt o všem. A hlavně sháněl a organizoval. Sehnal, prostě takový ty věci, na který nemají lidi moc času, že jsi v zaměstnání a přijdeš až večer, tak domluví nějakou prostě fotbálek, nebo sehnal nějaký dvd, nebo nás přihlásil do turnaje v pinci, nebo nějakou film pustit, prostě krom té své činnosti dělal, ještě takovou tu kulturu. A určitě pár lidí v té misi by mohlo potřebovat tu jejich pomoc, jo. Takže já to beru určitě jako přínos.“

„Působil na mě ale vždycky pozitivně, byť to byl pro mě cizí člověk, tak i s těmi jeho otázkami, nebo s tím jak se chtěl začlenit mezi nás, aniž by to bylo nějak násilný způsobem, tak mi připadal jako docela příjemně a určitě nebyl důvod si s ním nějak nepovykládat nebo o čemkoliv popovídat. Dalo se s ním probírat cokoliv. Takže já si myslím, že určitě tam ten význam měl, už jenom třeba tím, že dělal pozitivní atmosféru mezi nama, jo. Takže význam tam určitě má.“

„Naprostou pozitivně. Byl to takovej ten tmel, takovej spojovací článek. Když jsi měl s něčím problém, šel jsi za ním. Když jsem měl nějakou depku, zašel jsem za ním na kafe, dali jsme cigáro, pokecali a člověk se cítil líp. Dokázal poradit tak nějak lidsky, nepotřeboval skoro nic, jen tu svou pusou. Taky bylo dobrý, že byl jeden z nás a chodil mezi nás. Vypτάval se, zašel třeba k nám do práce na hangár, nahoru. Prostě se o nás zajímal, staral se, by se dalo skoro říct. Pomáhal taky s ponorkou, když to některým začalo přerůstat přes hlavu. Staral se třeba i o takovou tu pohodu na Czech housu. Prostě dělal program, aby byla pohoda. A hodně tam taky působí to, že je mezi nama, známe se s ním.“

„Takže ale význam tam určitě má. Teda asi by se to dalo i bez něj nějak zalepit, ale když dělal jakoby pro ten kontingent, tu, když to mělo fakt přínos, i minimálně, když sháněl třeba jen ty časopisy a dvd pak je pustil a udělal nějaký ten program a staral se i vo blbý kafe, aby bylo v tom, vid', na CZECH HOUSu. Bylo to dobrý. Vždycky se něco najde, co je potřeba dělat a většinou tu, řek bych, kulturní a preventivní činnost vzal právě na starost ten sociální pracovník., že jo. Když už třeba neměl moc práce s námi, teda s problémama, tak prostě dělal tu kulturu. A to bylo fakt super.“

Je to takovej kluk do nepohody. Prostě z pozice nestrannýho dá radu, nebo řeší nějakou krizovku, co se týče hlavně těch vztahů mezi lidma, bych řekl. Nehledě na to, že organizuje občas nějakou tu zábavu, nebo spíš program.

„Dost se starali hlavně o to sportovní vyžití. Organizovali všelijaký turnaje, když byl čas a i chodili mezi lidmi, ptali se jich jak se majou, prostě sondovali, jestli nejsou nějaký problémy a tak, ale byli v pohodě. Takže si myslím, že to bylo ke prospěchu věci. Ono, když tam máš 250 lidí, jo, tak je možný, že tam i dělali nějakou odbornější pomoc, ale já to nevěděl, a ani nemohl, kdo se ti bude svěřovat. Takže je spíš dobře, že tam sou na misi.“

„Angažovali se i jinak, mimo té svojí hlavní práce. Ten jeden si tam udělal takovou jakoby půjčovnu. Půjčoval knížky, dvd. sportovní věci vedl. Pořádal různý kolektivní hry. Takže ti sociální pracovníci se zapojovali i do toho života na základně taky tímto způsobem. Takže i kdyby tam nikomu jako nepomáhal řešit třeba nějaký ty osobní problémy, nebo krizovku, tak pořád byl prostě pro ten kontingent platnej, tema svojema aktivitama pro ty lidi tam v té misi.“

„On určitě něco řešil a pomáhal, ale já jsem s ním nic řešit nepotřeboval, ale věřím, že ten přínos tam určitě je, vo tom jako žádná. Určitě v situaci, když se něco semele nebo vyvrbí, tak to určitě jo. U nás tam spíš ještě dělal, takový ten kulturní program.“

„Věřím tomu, že to místo ten člověk tak určitě má. Tady v takových situacích, když fakt jakoby dojde k nějaké, nějaké vyložení, když se člověk dostane fakt do nějaké krizové situace, tak, tak takovej člověk, kterej ti tam může pomoci, myslím si, že je tak hodně důležitěj.“

Subkategorie B: Zvykání

Po příjezdu z mise domů, do běžného života, popisují respondenti odvykání si od specifických činností, typických pro život a jeho zákonitosti v misi. Reagují tak na zcela

odlišné podmínky těchto stylů života a nutnost se vždy přizpůsobit tomu, ve kterém se právě nacházejí.

„Občas se sice člověk něčemu divil, na co byl zvyklej z mise, jako že sem třeba hledal ráno balistiku a pistol, nebo do auta sem si brával zásobu vody, než sem si uvědomil, že už nejsem v misi. Jak to děláš ty věci pořád dokola, tak si na ně zvykneš, že ani nepřemýšlíš, že je děláš, že jo. Tak ti to pak dojde, že už nejsi tam.“

„No, tak chvílku to trvá vždycky, ale je to podle toho, jak si tam dlouho byl. Tak jak ti trvá, než si zvykneš na ty stereotypy, když tam dojedeš a zvykneš si, tak přesně to platí i naopak.“

„Musel jsem si samo zvyknout na to, že nevstávám v 7 a přijdu v 8 večer a do práce musím jet autem, ale jinak nic. Když už to absolvuješ po páté, tak bych řekl, že to prostě už ani neřešíš nějak.“

„Samozřejmě když pomínu to, že jsem kolikrát, když jsem ráno vstával z postele, jsem hledal vestu a zbraň, jako abych si ji oblékl, tak to je prostě tím, že to dennodenně děláš, že jo, tak to si zase musíš odvyknout.“

„Takže než ty návyky zas ztratíš, tak to taky trvá. Ono chvílku ti může trvat to, že ty tam chodíš pořád ve vestě, máš blembák (helma), pistol, samopal a furt to máš tak po ruce a potom, když přijedeš dom, tak ti to chybí, ale nevíš co, říkáš si: já něco nemám a nevíš co, prostě podvědomě máš pocit, že ti něco chybí. Ale to trvá týden, možná 14 dní, to za chvílku odbouráš. Ale ty pocity tady toho jsou po tom návratu.“

„Po tom návratu je to zase takový markantnější, že trošku to člověk jinak vnímá jo, no, kolem sebe všechno zelený, prostě ta kultura je jiná, jak se lidi baví, takový bezstarostný, taková fakt úplná pohoda jo. Takovej mír, klid, víš, že nikdo po tobě nebude střílet, nikde nic nebouchne a tak. Takže tohle všechno vnímáš ty rozdíly a uvědomuješ si to, jak to z tebe všechno to napětí opadáva. Pak taky ztrácíš ty všechny návyky, co, jsi tam měl.“

„Takže chvílku ti to trvá, než si tady zvykneš, ale nic dramatickýho bych za tím nehledal, teda aspoň já sem ani jednou jako se sebou problém neměl. Ještě co mě po návratu pak připadalo zvláštní, když jsem šel do obchodu. Přijdeš tam, a teď tam koukáš na ty kvanta zboží. Když si tam, tak koukáš, koukáš a nikde nic. Všude je bída, prach a hnus a teď ty jdeš do Tesca a koukáš na plný regály tak to je takový zvláštní pocit, po té době co si tam byl. Ono to je všechno jiný než tady a si zvyklej tam na ten, řekl bych vojenskej život.“

„Spíš mě ale připadalo vždycky divný, když sem se vlastně, když sme doletěli, že sem se zas ocitl během pár hodin v úplně jiném světě, že sem třeba došel do práce, říkám klukům zdar a pak si říkám, vždyť sem ještě před 24 hodinama byl vlastně někde 8000 kilometrů tam někde v prachu a tak.“

„Tak ze začátku spíš než si zvykneš na to, že tohle musíš ty vyřešit, ale beru to z toho pohledu, že když si to dlouho nedělal a neměl si ty starosti, tak si se do toho zase i rád zapojil. Člověk kdyby prožil nějakou tu velkou stresovou situaci, tak by to možná mohlo mít na člověka větší vliv na psychiku.“

„No, jinak sem si akorát zvykal, protože třeba sem se vzbudil v noci a kontroloval, kde mám pistol a helmu nebo vestu, jo. Z té druhé a dalších když sem došel, tak to už bylo takové mírnější, protože už sem věděl, jak to probíhá a co mám dělat, spíš teda nedělat. Jinak ještě třeba člověk nemusel být našponovanej z něčeho, tam když si chodil a slyšel třeba ránu, tak okamžitě si začal reagovat, jestli se něco nezačne dít. Tady si zkrátka věděl, že ikdyž tu ránu slyšíš, tak víš, že se neděje nic. Takže ten mozek pracoval úplně tak, tak, nebyl tak našponovanej jako vlastně v té misi. Prostě domov dělá to, že tam máš takovej ten svůj klid. To si můžeš myslet, že v té misi je klid a že ho máš, ale nemáš, jako to totiž poznáš až si vlastně doma a že i ty věci, kerý si tam vlastně nemusel dělat a řešit, což bylo to, že si člověk nalajnoval ten svůj den a věděl, že ten den takhle proběhne.“

Subkategorie C: Úspěšná adaptace

Stejně jak probíhá adaptace při příjezdu do mise na vojenský život, tak probíhá zpětná adaptace na podmínky běžného života. Téměř všichni respondenti vnímají zpětnou adaptaci zcela bezproblémově, hovoří o tom, že jen přepnou své vnímání na jiné, bezpečnější prostředí a tudíž zpětnou adaptaci považují za podstatně jednodušší. Významným faktorem je zde také získaná zkušenost z předchozích misí. Čím častější je absolvování misí, tím jednodušší je pro respondenty i adaptace.

„Takže ta práce byla vo tom, že, byla tak dobrá, že člověk neměl potom problémy s adaptací, jo, že přijel dom, uvítal se s děckama a manželkou...možná trošku jsem si říkal, že v té misi je to takový trošku svobodnější, na ten rodinnej život.“

„Takže ta adaptace proběhla, já si myslím, v pořádku, bez nějakých závažností.“

„Prostě jsem přijel zpátky, přepl sem, začal sem žít zpátky ten reálnej život, chodit do práce a absolutně sem s tím neměl žádnej problém. Prostě sem tady zaplul, do těch

běžných problémů všedních a začal to řešit. Neměl jsem jako žádný problém, něco jako že bych blbě spával, nebo že se mě něco vracelo, nějaký zážitek. Tady s tím já nemám problém. Mě se to prostě v hlavě přepne a zase žiju tady tou realitou a tam to úplně vypouštím z hlavy, tu misi.“

„Co se týče té adaptace tak nějaký výraznej problém jsem s tím prostě neměl. My jsme tam jakoby to, my jsme to zas až tak, takový krutý neměli, takže to si myslím, že bylo taky snazší se pak adaptovat. A druhá věc, mi jsme, tam jako ten život nebyl zas až tak náročnej. Třeba ti kluci co tam jedou jakoby fakt válčit a jsou tam, vyjíždijou jakoby ven z toho a jde jim tam dennodenně o život, tak určitě jakoby ty nervy maj napružený a je to tam určitě jiný.“

„Tak jak jsem přijel, tak to ze mě spadlo, hnedka jsem si vzal ten tejděn volna, jo.“

„Prostě sem přiletěl a hned sem zapadl do těch běžných kolejí a situací, který tě vlastně vrací do toho běžnýho života. Já sem neměl ani žádný noční můry nebo stresový situace, že bych to musel nějak řešit. Ale je to zas člověk od člověka jinačí a každěj, to prožívá jinak, ale já, sem s tím žádný problémy neměl. Já sem společenskej, tak sem neměl problémy se zpátky do toho života zařadit.“

„Já fakt po příjezdu nic nepozoroval, že by byl s něčím problém. Žádný špatný sny, nebo vzpomínky jsem neměl, takže já nic nepozoroval. Doma ani v práci. Aspoň já žádný post traumatický stavy neměl a vlastně ani nevím o nikom, s kým jsem na těch 5 štacích byl, že by je měl.“

„Já, sem měl spíš problém v tom, že ta manželka už je na to tak zvyklá, na ten systém a řád svůj, že ona jak sem se vrátil z každé té mise, tak ona se mnou ani nepočítala doma s řešením problémů. Ona to taky už dělala automaticky. Takže mě dycky jako trvalo chvilku, teda jí, že sem se musel pořád připomínat, jak sem se vrátil, že ty problémy máme řešit společně. Ono to chvilku trvalo a pak to zase zajelo do těch starých kolejí normálního života běžnýho. Takže tam to po tom příjezdu chvilku trvá, než se ty role zase rozdělí.“

„Člověk je rád doma s rodinou, blízkýma a kámošema a jak se dostane mezi ně, tak to všechno zase z Tebe spadne. Přesnej opak toho, když do té mise přiletíš.“

„No, když jsem se vrátil poprvý, tak jsem to asi vnímal nejvíc. Vnímáš, nebo uvědomuješ si jakoby ty rozdily. Sedneš si prostě venku na trávu jako na koberec, všude je všechno osvětlený, všude spousta lidí. Přijde ti po těch měsících, co jsi byl na misi třeba divný, že je

a najednou prostě všude hodně lidí, regály takový jiný věci, než, tam na to člověk trošku zapomněl. Tam byl člověk na trhu zvyklej smlouvat a tady najednou přijdeš ke kase a čekáš, co se bude dít a ono nic. Nakonec pochopíš, že máš zaplatit kartou co je na lístku, taková trochu nuda. Trošku, to člověka poznamená. Tak jako já jako s tou adaptací žádný problém, jako že bych se budil ze sna, nebo nějaký nálady... určitě neměl.“

„Tak ta adaptace jakoby, s tou jsem až tak velkej problém neměl po tom návratu domů, jo, že mě to přišlo, že jsem se do toho normálního života zařadil zas skoro jakoby bez problémů.“

„Co se týče nějakýho toho sociálního začlenění tak já sem zase přijel domů, kde, jak zmínil před tím už, žiji sám, tak pouze to pro mě bylo to, že sem najednou viděl ten dům a okolí, co se týče zahrady a péče o ovocné stromy a drobné hospodářství a že se musím chopit té činnosti a začít se tomu věnovat a mít to jakoby věc číslo jedna jakoby po návratu. Takže sociální začlenění prací.“

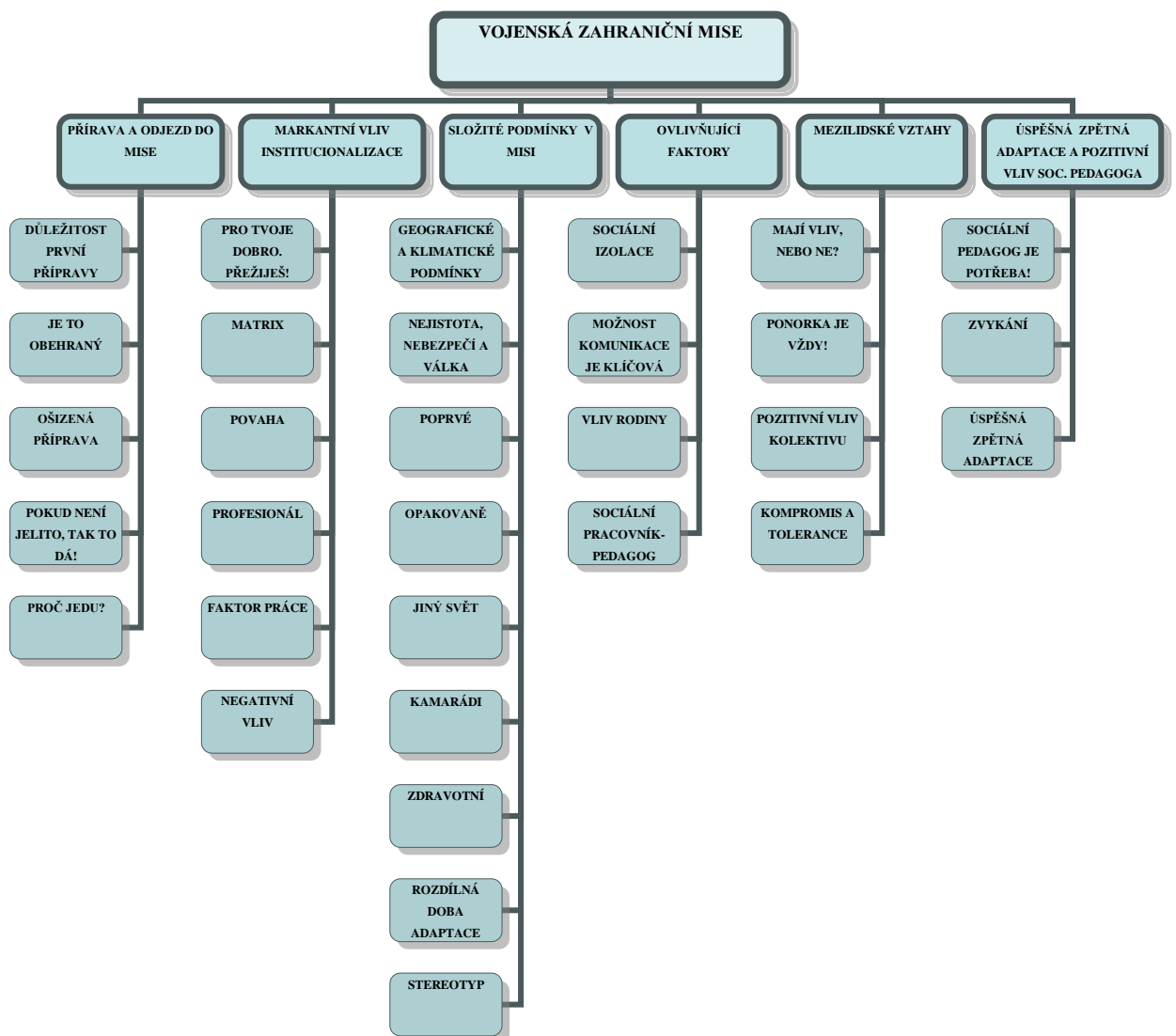
„Člověk, když se měl přizpůsobit zpátky temu životu, té době, situaci co byla doma, prostě to závisí na jedné věci, jestli to, i v té misi, když si viděl, že to funguje doma, tak ta adaptace je o to rychlejší a o to je bezproblémová. Kdyby byly nějaký problémy tak tím pádem a přišel bys z mise a musel řešit další nějaký problémy, ať je to s dětma nebo s manželkou, nebo s rodičama, tak samozřejmě to ti na klidu nepřidá a začneš přemýšlet, jestli tam třeba nebylo líp, protože tams byl bez tady těch jakýchkoliv problémů toho běžnýho života. Ale víceméně adaptace tady po příletu byla úplně normální, žádněj stres nebo žádná, nebo že bych si říkal, že bych se hned vrátil rád zpátky.“

„Možná to bylo ještě markantní v tom, že jsem chtěl nějak dohnat to, co sem zameškal s tou rodinou. Takže sem vlastně začal organizovat a jedem na výlet. Sedli sme do auta, pudem tam, pudem tam, že víš, že jsem byl spíš takovej někde zavřenej, a pak vlastně, že tě, že sis řekl: byl jsem tam tak dlouho, tak teď to můžeme, tam sme mohli jít, tam sem mohl tohle udělat, to. Takže já sem byl plný energie na to, abych dohnal to, co mě jako kdyby uteklo. Což, sem pak začal pozorovat na děckách, že řekly: nám se ani nechce, jo. Ale jsem zase byl schopnej to hned pochopit, takže tím sem vlastně ukončil snažení a pochopil, že to nemá smysl lámat přes koleno.“

5.1 Teoretický model příběhu

Výzkum v praktické části shrnujeme pro jeho lepší přehlednost ve schématu teoretického modelu. Toto schéma obsahuje veškeré uvedené kategorie a jejich subkategorie, které vzešly z našeho výzkumu o vlivu institucionalizace na příslušníky vojenských misí. Teoretický model představuje a popisuje získané informace o všech aspektech a podmínkách vojenských zahraničních misí a to od příčiny až po následek. Pokoušíme se tak podat ucelené a srozumitelné vysvětlení problematiky sociálně psychologických vlivů na příslušníky-vojáky v misích, kterým se věnujeme ve výzkumu této diplomové práce.

Obrázek č. 1: Schéma teoretického modelu vojenské zahraniční mise

5.2 Rozhovor se sociálním pracovníkem-pedagogem

Jak jsme již dříve uvedli, podařilo se nám získat tento rozhovor pouze shodou šťastných náhod a okolností. Byli jsme ve správný čas, na správném místě. Nejprve byl zámysl tento rozhovor zakomponovat do získaných informací od respondentů, ale po podrobném prostudování a seznámení se s textem rozhovoru, jsme se rozhodli tento rozhovor ponechat výlučně pro srovnání s názory respondentů v původním znění a použít ho celý. Tento rozhovor se liší od ostatních v mnoha ohledech. Především pro svou jedinečnou vypovídací hodnotou o činnosti vojskového sociálního pracovníka-pedagoga, viděnou očima toho nejpovolanějšího – sociálního pedagoga. Právě v tomto spatřujeme exkluzivní hodnotu rozhovoru a jeho přínos pro seznámení se s touto náročnou rolí, potažmo její činností.

Doslovný přepis rozhovoru se sociálním pracovníkem-pedagogem.

V: Můžeš mi říct tvůj věk, rodinný stav, počet dětí, vzdělání, počet misí a jejich dislokace?

R: Vzdělání vysokoškolské humanitního směru, věk 47, ženatý 25 let, děti odpovídající tomuto období, tzn. děti - dvě dcery dospělé, na misích jsem byl na třech, 2006 v Kosovu v rámci součástí tehdy našeho slavného velení zahraničním armádám, my jsme poprvé veleli zahraničním armádám, druhá byla v Afghánistánu v provincii, se strážní rotou z Velice dlouhá mise, přes 8 měsíců a třetí mise byla známá, pro nás u letectva v Afghánistánu.

V: Tak to jsem ani nedoufal, že získám takový cenný úlovek ve formě 8 měsíční mise, myslel jsem, že mise se strážníma rotama byla max. na 6 měsíců.

R: Tam došlo k nějakému informačnímu, k nějakému tření informací, ke kterým já samozřejmě, kdokoliv z obyčejných vojáků, tak k tomu člověk nepřijde. Zkrátka jsme tam byli dýl. Tam byl zajímavější paradox toho, že to byla záležitost, mandát jsme měli, já nevím na jak dlouho, ale ti, co nás střídali, tam byli měsíc a půl. A pak už tam Češi nejezdili.

V: Jakou roli sehrála ve Tvém případě příprava do mise, než jste vyjeli? Nebo jak jsi to vnímal a jak si ji hodnotil?

R: No, příprava do mise. Tak, když vezmeme takový ty povinný věci, že člověk se musí naočkovat, musí projít nějakým lékařským vyšetřením, což jsou nutnosti, bez kterých pochopitelně obejít nedá, psychologického vyšetření, budiž, může s tím souviset, jestli člověk odjíždí v nějaké pohodě. Pak jsou ovšem zaměstnání, ze kterých si moc

nepamatuju, protože asi se mi vykourily z hlavy, protože mi připadaly úplně zbytečný. Nepamatuju se na nic, co bych já vnímal na místě těch misí, nebo toho nasazení kde jsem byl, jako věci, které by mě byli nějak užitečný.

V: To je zajímavý názor. Pro mě třeba byla ta příprava celkem zajímavá. Z hlediska informací o místním obyvatelstvu, jak se chovat, jak nechovat atd.

R: Tohle možná souvisí nějakým způsobem s mojí profesí, protože vím, že zkušenost na daným místě je vždycky jinačí, než to, co člověk dostane v nějaké před přípravě nebo přípravě a navíc sám jsem tyto informace dále poskytoval dál klukům, kteří někam jeli, abych je informoval, a vím že, jakoby žádosti o to říct jak to tam je, tak byly, ze strany vojáků, jako chtěli a ptali se, ale to není můj případ. Já se nikdy moc neptám, protože čekám na tu realitu, která tam bude, na tom daným místě a od toho odvozuju, co pro mě bude důležitý. Když si vezmu, třeba kurz SERE B (vyšší kurz pro přežití v terénu), kde při přípravě do Afghánistánu poslouchám k čemu je dobřej „řebříček“ nebo, nějaká jiná bylina a trávím tam týden, tam na tom kurzu, který mi je opravdu, pro danou věc mi nedá opravdu vůbec nic, tak to pak je člověk akorát naštvanej a říká si, je to obyčejná, nechci bejt na diktafon nějak výřečnej negativně, ale je to prodrbanej čas.

V: Jak vnímáš adaptaci na prostředí a podmínky v misi? Jak to na Tebe působilo v průběhu adaptace? Respektive, co na Tebe mělo nebo nemělo vliv?

R: Adaptace, ono někdy se dá říct, jestli člověk se adaptoval do té doby než, odjede. Protože si pamatuju s té mý, přece jenom trošku je rozdíl mezi tím, jestli je člověk v Kosovu v Evropě, a když je člověk, pro nás, v krajích, který jsou nám vzdáleny jednak kulturně a jednak, a to hlavně, a to jako jsem vnímal, klimaticky, tak v tom ty rozdíly jsou a pamatuju si, že po čase jsem říkal, že ikdybych, ikdyby se tam vojensky nic nestalo, tak že bych do dvou let na tom daným místě zemřel jen tak, prostě protože tam jsem, protože si tam nejsem schopnej zvyknout. Těch adaptací je samozřejmě víc. Jedna z nich je ta z toho zdravotního pohledu, pak ta důležitá pro nás, je ta sociální adaptace, že člověk vyjede, teďka má sebou, jak my někdy říkáme: „partu kamarádů na příděl“. Většinou se to u nás pohybuje okolo těch 100 lidí. Je každej za sebe plnej očekávání, jak to zvládne sám, jak to zvládnou ostatní, probíhá tam doba toho jakéhosi bližšího seznamování se navzájem, takovýho „očuchávání“, kdo jakej je, budu moct bydlet s tím, nebudu s ním moct bydlet, jaký to soužití bude, v jakých podmínkách budeme přežívat, co budeme jíst. Jo, těch otázek je celá řada. Přichází vždycky odpovědi na tyhle otázky tak celkem rychle, protože

najednou zjistím, že ano, tady mám ubytování, tady mám jednoho kamoša, nebo čtyry-v tý první afghánský misi jsme bydleli po 4 lidech, kde záleželo vždycky na tom, jak jsou socializačně, nebo sociálně zdatní Ti jedinci. Protože dá se dobře vyjít s někým, kdo chápe složitost a náročnost situace a místa a pak někdo, kdo to chápat nechce, nebo nemá dostatečnou výbavu na to, aby to snášel. Mě se třeba v druhý afghánský misi stalo, že jsem bydlel s klukem a to byla, jako náročnost té.....mise oproti tadyhle tomu byla, byla to podstatně mírnější mise, ale i přes a kratší jo, tam je velice důležitý aspekt, kterýho jsem si v misi všiml, jsou 4 měsíce. Čtyry měsíce člověk funguje jakž takž, dá se to do 4 měsíců, nebo kolem těch 4 měsíců odjíždět domů. Je to úplně něco jinýho, než bejt dýl, než ty 4 měsíce, nebo být dýl než 2x4 měsíce v tý misi. Což byl náš případ, kde nás frustrovalo to, že byla holandská základna, Holanďani tam jezdili na 4 měsíce, my jsme tam byli tu dlouhou dobu, takže my jsme zažili 3 kontingenty vojáků! Tím nám to dělalo dojem, že jsme tam ještě o to dýl a pamatuju si na kolegu holandskýho, který tam přijel jako čerstvá krev a říká mi: „Ty seš takovej smutnej, ty nemáš takovou jako radost, ty bys měl mít, na takové své pozici tu radost a rozdávat tu radost“. Říkal jsem si: To jsem na tebe zvědavej, protože to byl člověk už postaršího věku, tak okolo 55, jsem si říkal: Jsem zvědavej teda na tebe, jak ty jako Holanďan budeš snášet tohle klima a jak dlouho se budeš radovat. Za 2 měsíce se už nesmál, už vypadal stejně jako poklesle jako já, jeho úsměv byl spíš strojenej, když si na něj vzpomněl, ale to byl lidštější. A on tu zkušenost neměl na rozdíl ode mě, já už jsem tu zkušenost měl a vlastně všichni ti kluci. Postupně se míň a míň mluvilo, ty věci se vyvíjely, ale pravdou je, že ta doba činící víc jak 6 měsíců na místě, je rozdílná, než mise, která je kratší. Potom ještě třeba při pohledu, jestli to je vhodný, tak ze zkušenosti třeba od Američanů, kteří z misí jezdívají na dovolené domů a slouží, jejich základní doba bývá jeden rok, tak rok je velice dlouhá doba a nevím sám, jak já bych zvládal z tohoto místa, nebo z místa nasazení, myslím to místo který je těžší, né kancelářská práce, tak z toho místa odjet na dovolenou, teďka se doma 14 dní nějakým způsobem radovat a pak se vrátit zpět. To si myslím, že bych vůbec nezvládnul. Asi, tak zvládnul bych to, ale nevím, bylo by to určitě náročný.

Adaptace. Všechno bylo špatně. Vylezli jsme z letadla a první, co si člověk uvědomil, že od teďka je všechno špatně. Nebo aspoň v té první Afghánské misi, co jsme byli my, kde vlastně před nama žádní Češi nebyli, klidně řeknu takhle veřejně, že velitel byl velice slabej a sám osobně ho považuju za velkýho darebáka. Armáda ho měla vyhodit, jenomže mise dopadla dobře a jak to tak bývá, byl povýšen a, a bylo to náročný. Bydleli jsme,

nebylo, nebyly pro nás podmínky, bylo to na Afghánistán velice nízko, tam byla nadmořská vejška snad 1000 metrů, nebo do tisíce metrů nízko. Šílený vedro, komáři, všechny ty zvířata jedovatý, toho tam bylo poměrně dost a hlavně ti komáři. Nesmysly kolem antimalarik, který pocházely z armádních zdrojů, jak se mají antimalarika užívat, kdyby každej užíval ty antimalarika tak, jak dostal nařízeno našim velitelem, který to dostal potažmo odněkud, tak bysme si odrovnali všichni játra. Podle toho, co si člověk dokázal sehnat, takže těch, bylo spousta zmatečných informací, z kterých měl člověk strach, pak ověřování na daným místě těch skutečností, toho co se dozvěděl, buď to v té přípravě anebo od někoho nějakým způsobem. Srovnání s tím, s tou skutečnou realitou až po samotnej odjezd, kdy vlastně pořád člověk prodělává vývoj. Tak že ta adaptace, aspoň já sám za sebe můžu říct, že ano. Došlo k určité adaptaci, že člověk už ten den, nevnímal jako úplně novým dnem, ale vlastně nikdy adaptaci, plný adaptaci nedošlo. Vždycky to bylo, i jako sám za sebe, co jsem pozoroval, každej to bral, že je to životní etapa, která se vyděluje z toho běžného normálního života a je mimořádná a proto je s ní třeba počítat a proto i ta adaptace má být jakoby adaptací na mimořádnou událost. Něco, jako když se jde do sauny. Vím, že jdu do sauna, že tam vydržím 10 minut, ale pak z té sauny odcházím a věci běží jinak. Tady je to taková sauna na delší dobu, ale je to myslím, že i sociálně od všech ostatních to tak bylo vnímáno. Teďka to tady musím vydržet a pak všechno poběží dál.

V: Jaký na tebe samotného měla vliv sociální izolace? Jak si ty prožíval na misi to odloučení od rodiny a přátel nebo blízkých?

R: Ta sociální izolace je věci, myslím si velice nepříjemnou pro každého, kdo má pevnější vazby na rodinu. Myslím si, že žádná jiná vazba není tak pevná a nemůže být tak pevná, než ty vazby k rodině, k manželkám, k dětem, k rodičům, opravdu uvnitř k těm nejbližším. Dokážu si představit a kolikrát jsem nad tím sám přemejšlel, kdybych byl bez rodiny, určitě by se mi snášely všechny věci mnohem jednodušeji a bylo by to mnohem a mnohem snadnější než s tím, že člověk je daleko. Vždycky se ukážou nějaký problémy, když si vzpomenu na Kosovo, když ženě umřela baterie v autě akumulátor, tak řešil se problém akumulátoru do auta. Jenomže říkej ženě, ženský, no tak prostě někam musíš někam, tak tchán byl ještě k ruce. Tchán zrovna neměl čas, tak ženě zase jsem popisoval, jak má vyndat akumulátor a strčit ho do pevný tašky a někam s tím vodejít, no, ale to jsou takový ty maličkosti. Můžou přijít problémy, který jsou těžký. Taky jsem to zažil, když kamarádovi vážně onemocněla manželka po dobu jeho nepřítomnosti doma. On to nikomu

neřekl, ale mělo to na něho hlubokej vliv, kterej já jsem na něm pozoroval, protože jsem o tom věděl, že to tak je, a, a to pak je otázka taky práce, jestli a jak moc je člověk schopen v případě nějakých problémů doma, fungovat v zahraniční operaci a v případě dohody jedince to bylo skutečně na hraně toho, že jsem byl tak nějak půl na půl, ráno jsem si říkal: Nic, půjdu to řešit s velitelem. V poledne jsem říkal: Ne, je to dobrý a večer jsem si říkal: Měl bych to veliteli říct, nebo měl bych na tydle ty věci upozornit. Dá se předpokládat, že nějaký procento všech těch vojáků má nějaký problém, kterej se nedostane ven, o kterým ví akorát ti nejbližší kamarádi, ale ty věci tam jsou a s tím je v každým kolektivu potřeba nějakým způsobem počítat a i to svědčí o té vyspělosti, že vím o tom, že ne každému se bude dařit dobře zdravotně, že jo, zdravotních problémů s aklimatizací, střevní mikroflóra a spousta a spousta věcí, zhoršený dýchání v nadmořských výškách. Je tam toho spousta po stránce zdravotní i po té stránce psychické a umět s tím, být citlivým dostatečně je obrovská devíza pro přežití v tehletěch, mezi, v těch kolektivech, které na misi odjíždí a každej kdo tohleto umí, nebo je vybaven alespoň, čím líp, v tomto, tak to zvládá jednodušeji a líp se mu daří.

V: Jaký vliv na Tebe měla institucionalizace, respektive závislost na organizaci i ten vojenský režim se všemi těmi podmínkami? Jak si to všechno vnímal a snášel ty nařízení, omezení, příkazy a zákazy?

R: Hmm, jo, institucionalizace. Na jednu stranu skýtá a věřím tomu, že snad pro každého, kdo se ocitne v těchto mimořádných okolnostech, skýtá určitou jistotu, která je velice příjemná. Ale na druhou stranu se pod ní můžou také skrývat určité nebezpečí, například u těch zmiňovaných antimalarik, protože je to svým způsobem institucionalizace, když budu mít každý ráno na snídani nachystanou pilulku a očekává se ode mě, že si tu pilulku vezmu. Už jsem součástí nějakého systému, který to po mě chce. A ve chvíli, kdybych já na toto přistoupil, tak bych mohl mít problémy. Mohl bych mít problémy zdravotní, mohlo by se to různě projevit. Stejně tak byla zabezpečená nesprávná zdravotní péče. Vlastně s tou jednotkou, s kterou jsem byl, byla vyslaná zdravotní sestra, která samozřejmě neměla kvalifikaci na to, podávat určité druhy léků vojákům. Kde a docházelo k tomu, že vojáký přeléčovala antibiotikama a ačkoliv neměla k tomu oprávnění a ještě, ještě ty věci tam probíhaly, tak že nezabraly jedny antibiotika, šup, tak tady máš další antibiotika. A ve chvíli, když jsem to říkal veliteli, že se mi to nelíbí, že prostě tohleto není možný, že ta sestra je tam vod toho a měla bejt na tom místě jako sestra, která je jazykově vybavená tak, aby toho vojáka chytla za ruku a vodvedla ho k lékaři. Ta sestra neuměla ani slovo

anglicky a hrála si tam na lékařku a velitel, veliteli to bylo víceméně jedno. Jo, takže, to jsou v té institucionalizaci někdy prvky, kde se toho člověk spíš bojí, ale potom jsou samozřejmě takové ty věci jako: tady máš postel, tady je jídelna, támhle si můžeš jít zacvičit, támhle máš nějaký relaxační koutek s televizí, kde můžeš posedět. To jsou věci, který zase člověku ten život zjednodušují a jsou defakto fajn a potřebujeme je, k tomu abychom dokázali na misích nějakým způsobem fungovat. Jsou i součástí vojenského života. A čím líp tato institucionalizace funguje, tak si myslím, že tím líp vůbec pro jednotlivce a pro to společenství, který je nutný, aby spolu vycházelo, jako jo. Individuálně, jako sám za sebe, jo, tak to říkám v tý obecný rovině, tak bych to bral i sám na sebe. Byla spousta věcí, který mě život usnadňovaly a bylo, taky záleželo na jednotlivých misích a jak to tak bývá, tak ono často velitel hraje stěžejní roli a na mé druhé misi byl velitel velice slabým, velice slabým, katastrofálním článkem, kterej tam akorát morálku u mužstva rozkládal. No byl to darebák. Takže záleží na veliteli. Každý voják to ví, že na něm záleží, protože on ten velitel samozřejmě nezná všechny ty lidi, nemůže je znát a už vůbec ne dopodrobna, ale vydává určitá nařízení a z toho v jaké on je pohodě, tak i se to odráží potom k tomu celku obecně. To si myslím, že to jednoznačně taky funguje, že tam kde lidi ví, že velitel-lidi nejsou nesoudný, ví, že nikdo není superhrdina a super jedinec, ale když se ví, že s velitelem je řeč a případě nějakých nesnází velitel umí zaujmout postavení velitele, nechá si poradit, umí rozhodnout, umí pokračovat, tak je to něco jiného, než když narazí na člověka, kterej se bojí, kterej nechce nic dělat, kterej má ze všeho strach a kterej tam je jen od toho aby nějakým způsobem přežil a podobně se dívá na ostatní, tak je to cítit v celý jednotce. Jinak co se týká, tak taky možná za zmínku stojí i mezinárodní vztahy, protože často se pohybujeme v prostorech, který nejsou český jako, pro Českého vojáka a žel jsem se setkal i v rámci, rámci institucionalizace s poměrem například u těch Holanďanů, kde jsme nebyli braní jakoby rovnocenní partneři pro ně a naše ubytování a naše zázemí bylo mnohem horší, než byl standard holandských vojáků a to samozřejmě taky na klidu nepřidalo. Ve chvíli, kdy jsme věděli, že my musíme bydlet po 4, zatímco u Holanďanů bydlí po 2 či po 1, tak to na klidu nepřidávalo. Nehledě na to, že jsme se vůbec dostali do ubytování ve stylu kontejnerů až po nějakých 3 měsících. Do té doby to bylo ubytování čistě náhradní a to dávalo zabrat lidem neskutečně. Kteří se tam točili v 8 hodinových směnách strážní služby, takže byli furt v zápřahu a že by ta holandská strana nějakým způsobem vyšla vstříc? Nevyšla. Nebyli jsme braní jako partneři, kteří by byli, to mě dost mrzelo a potom a tohle se potom projevilo v jakoby

v těch vztazích mezi vojákama, jo, že najednou naši vojáci postupně začali ty Holanďany nemít moc v oblibě, protože to přehlížení tam bylo patrný. Dokonce tam mám takový úplně mimo... My jsme tam hlídali na základně, ta základna byla čtvercového typu, no obdélník čtverec, no zkrátka 4 věže v rozích plus hlavní vchod. Na dvou věžích jsme byli my, dvě věže měli Afghánci. Od Afghánců se nečekalo, že je budou nějak hlídat. To byli vojáci, co byli nějakým způsobem placení a takový to gró bylo na těch věžích dvou, kde jsme byli jako my Češi. Plus vchod jsme zabezpečovali. A když, když přijela nová várka těch Holanďanů, když si mluvil o té přípravě na misi, tak stojím ve frontě na večeři, už bylo šero a přijeli ti noví Holanďani. Tak ten mladej klučík, 20 letej, říká tomu druhýmu, jako když koukal na mou uniformu a na zarostlou tvář, říká: Tohle jsou ti Afghánci??? Jo, tak jsem si říkal jako, jako jejich pohled na nás, jako na Čechy že je, jednak spousta nevěděla, že nějaký Češi jsou jim ukradení a koukají na nás skrz prsty, tak srovnání jako českýho vojáka, pro toho vojáka připravenýho z Holandska, kterej přijede a myslí si, že český voják je Afghánec, tak je vidět, že jejich příprava ho moc nepřipravila, protože nevěděl ani jak vypadá Afghánec a to byl velkej rozdíl velkej, oproti českým vojákům, vojákovi, tak, i tak na nás koukali, že my jsme takový trošku Afghánci, jo, a bylo to dost znát. Jako neříkám, že to bylo u důstojnictva, bylo to většinou u mužstva, kde nechci nikoho podceňovat, ale přece jenom jakási úroveň u mužstva bývá nižší než u důstojnickýho sboru a, ale zrovna to bylo místo, kde to mužstvu bylo komplet postaveno, což potom v tý sociální adaptaci je to, taky znát. Jestli člověk má základnu kde, když bych to vzal na naše hodnosti je nadrotmistr tou nejvyšší hodností a zbytek jsou tam desátníci, pár četařů a všechno to, jakoby, bez urážky, nejnižší vojenský hodnosti, tak je to taky jako ten živěj materiál, se kterým je těžký jakoby pracovat a a taky to má vliv na to prostředí, jak se tam bude člověku žít a jak ty věci budou fungovat. To se jednoznačně taky projevuje. Proto když jsem odjel odsud, tak jsem říkal, že už na takovou štaci nikdy nepojedu. Příště jen na leteckou základnu a americkou, tak jsem se pak ocitl na americké základně.

V: Jaký podle Tebe měly aspekty sociální izolace a institucionalizace vliv na mezilidské vztahy mezi vojákama na misi?. Jak velký vliv to mělo na chování mezi lidma a jak se to projevovalo?

R: Hele, něco bylo dobrý. Jak to bývá mezi lidma. Někomu vyhovuje to, že má věci nařádkovaný líp, někomu hůř. Někdo je svobodomyšlnější a má pocit, že má nalajnováno, že od teď do teď je sprcha a že ho to omezuje a bude reptat. A někomu to zase vyhovuje

tak, to je fajn, nemusím přemýšlet, kdy půjdu do sprchy, je prostě sprcha teď. To se, takhle se to u lidí děje. Co mě se týká, já jsem neměl asi nějaký zásadní problémy s ničím, ve smyslu se přizpůsobit pravidlům. Pravidla je potřeba přijímat, pokud jsou to pravidla, která mají přinášet klid, rozum, dobrý soužití a všechny ty pozitivní věci, který jsou pro službu důležitý. Pak je potřeba se pravidel držet. A co se týká těch pravidel, který nemusely bejt úplně nejlepší, no tak to se člověk snaží nějakým způsobem eliminovat, aby to na něj nepůsobilo nějak depresivně, nebo nějak špatně a já jsem s tím neměl nijak zásadní problémy. Tak jak jsem řekl, jsou to věc pro vojenský život potřebný, to že člověk má nařízeno, budeš nosit zbraň, no tak holt budeš nosit zbraň. Když máš nařízeno na....., nebude čepice na stole v kuchyni, tak prostě nebude čepice na stole v kuchyni Nemám s tím problém a ani jsem si nevšiml, že by s tím někdo problém měl. Tu a tam se stalo, že někdo tu čepici na stůl dal, protože jsme nevěděli i pro mě to byla novinka, že čepice na stůl nepatří, tak byl upozorněn, dal čepici pryč a to bylo celý. V těch běžných a zásadních věcech se lidi snažili nějakým způsobem spolupracovat a dělat to co se od nich očekává. Samozřejmě ne všichni, ne úplně dokonale, ale od toho tam byli zase jiní, kteří upozornili. Je tam na sebe víc vidět, přece jenom, a když někdo něco udělá, že použije záchod jinak než by měl, tak hnedka se ví, že to musel bejt z okruhu toho a toho a upozorní pak: chlapi, nedělejte to, pravidla jsou nastavený takhle. To platí pro kteroukoliv věc, která se na těch základnách může odehrávat.

V: Jak jsi ty v podstatě vnímal tu svou roli sociálního pracovníka-pedagoga?

R: Ta role je velice nepříjemná. Z mnoha důvodů. Jednak pro vojáky, pro většinu vojáků je jakýkoliv sociální pracovník, je k ničemu, je tam na nic, nikdo ho nepotřebuje, je to jenom vyžírka, kterej tam jen zaclání.

V: Tak já Ti teď do toho skočím a dovolím si oponovat. Zatím každý, co jsem s ním dělal rozhovor, řekl, že to je nadmíru důležitá práce a má své velké opodstatnění.

R: Nó, tak já z té praxe, možná je to tím, že těch pochval je mnohem míň než ty kritiky. Takže to vnímám trošičku jinak. Vezmu si opět tu nešťastnou.....misi. Tak tam mě velitel přestavil a navíc to byl člověk, se kterým jsem byl v Kosovu a tam vypadal úplně jinak, to bylo vidět, jak tam, kde on byl na místě, který nebylo až tak důležitý, nebo kde nemusel za nikoho nést zodpovědnost, to byl úplně jinej člověk, než ve chvíli, kdy na něm ležel princip nějakýho velení. Možná, mezi tím byly dva roky, nebo tři roky mezi tím byly, co jsme se neviděli. Ale tak, možná změna v osobním životě, prostě vyprofiloval se jako

úplně jinej. A ten mě představil svým vojákům, já jsem tam neměl žádnou dlouhou přípravu, oni měli dlouhou přípravu, respektive oni měli něco jako je NRF (pohotovostní jednotka pro NATO) nebo BATTLEGROUP (pohotovostní jednotka pro EU), zkrátka skupina lidí, kteří jsou dlouhodobě připraveni, a tehdá se písklo, potřebujem, abyste do měsíce jeli, tak do měsíce jeli. Já jsem byl k nim přířařenej. A ten mě teda představil: „Žádal jsem, budeme mít, budeme v náročných podmínkách, budeme tam dělat náročnou práci, tvrdou práci. Žádal jsem o navýšení počtů osob, tak jsme dostali tady sociálního pracovníka! Myslete si o tom, co chcete, dělejte si s ním, co chcete, víc vám k tomu neřeknu.“ Jo, takže to už je takovej úvod, kterej člověku potom moc nepřidá a v podstatě i ti lidé ke mně tak přistupovali. Jo. Koukali na mě jako na člověka, kterýho nijak nepotřebujou, kterej tam vopravdu akorát zaclání. Věřím tomu, že když jsme odjížděli domů, tak většina lidí se na to koukala přece jen jinak, ale zase když srovnám, a nechci si přihřívát polívčičku, když tam byla kolegině z jiné služby v uvozovkách z jiné služby, tak ta byla úplně mimo. Vlastně tam neudělala vůbec nic, a takže ono, ne každěj má v těch sociálních službách svý oprávnění, ale zase pokud bych měl tnout do vlastních řad, tak byl tam i kolega, který zjevně nepochopil svoji roli a svoje místo a dělal něco úplně jinýho a ten taky jako nebyl hodnocen nějak vysoko. Jestli já si myslím, že má smysl. Má smysl, pokud umím tu svoji práci, nějakým způsobem uchopit. Velitelé většinou s těmito lidma neumí pracovat, protože neví, co od nich můžou očekávat. Nechávejí je, co je dobře, nechávejí je, ať dělají ty lidi samostatně, ať něco, nějakým způsobem předvedou a což taky není úplně dobře. Myslím si v těch věcech, pomocných rolí a funkcí, že by měl, měla, třeba při personálním pohovoru z velitelem, nějak probíhat debata o tom, jak to bude vypadat. Ne to, co bývá často, že velitel akorát řekne: Chci od Tebe toto a toto, budeš se starat o ten a ten materiál a vynášet odpadky ze společenské místnosti. Mělo by to bejt trošku, propracovanější, i když někdy je to, jako propracovanější, mě se to vykládá. Já mám zkušenosti, ale ve chvíli, kdy ty zkušenosti nemám, tak vlastně nevím, co bych tomu veliteli řek, při tom personálním pohovoru. Maximálně to, že se budu snažit, jo. Jo, takže to je, je to těžký. Zkušenosti v tom hrají určitě obrovskou roli. Pak je to věc předávání těch zkušeností v jednotlivých sociálních službách ať v tý psychologický, duchovní nebo humanitní, ale zase těch zkušeností a těch rozdílů je tolik, že vždycky si s tím člověk musí projít. Sám za sebe bych byl rád, kdyby moje pozice na těch misích byla taková, že jsem byl alespoň nějakým přínosem, že by vojáci hodnotili, jo, ačkoliv máme výhrady tyhle a tyhle, byli jsme rádi, že tam ten člověk s nama byl. Už jenom pro to. A to by mě bohatě

stačilo. Kdyby lidi byli rádi za to, že tam s nima ten sociální pracovník je. Protože pak splnil svoji roli. A nemusí bejt, nemusí dělat nějakou, nějaký úkony, vyšetřovací, super dobrý, ale to, že tam s těma lidma je a že se snaží těm lidem nějakým způsobem rozumět, jejich problémům a naslouchat, nenechat se vtáhnout do těch různých ponorek, žabomyších sporů, tak, což je, je těžký a velice náročný a nedá se to nikdy zvládnout tak, že by člověk byl zcela nestranný, to nejde, nejde nikdy, tak, tak, jo. Já jsem si všiml na pár místech, že se stává ten sociální pracovník někdy i tématem k rozhovoru mezi lidma, ať v dobrým nebo špatným, jako nějaký hromosvod. Jo, že lidi si často řeknou: co ten tady dělá, podívej se, já mám ruce od rána do večera špinavý, jak tady makám a on si tamhle povídá támhle s tím a támhle s tím, tamhle utírá prach z televize, tamhle plní kávovar a, jo, kolikrát sem já záviděl všem těm, co mají ty špinavý ruce, a říkal jsem si: Chlapi, vy se máte, vy víte přesně co je vaše místo, kdežto ode mě je očekávání nejasný. A nemluvím o tom, jako když přijde k velice nepříjemným věcem, který se ode mě, nebo od těch mých kolegů očekávají a je to v případě zranění nebo úmrtí, kdy se potom vyřizují záležitosti. Mě se stalo tehdy v Kosovu, že spadlo letadlo se slovenskýma vojákama a zařizoval jsem ceremoniály po velkých částech Kosova, kde oni sloužili. To byli dva tam, dva tam nebo jeden jako dozorčí u Irů a pro všechny to byla tragédie a nepříjemná věc a tohleto mě zaměstnalo na měsíc a půl, plně. Že jsem se opravdu nezastavil. Akorát jsem autem objížděl základny tam s tím velitelem, tam s těma, co s ním dělali. To potom, tam ta potřeba je poznat hned a každé velitel to ocení, ale tohleto já už беру jako ty špinavý ruce toho, že ta práce se musí udělat. To je taková ta nutnost jo. To je podobný jako oznamovat rodičům že sem pověřený ošpodem jim sdělit, že jim jsou odbrány děti. Ale co já vnímám jako důležitý u těch sociálních pracovníků je mimo tuhleto nutnost, jo, protože jsou věci, který jsou nutný. Stejně tak člověk jdoucí do služby, tak momentálně je ve službě a plní si svoje věci ve službě, ale co bude, jaké bude potom, mimo tu službu. Bude přínosem pro své kolegy, bude s nima umět trávit čas, nebo si udělá to své nejnnutnější a mávne rukou nad ostatníma a řekne: Já tady kvůli vám nejsem, já na vás nemám náladu. Ten sociální pracovník tohleto v podstatě nesmí udělat. Nesmí to nikdy, může si třeba myslet, že ti a ti, nebo ten a ten mu leze na nervy, ale jako profesionál má zvládat všechny, má chovat ke všem stejnou úctu, má snést i spoustu nepříjemných věcí, což se vždycky stane, vždycky přijde někdo, jo, kdo...tomu specialistovi od vrtulníků nikdo nepřijde říct: Seš tady naprd. Jo, protože si to nedovolí. Jo, protože specialista řekne: Tak já jsem tady naprd, hodím tamhle klíče do kouta aaa...kdežto u těch sociálních, sociálních pracovníků tam to může bejt jako tím že, já

to tak беру, protože to více méně znám a znám i reakce spousty vojáků kde....z velitelem na.....který, měl úplně jinou představu o tom, respektive, ať to nerozvíjím přespříliš. Měl jinou představu o tom, dobře, tak já se k tomu vrátím. Nevěděl, co ode mě čekat. Neměl nějakou zásadní zkušenost s mojí funkcí. Nevěděl, co má přesně čekat a byl v nějakých představách. Ty představy já jsem mu nesplnil. A ačkoliv jsme měli k sobě dobrou vztah si myslím a do dneška máme spolu dobrou vztah, tak byl překvapenější. Nečekal to. Že já budu, byla to spíše záležitost osobnosti, k mé osobnosti. Ta jeho představa byla, že přijde někdo jiná, bude se jinak profilovat. Ale poté, co jsme si ty věci vyříkali, kdy on měl tu tendenci po vojensku mě pořád směřovat a sešněrovávat nějakou konkrétní činností, vykazatelnou činností. Tak museli jsme se dohodnout na tom, že nejsem člen jeho týmu ve smyslu technického personálu. A pak to fungovalo.

V: Jak probíhalo po příjezdu z mise tvoje zpětné zapracování se do běžného osobního i pracovního života? Vyskytly se nějaké problémy, nebo to jak si to viděl?

R: Po návratu z mise, tam záleží taky, to už jsme zmiňovali, jak dlouho ta mise trvá. Když si vezmu, že jednu, na tu nejdelší misi jsem odjížděl a kvetly stromy, nevrátil jsem se ani na švestky, ale až, až ty stromy začaly skoro znovu kvést, tak je to dlouhá doba. A stane se, já sám za sebe si pamatuju, že se mi stala taková zvláštní věc, neměli jsme, tam jsme neměli takový internet, který by byl nějak extra rychlejší, maximálně na vyřízení mailů a se ne vždy taky podařilo, než jsme dostali telefon, než se tam udělalo spojení, tak jsme byli v podstatě tři měsíce bez jakýchkoliv spojení s rodinami, tak se mi stala jedna věc, zhruba po tom půl roce, kdy jsem fyzicky, nebo moje představa o mé ženě a dětech, se fyzicky rozplynula. Nedokázal jsem si je vybavit v jejich...tak jak vypadají. Vnímám jsem to jako hrozně zajímavou věc, denně jsem o ní přemýšlel, jak se to může stát, ale skutečně se to stalo. Bavil jsem se tam s klukama, jestli se jim to taky stává. Říkali taky, že jo, že kluci mají představu, ale že taková ta nejbližší a konkrétní představa že vymizela. A zajímavé bylo, tehdy, když jsem přijel domů a koukal jsem na tu ženu a děti, tak ty děti byly skoro o rok větší. Což opravdu fyzicky bylo znatelné. Moje žena, protože ženy nestárnou samozřejmě ale i ona byla skoro o rok starší a i u ní jsem měl pocit, že vypadá mnohem starší, než když jsem odjížděl. Takovej ten první kontakt, když jsem se na ni podíval, jsem si říkal, ještě že to neslyší, ale říkal jsem si: Co to je za starou ženskou cizí. Jo. Byl to....trvalo to zlomek sekundy, jo, ale, ale vím, že tady to zauvažování tam bylo. No nic, tak jsem si říkal, taky už nejsem nejmladší, že jo, fousy mám šedivý, tak čemu se divím. Paní je stejně stará jak já a to mě připomnělo to, že ty vazby nejsou mezi partnery o tom

fyzičnu, že to fyzično, musí tam být nějakým způsobem, přitažlivá a lákavý, ale že ta hranice je v tom, někde jinde. No, a když se člověk vrátí, tak zjistí, opět v závislosti na tom čase co doma nebyl, co se doma odehrálo. Necejtí se doma úplně nejlíp. Jako pro mě to rozhodně nebylo to, že bych přijel domů a teďka bych měl pocit-a jsem doma, konečně jsem doma. Neměl jsem tenhle ten pocit. Koukal jsem, co se doma odehraje, a sám sebe považuju za vztahového profesionála, takže co se týká vztahů, nebo mé adaptace zpátky na domácí prostředí, bylo to víceméně takový profesionálnější. Jo tak adaptace. Tak u mě celkem dobrý. Byl jsem si vědomej toho, že jsou nějaký věci, na který je si potřeba dát pozor, koukal jsem na to, jak to budou mít kamarádi, po návratu taky nějaký telefonáty proběhly-jak seš na tom, má s něčím nějaký problémy. Zajímavý na tom bylo to, že v rámci takový ty odezvy, která se mi dostala po čase, nebyla nejhorší ta adaptace hned, že jo, tam byly takový ty spíš věci rituálu. Vzít si vestu, vzít si zbraň, jít na snídani a teď najednou si musíš dělat snídani sám. Začaly chybět ty rituály. Nebo opravdu se jednalo o tu, takovou tu normativní rituální záležitost a její změny.auta jezdí rychle, nejezdí předepsanou dvacítkou. To všechno si člověk jako uvědomuje, přijde mu to divný, přijde mu to zvláštní. Přijde mu, že byl konfrontovaněj jakoby s úplně jiným světem, jiných pravidel, to všechno si uvědomuje, ale tohle by nebylo nic zvláštního, to je jako, když hrajeme nějakou hru, přeskočíme do té hry, dohrajeme hru a pak zase se vracíme do něčeho, čemu říkáme normál. Ale byly tam ty prožitky až po čase. Dostalo se mi odezvy a u jednoho kluka obzvlášť, který byl, ne. On kvůli tomu potřeboval jet znovu nutně do mise. Tak to bylo. On toužil po tom odjet zpátky do mise, protože nevěděl, co ze sebou a nevěděl co ze sebou až po nějakým čase. Po nějakých dvou, třech měsících. Kdy už se, jakoby zařadil do všeho normálního, ale chybělo mu, tak jak on říkal: Seděl jsem na posteli a koukal jsem do zdi a byl jsem špatnej. Nevím přesně proč, věděl jsem, že bych se potřeboval vrátit zpátky. Jakoby tam byla taková závislost. Teďka mi něco chybí a já to nějakým způsobem potřebuju. Všiml jsem si u vojáků, že se tohle to stává. Když mluvím o tom jednom, tak tím nemyslím jen toho jednoho, ale myslím tím, že to, ne u každého. Jsou lidi, kteří se vrátí a řeknou: Dobrý, mě to už stačilo. Já jsem tu zkušenost chtěl, jsem za ni vděčnej a už mě to vůbec nezajímá. Většinou ovšem slýchám od vojáků, že by rádi zpátky. Nevím kolik procent to takhle má. Potom je potřeba rozlišit, kolik tam hraje toho zdravého rozumu. Protože, zdravěj rozum... já bych třeba chtěl, ale vím, že už na tom nejsem fyzicky kdoví jak, že mám doma starosti a ty mi to nedovolí, abych odjel, ale vnitřně to pnutí mám, jako že bych se jel podívat. Jo. Já sám bych teďka jel taky. Z fleku bych jel.

Dal bych si tam aspoň 14 dní, bych si tam klidně dal. Takže tohleto u nás zůstává, teď je otázka, nevím proč to je. Jestli to je proto, že, ta situace byla vypjatá a vypjatější než jsme zvyklý, zažíváme nějaký dobrodružství, i to odloučení od těch rodin jestli je, nebo nám přináší, takovou, takovou tu touhu po tom upevnění třeba těch vztahů a, nebo naopak, to že to nestojí za to, tak se to musí ukončit. Těch věcí je tam celá řada, proč nás to nějak láká. No, ví se to, že to obecně mezi vojákama je.

6 SHRUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Provedením analýzy rozhovorů s respondenty byly zjištěny odpovědi na vytýčené otázky, které vedly k dosažení cílů této diplomové práce. Hlavním výzkumným cílem bylo zjistit, jaký vliv má institucionalizace na profesionální vojáky ve vojenských zahraničních misích a v jaké míře se psychosociální aspekty promítají do mezilidských vztahů mezi příslušníky misí - profesionálními vojáky.

Z analýzy rozhovorů vyplynulo, že drtivá většina respondentů absolvovala vojenskou zahraniční misi dobrovolně, opakovaně, a to především z důvodu získání nových zkušeností a zajímavého finančního ohodnocení. Před výjezdem do misí absolvovali všichni respondenti bez výjimky veškeré přípravy jak všeobecného, tak i odborného charakteru. Respondenti zmiňují především důležitost přípravy před odjezdem do své první absolvované mise. Zde se však respondenti rozcházejí ve svých názorech na její kvalitu a opodstatnění některých druhů přípravy vůbec. Shodují se na nutnosti přípravy zdravotní či střelecké, ovšem k psychologické přípravě mají mnozí výhrady jak k její kvalitě, tak i k její formě. Někteří ji považují ze své zkušenosti za nedostatečnou a povrchní. V případě opakovaného výjezdu do mise, do stejné dislokace, potřeba všeobecné přípravy, dle názoru respondentů, rapidně klesá. Zdůvodňují to tím, že se řídí zejména svými získanými zkušenostmi z předchozí mise či misí a informace, které jsou jim předkládány, mnohdy opakovaně, nemají pro ně významnější váhu.

V otázce vlivu institucionalizace na chování a jednání příslušníků mise, si všichni respondenti plně uvědomují její markantní vliv na každého vojáka v misi. Shodují se také na faktu, že jsou ovlivněni jak v pozitivní, tak i v negativní rovině. U respondentů nicméně převažuje překvapivý názor, který považuje ovlivnění institucionalizací ve specifických podmínkách mise za velmi pozitivní a dokonce za nutné pro přežití. Respondenti toto pozitivní ovlivnění spojují z bezprostřední ochranou jejich života, které spatřují zejména v nastolení velmi přísných pravidel, kterými se vojáci striktně řídí po celou dobu mise. Tvrdí, že tyto přísná pravidla jim mohou pomoci ochránit svůj život, tudíž je to pro ně otázka přežití, jež je pro každého z nich prioritou. Jako velmi pozitivní faktor vlivu uvádějí respondenti také velké pracovní vytížení a vysoké pracovní tempo. Z čehož pramení názor, že jim při tomto pracovním vytížení čas v misi alespoň rychleji ubíhá. Negativní ovlivnění pak respondenti spatřují především v nedostatku soukromí, neustálé možnosti kontroly a nemožnosti volného pohybu mimo základnu. Nejčastěji respondenty uváděnou důležitou

podmínkou, která má největší vliv na veškeré dění a činnost všech vojáků v průběhu mise, je momentální bezpečnostní situace, od níž se odvíjí veškerá aktivita. Pokud je bezpečnostní situace dobrá, pak činnost příslušníků mise je téměř bezproblémová.

V otázce sociální izolace se respondenti shodují na jejím velkém vlivu na příslušníky mise. Považují ji za jeden z důležitých stresových faktorů. Zároveň uvádějí jako zcela klíčovou možnost komunikace se svými rodinnými příslušníky. Tato komunikace se odehrává formou telefonního hovoru, nebo pomocí internetu a jeho možností komunikace, zejména přes sociální sítě. V komunikaci tak spatřují klíč k řešení vzájemné sociální izolace, vedoucí především k jejímu zmírnění. Tento názor převládá především mezi vojáky, kteří žijí doma rodinným životem a mají již děti. Vojáci, kteří jsou svobodní nebo rozvedení, tedy bez větších rodinných závazků, pocítují sociální izolaci, dle jejich vyjádření, s podstatně menší intenzitou či vůbec. Respondenti tak považují sociální izolaci spolu s institucionalizací za hlavní psychosociální aspekty, které působí na příslušníky misi a v konečném důsledku jsou, dle jejich názoru, hlavními faktory působící na chování a jednání v mezilidských vztazích za složitých podmínek mise. Uvádějí, že tyto psychosociální aspekty působí na každého příslušníka mise bez výjimky. Záleží ovšem na odolnosti, kompetencích a povaze každého jedince, jakým způsobem se s nimi vypořádá. Nejčastějším projevem negativních emocí či frustrace v mezilidských vztazích, byl vznik tzv. „ponorkové nemoci“, která se dle respondentů objevila prakticky na každé misi. Zde často uvádí názor, že v tak specifickém prostředí mise, kde jsou příslušníci spolu neustále v každodenním kontaktu při veškeré své činnosti, na malém prostoru a při nedostatku soukromí, se ponorkové nemoci ani vyhnout nelze. Lze ji pouze korigovat či částečně eliminovat. Za pozitivní faktory, ovlivňující mezilidské vztahy, považují respondenti zejména kamarádství, dobrý kolektiv, existenci kompromisu nebo tolerance a také přítomnost sociálního pracovníka-pedagoga.

Názory respondentů na roli a činnost sociálního pracovníka-pedagoga v misi, jsou bez výjimky, jednoznačně pozitivní. Kladně hodnotí zejména jeho činnost odbornou, při řešení krizových situací a pomoci při řešení problémů v mezilidských vztazích. Oceňují také jeho práci formou prevence, kterou vykonává především organizováním různých společensko-kulturních či sportovních akcí, pro příslušníky mise. Přestože z analýzy rozhovorů vyplývá fakt, že někteří respondenti by jeho služeb určitě nevyužili, přesto jeho přítomnost považují za důležitý pozitivní faktor při vytváření pozitivní mezilidské atmosféry mezi vojáky v misi. Zároveň však dodávají, že záleží na samotném přístupu sociálního pracovníka, jak

se zodpovědné úlohy zhostí a jakou činnost bude v misi vykonávat. Respondenti zde také uvádějí své získané zkušenosti v misi s nimi a to jak ty pozitivní, tak i ty negativní. Překvapivým zjištěním je také fakt, že zatímco respondenti spatřují v činnosti sociálního pracovníka-pedagoga v misi jednoznačně pozitivní přínos, tak paradoxně sám sociální pracovník uvádí své přesvědčení o tom, že jeho práci považují vojáci v misi za nedůležitou a nepotřebnou, včetně jeho působení na misi. Zdůvodňuje to tím, že se ve své praxi setkává se skutečností, kde pochval v jeho činnosti je podstatně méně, než kritiky.

Z odpovědí respondentů také vyplynulo, že po svém návratu z mise a při zpětné adaptaci do běžného civilního života, neměli žádné výraznější problémy. Hovořili pouze o fenoménu „zvykání“, kde uváděli příklady přivyknutí na specifické podmínky v misi. Většinou se jednalo o zvyk permanentního nošení balistiky a zbraně. Tím respondenti nepřímou poukazují na fakt, že ve vojenské misi je pro ně hlavní prioritou ochrana svého života a zdraví.

V konečném důsledku můžeme na základě analýzy rozhovorů s respondenty konstatovat, že přestože je mise pro všechny její příslušníky velkou stresovou a zátěžovou situací, při které jsou vystaveni obrovskému tlaku na psychiku, včetně stálého nebezpečí ohrožení života, vyrovnávají se její příslušníci - profesionální vojáci s těmito specifickými aspekty misí v drtivé většině s přehledem, jelikož jsou na takové zátěžové situace připravováni v rámci svého výcviku a výkonu povolání profesionálního vojáka AČR.

ZÁVĚR

V této diplomové práci jsme se zabývali problematikou novodobých vojenských misí naší armády. Cílem našeho výzkumu bylo zjistit, jaký vliv má institucionalizace na příslušníky vojenských zahraničních misí, včetně dopadů psychosociálních aspektů na mezilidské vztahy v misi. V teoretické části jsme se pokusili objasnit a vysvětlit základní pojmy související přímo s institucionalizací, včetně neobvyklého propojení oboru sociální pedagogiky s tak striktně hierarchickou organizací, jakou je armáda.

V praktické části jsme provedli výzkumné šetření formou kvalitativního výzkumu metodou polostrukturovaného rozhovoru. V našem výzkumu jsme realizovali dvanáct rozhovorů se záměrně vybranou skupinou respondentů – profesionálními vojáky, účastníky vojenských zahraničních misí, kteří odpovídali k danému tématu a jeho problematice. Výzkumnými otázkami jsme se pokusili zjistit a odhalit vliv psychosociálních aspektů, zejména institucionalizace a sociální izolace, na příslušníky misí, včetně dopadu těchto aspektů na mezilidské vztahy mezi vojáky v misi. Působení aspektů bylo ještě umocněno přítomností velmi tvrdých, specifických podmínek mise, ve kterých vojáci musí žít svůj pracovní i osobní život, jelikož není možnost z nich odejít. Dílčími cíli výzkumu jsme také chtěli zjistit, jaké formy přípravy vojáci absolvují před výjezdem do mise, jak hodnotí jejich kvalitu, jak prožívali adaptaci na život, jak v misi, tak i jejich zpětnou adaptaci do běžného života po návratu z mise. Provázanost multidisciplinárního oboru sociální pedagogiky a organizace, jakou je armáda, chceme dokladovat přítomností vojskového sociálního pracovníka-pedagoga ve vojenské misi. Tento pracovník provádí v nelehkých podmínkách mise činnost, kterou přesně vymezují definice sociální pedagogiky. Jeho role tak spočívá především v pomoci při řešení problémů při socializaci a odstraňování příčin, ze kterých tyto problémy vznikají. Zjistit, jak vnímají respondenti důležitost sociálního pracovníka-pedagoga, včetně jeho činnosti v misi, bylo naším posledním dílčím cílem.

Realizovaným výzkumem jsme získali informace ve formě subjektivních názorů, pramenících z osobních prožitků a zkušeností profesionálních vojáků v misích. Z nich jednoznačně vyplývá fakt, že příslušníci vojenské zahraniční mise jsou v tvrdých podmínkách vystaveni dnes a denně psychosociálním zátěžovým vlivům, které mají zásadní podíl na jejich rozhodování, chování a jednání, což se odráží především v mezilidských vztazích mezi vojáky. Překvapivým zjištěním je fakt, že přestože jsou profesionální vojáci ovlivněni institucionalizací v podmínkách vojenské mise ve velké

míře a stávají se tudíž závislými na nastaveném systému přísných pravidel, příkazů a povinností, považují institucionalizaci za pozitivní faktor, zejména v otázce ochrany svého života. Hovoří zde o faktorech bezpečnosti a prioritě přežití, které přijatými pravidly získávají. V situacích, kdy jde o otázku přežití, tak jsou jí ochotni podřídit vše. V otázce přítomnosti sociálního pracovníka-pedagoga a jeho činnosti v misi, jednoznačně z jejich názorů vyplývá to, že jeho úloha je velmi důležitým a potřebným článkem řetězu, který symbolizuje úspěšně absolvovanou misi. Jeho důležitost respondenti spatřují zejména v jeho lidském přístupu k řešení a odstraňování problémů mezilidských vztahů a krizových situací.

Pro praktické využití zjištěných výsledků výzkumu, bychom mohli použít především oblasti přípravy příslušníků misí, před jejich odjezdem do mise. Dle vyjádření respondentů se právě v této oblasti přípravy objevují značné nedostatky. Jde zejména o poskytování potřebných, validních a nezkreslených informací o místě a podmínkách dislokace mise, potřeby materiálu v misi, včetně informací o bezpečnostním stavu v dané oblasti. Další oblastí, kterou zmiňují respondenti jako problematickou, je forma psychologické přípravy. Forma přípravy v oblasti poskytování informací a seznámení se s podmínkami dané lokality, jsou v kompetenci zpravodajského důstojníka. Bohužel informace pocházející z vojenského zpravodajství jsou většinou tajné a tudíž je nelze zveřejňovat. Mají k nim přístup pouze ti, kteří mají získanou prověrku na daný stupeň utajeného dokumentu. Touto prověrkou však nedisponují všichni příslušníci vojenské zahraniční mise. Jediným možným a dostupným řešením v tomto případě je zhotovení manuálu pro rekognoskační skupinu, tvořenou vojáky velení nadcházející mise. Tato skupina vždy před každým výjezdem do mise odlétá do dané dislokace a provádí tam rekognoskaci - seznámení se s veškerými podmínkami mise. Tento manuál by měl tedy obsahovat ucelený návod, kde, jakým způsobem získávat a jak selektovat potřebné informace, které by pak byly předávány ostatním příslušníkům z kontingentu mise. Otázka psychologické přípravy, která je dle vyjádření respondentů, problematická, spadá pod zdravotní vyšetření ve spádové vojenské nemocnici. Forma testů je pevně daná již po dlouhou dobu odbornými pracovníky z oboru psychologie a je tudíž nemožné do těchto stanovených procedur jakkoliv zasahovat. V armádě obecně je velký problém cokoliv zavedeného měnit, či reorganizovat praktikovanou ustálenou činnost.

Naší diplomovou prací jsme nabídli pohled na profesionální vojáky - příslušníky vojenských zahraničních misí. Pokusili jsme se přiblížit a osvětlit tvrdé podmínky misí,

včetně veškerých vlivů, které na vojáky v misi permanentně působí a jimž se musí umět přizpůsobit a vyrovnat se s nimi. Chtěli jsme také poukázat na neobvyklé spojení oboru sociální pedagogiky a organizace jakou je armáda. Naším úmyslem bylo dokázat její multidisciplinární charakter a tudíž její všestrannou využitelnost v mnoha, byť i velmi neobvyklých, odvětvích lidské činnosti. Tímto dokladem je přítomnost a činnost vojskového sociálního pracovníka-pedagoga ve vojenské zahraniční misi.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BALABÁN, Miloš - DUCHEK, Jan a Libor STEJSKAL. *Kapitoly o bezpečnosti*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1440-3.
- [2] BAŠTECKÁ, Bohumila a kolektiv. *Terénní krizová práce – psychosociální intervenční týmy*. Praha: Grada Publishing, 2005. ISBN 80-247-0708-X.
- [3] BERGER, Peter L. a Thomas LUCKMANN. *Sociální konstrukce reality – pojednání o sociologii vědění*. 1. vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie, 1999. ISBN 80-85959-46-1.
- [4] BÍLÝ, Jan. *Úžasná síla celku: organizační, podnikové a experimentální konstelace*. Praha: Pragma, 2007. ISBN 978-80-7349-049-2.
- [5] ČESKO. Zákon č. 88 ze dne 23. dubna 2014 o válečných veteránech, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2014, částka 37, s. 958-962. Dostupný také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2014-88>
- [6] ČESKO. Zákon č. 332 ze dne 9. prosince 2014 o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů a další související zákony. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2014, 2014, částka 131, s. 4220-4239. Dostupný také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2014-332>
- [7] DZIAKOVÁ, Olga. *Vojenská psychologie*. 1. vydání. Praha: Triton, 2009. ISBN 978-80-7387-156-7.
- [8] GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*, 2. rozšířené vydání, Brno: Paido, 2000. ISBN 978-80-7315-185-0.
- [9] GOFFMAN, Erving. *Všichni hrajeme divadlo: Sebe prezentace v každodenním životě*. Praha: Nakladatelství studia Ypsilon, 1999. ISBN 80-902482-4-1.
- [10] HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.
- [11] HŘEBÍČEK, Libor. *Vědní a aplikační tvář sociální pedagogiky*. In *Sociální pedagogika jako vědecká a společensky užitá disciplína*. Brno: Institut mezioborových studií Brno. 2000. ISBN 80-90-2936-0-3.
- [12] KELLER, Jan. *Sociologie organizace a byrokracie*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2007. ISBN 978-80-86429-74-8.
- [13] KELLER, Jan. *Úvod do sociologie*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2006. ISBN 80-86429-39-3.

- [14] KOSTÍK, Cyril. *Psychická regulace chování v boji*. 1. vydání. Praha: Naše vojsko, 1989. 28-016-89.
- [15] KRAUS, Blahoslav. *K aktuálnímu pojetí a postavení sociální pedagogiky*. In *Konstituování Sociální pedagogiky jako vědeckého oboru*. Brno: Institut mezioborových studií, 2004. ISBN 80-902936-5-4.
- [16] KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vydání., Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.
- [17] KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk-prostředí-výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.
- [18] LESHAN, Lawrence. *Psychologie války*. 1. vydání. Praha: BB/art s.r.o., 2004. ISBN 80-7341-178-4.
- [19] MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0.
- [20] MATOUŠEK, Oldřich, KOLÁČKOVÁ Jana a Pavla KODYMOVÁ. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-818-0.
- [21] MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1362-4.
- [22] PERNICA, Bohuslav. *Profesionalizace ozbrojených sil: trendy, teorie a zkušenosti*. 1. vydání. Praha: Ministerstvo obrany ČR – AVIS. 2007. ISBN 978-80-7278-381-6.
- [23] PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada Publishing, 2012. ISBN 978-80-247-3470-5.
- [24] ŠUBRT, Jiří a kolektiv. *Soudobá sociologie II: Teorie sociálního jednání a sociální struktury*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1413-7.
- [25] ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313.
- [26] VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. *Aplikovaná sociální psychologie I – Člověk a sociální instituce*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-269-6.

Internetové zdroje:

- [1] <http://www.mise.army.cz/historie-misi/historie-zahranicnich-misi-3699/>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

AČR	Armáda České Republiky
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
č.	číslo
ČR	Česká Republika
čs.	československá/ý
ČSFR	Česká a Slovenská Federativní Republika
EU	Evropská unie
EUBG	European battlegroup
IQ	Intelligenční quocient
ISAF	International Security Assistance Force
např.	například
NATO	Severo atlantická aliance
NRF	NATO Response Force
ON	Obrana národa
OSN	Organizace spojených národů
s.	strana
Sb.	Sbírka
SERE	Survival Evasion Resistance Escape
SFOR	Stabilisation forces
SNP	Slovenské národní povstání
SOE	Special operations execution
SOS	Stráž obrany státu
SSSR	Svaz Sovětských Socialistických Republik

STANAG	Standardization Agreement
tj.	to je
tzn.	to znamená
tzv.	tak zvané/á
UNPROFOR	United Nations Protection Forces
USA	Spojené státy americké

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1: Schéma teoretického modelu vojenské zahraniční mise.....	96
--	----

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA P I: Historie vojenských misí

PŘÍLOHA P II: Osvědčení válečného veterána

PŘÍLOHA P III: Fotografie

PŘÍLOHA P I: HISTORIE VOJENSKÝCH MISÍ

	NÁZEV	POČET	KDO	KDY
1	POUŠTNÍ BOUŘE Osvobozovací operace	200	ČSLA	1990-1991 Kuvajt
2	UNGCI Humanitární operace	320	AČR	1991-2003 Irák
3	UNPROFOR Mírová mise	2250	ČSLA AČR	1992-1995 Země bývalé Jugoslávie
4	UNCRO Mírová mise	750	AČR	3/1995-1/1996 Chorvatsko-Krajina
5	UNTAES Mise-polní nemocnice	100	AČR	1/1996-1/1998 Chorvatsko-Vých. Slavonie
6	IFOR, SFOR, SFOR II Mírová operace	6300	AČR	1996-12/2001 Bosna a Hercegovina, Chorvatsko
7	AFOR 6. polní nemocnice	100	AČR	1999 Albánie, Turecko
8	KFOR Mírová operace	3070	AČR	2/2002-7/2005 Kosovo
9	ESSENTIAL HARVEST Mírová operace	120	AČR	8-10/2001 Makedonie
10	KFOR Česko-Slovenský prapor	2400	AČR	2/2002-7/2005 Kosovo
11	KFOR Brigáda a úkolové uskupení Střed	3070	AČR	2005-2011 Šajkovac-Kosovo
12	SFOR Velitelství a civilní spolupráce	42	AČR	2002-12/2004 Bosna a Hercegovina
13	TRVALÁ SVOBODA Protiteroristická operace	612	AČR	3/2002-6/2003 Kuvajt
14	ISAF Mírová operace 6. a 11. polní nem.	269	AČR	4/2002-1/2003 Afgánistán
15	ISAF Polní chirurgický tým	11	AČR	1/2003-4/2003 Afgánistán
16	IZ SFOR Kontingent 7. polní nemocnice	526	AČR	4/2003-12/2003 Irák, Basra
17	IZ SFOR (MNF-I) Kontingent Vojenské policie	1273	AČR	12/2003-12/2006 Irák, Shaibah
18	CONCORDIA Operace EU	2	AČR	4/2003-12/2003 Makedonie
19	ISAF EOD + Meteo Letiště Kábul	350	AČR	3/2004-3/2007 Afgánistán
20	TRVALÁ SVOBODA – 2004 601. skss	120	AČR	3-8/2004 Afgánistán

WINTER RACE Humanitární mise NATO v Pákistánu	29	AČR	Pákistán
TRVALÁ SVOBODA – 2006 Operace NATO v Afghánistánu	120	AČR	Afghánistán
ALTHEA Operace EU Bosna a Hercegovina	200	AČR	2. 12. 2004-26. 6. 2008 Bosna a Hercegovina
MNF-I Operace mnohonárodnostních sil Irák	423	AČR	2008 Irák
KAIA-ISAF Polní nemocnice na Kábulském letišti	658	AČR	4/2007-12/2008 Kábul, Afghánistán
Výcviková mise NATO v Iráku NTM-I	4	AČR	Ukončena 28. 2. 2009 Irák
Mise ISAF-Uruzgán Ochrana a obrana základny	200	AČR	Ukončena 20. 3. 2009
Operace EU EUFOR-Čad	2	AČR	Ukončena 15. 3. 2009
BALTIC AIR POLICING 2009 Litva	2x75	AČR	Ukončena 1. 9. 2009
Vrtulníková jednotka HELI UNIT ISAF	7x10 0	AČR	2009-2011
Úkolová uskupení 601. skss v misi ISAF	6x10 0	601.skss	6/2011-6/2012 Afghánistán-Nangarhár
BALTIC AIR POLICING 2012 Litva	2x64	AČR	Ukončena 4. 1. 2013
Výcvikové jednotky Vojenské policie-ISAF	4x12	AČR	Ukončena 31. 3. 2013 Afghánistán-Wardak
Operační výcviková a styčný tým OMLT-ISAF	5x54	AČR	Ukončena 30. 4. 2013 Afghánistán-Wardak
ISAF PRT Provinční rekonstrukční tým	2500	AČR+ Civiliní experti	Hlavní část ukončena 31. 3. 2013 Afghánistán-Lógar
1.MAT Wardak ISAF Military Advisory Team	59	AČR	4/2013-10/2013 Afghánistán-Wardak
1.MAT Lógar ISAF Military Advisory Team	64	AČR	3/2013-9/2013 Afghánistán-Lógar
AIR POLICING Letiště Keflavik-Island	75	AČR	10/2014-12/2014 Island
ACTIVE FENCE Letiště Incirlik	7	AČR	9/2014-1/2015 Turecko-Incirlik
AIR SURVEILLANCE Letiště Keflavik	70	AČR	7-8 2015
Stav k září 2015			

PŘÍLOHA P II: OSVĚDČENÍ VÁLEČNÉHO VETERÁNA

MINISTERSTVO OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY

OSVĚDČENÍ

VÁLEČNÉHO VETERÁNA

podle § 5 zákona č. 170/2002 Sb., o válečných veteránech,
ve znění pozdějších předpisů

evidenční číslo: 170013387

Ministerstvo obrany vydává osvědčení, že

pprap. Radek Olšina

narozen 8. prosince 1972 v Kroměříži, občan České republiky, je

VÁLEČNÝM VETERÁNEM

Jmenovaný splnil všechny podmínky pro přiznání statusu válečného veterána.

Údaje o výkonu služby rozhodné pro vydání osvědčení:

Jmenovaný konal službu:

- od 22. července 2010 do 27. října 2010 v místě ozbrojeného konfliktu v Afghánistánu (HELI UNIT ISAF).

V Praze dne 17. ledna 2011

Ministr obrany České republiky

PŘÍLOHA P III: FOTOGRAFIE

Obrázek 1 Autorova poslední mise, Afghánistán 2011

Obrázek 2 Hlídka na strážním stanovišti, Afghánistán 2011

Obrázek 3 Úkryt pro vojáky při raketových útocích

Obrázek 4 Přistávací dráha letiště na náhorní plošině v Afghánistánu

Obrázek 5 Dlouhé čekání na letadlo v odletové hale letiště

Obrázek 6 Každá chvílka klidu je vojáky přijímána s povděkem

Obrázek 6 Tranzitní stan (clamshell) pro cca. 400 osob

Obrázek 7 Řady patrových postelí uvnitř tranzitního stanu

Obrázek 8 Nejluxusnější forma ubytování v Afghánistánu, Korimek

Obrázek 9 V těchto kontejnerech byly umístěny umývárny a WC

Obrázek 10 Běžná forma ubytování v Afghánistánu, B-Hutt

Obrázek 11 Nemocniční stan a všudypřítomná balená voda

Obrázek 12 Ochranná stěna (Defend wall), chránící ubytovny

Obrázek 13 V dálce hangár HIPPO pro vrtulníky a prašná cesta k němu

Obrázek 14 Mobilní pracoviště hangáru HIPPO pro vrtulníky

Obrázek 15 Kráter po dopadu jedné z mnoha raket. Tentokrát se netrefili.